

ИЗДАЊЕ ШУМАДИЈСКЕ ЕПАРХИЈЕ

Каленик

3/2013

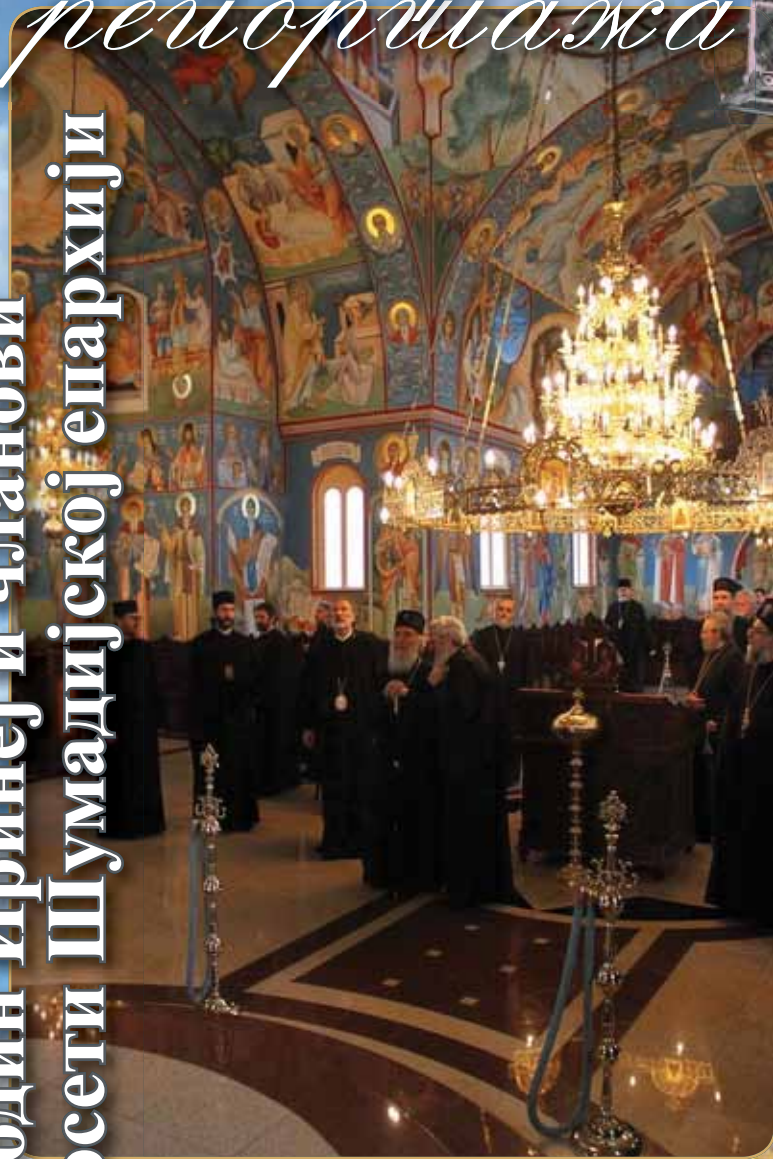
Цена 150 динара

*Васкришња посланица епископа шумадијског Јована,
Свети Теофан Затворник, Свети Григорије Ниски,
Димостенис Стратигонулос, Марко Јефтић, Небојша Ђокић,
Ендрју Блејн, Никола Маројевић, Николај Љесков*

Патријарх српски Господин Иринеј и чланови
светог сабора СПЦ у посети Шумадијској епархији

фото
репортажа

ИЗДАЊЕ ШУМАДИЈСКЕ ЕПАРХИЈЕ

Каленик

**Васкришња посланица епископа
шумадијског Јована**

стр. 2

**Свети Теофан Затворник
Беседа на вазнесење Господње**

стр. 5

**Свети Григорије Ниски
Слово о Светом Духу**

стр. 9

Димостенис Стратигопулос, Свети Константин и Јелена у химнографији...	11
Марко Јефтић, Литургијски живот.....	14
Земни остаци краља Петра II Карађорђевића, краљице Александре, краљице Марије и краљевића Андреја пренети у опленачку цркву.....	17
Небојша Ђокић, Црква Светих Константина и Јелене у селу Влашка....	26
Ендрју Блејн, Супружници Флоровски.....	29
Никола Маројевић, Нађено вријеме и/или трагајући за изгубљеним тренутком.....	34
Сава, епископ шумадијски, Покушај патријарха српског Викентија да се објави потпуна историја Српске православне Цркве.....	36
Николај Љесков, О богоугодном дрвосечи.....	38

**Из летописа Епархије шумадијске
Нова издања**

**Промене у Епархији шумадијској
Служења, приједи и посете епископа шумадијског Г. Јована
Дечија страна**

Главни и одговорни уредник: **Никола Миловић, протојереј**

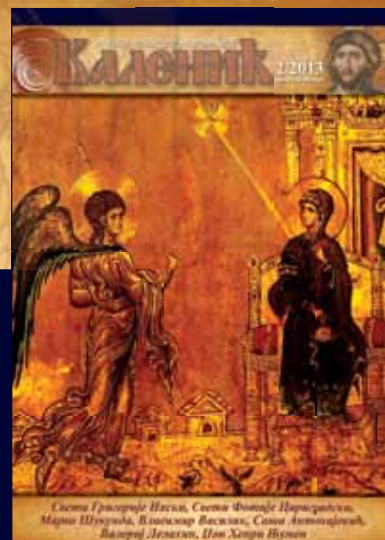
Заменик главног и одговорног уредника: **Негослав Јованчевић**

Редакција: **Др Зоран Крстић, протојереј - ставрофор, Милић Марковић, протојереј, Марко Митић протојереј, Рајко Стефановић, протојереј - ставрофор, Драган Икић, јереј, Небојша Младеновић, протојереј, Гордана Јоцић, Владан Костадиновић**

Уредништво и администрација: **“Каленик”, Владимира Роловића број 1, 34000 Крагујевац,**

e-mail : **n.milovic2@gmail.com**

Дизајн и припрема: **Дејан Манделц**

**Издаје са благословом
Његовог преосвештенства
епископа шумадијског
Господина Јована**

**Година XXXIII,
Број 3, (207), 2013.**

**Издавач:
Српска православна епархија
шумадијска**

**Издаје:
шест пута годишње**

Тираж: 2000 примерака

**Штампа: ГРАФОСТИЛ,
Крагујевац**

271.222(497.11)
ISSN 1820-6166 = Каленик
COBISS.SR - ID 50771212

9 771820 616009

ВАСКРШЊА ПОСЛАНИЦА ЕПИСКОПА ШУМАДИЈСКОГ И АДМИНИСТРАТОРА ЖИЧКОГ ГОСПОДИНА ЈОВАНА – 2013. ГОДИНЕ

ЈОВАН

**ПО МИЛОСТИ БОЖИЈОЈ ПРАВОСЛАВНИ ЕПИСКОП ШУМАДИЈСКИ
СВЕШТЕНСТВУ, МОНАШТВУ И СВОМ ВЕРНОМ НАРОДУ ОВЕ БОГОМ ЧУВАНЕ
ЕПАРХИЈЕ,
БЛАГОДАТ ВАМ И МИР ОД БОГА ОЦА, БОГА СИНА И БОГА ДУХА СВЕТОГА УЗ
СВЕРАДОСНИ ВАСКРШЊИ ПОЗДРАВ:**

ХРИСТОС ВАСКРСЕ!

Ево дана који створи Господ, радујмо се и веселимо се у њему (Пс 118, 29)

Овим библијским славословом, сверадосном пророчком песмом, Црква Православна објављује дан Христовог Васкрсења. Овај дан је чудесни дар небеса, празник над празницима; дан и догађај у који се уливају сви дани и догађања од настанака света и човека; дан који улива вечни живот у пролазне токове историје. То је дан у којем свет и уопште живот задобијају свој вечни и бесмртни смисао силом и светлосћу васкрслога Христа.

Ова блавест посебно одјекује у ово време у коме наш народ и наше отачаство доживљавају велика искушења. Међутим, имајмо на уму да смо кроз нашу мукотрпну историју често били усамљени, одбачени и прокажени као и Господ на Велики петак, али духом нисмо падали, јер смо, будући научени од наших светих предака, знали да је време Великог петка, време пробе и провере за све нас. Време Великог петка је такође и стално људско време на земљи; у огледалу Великог петка, људи се непрекидно сврставају међу оне који су верни Богу, вечном смислу постојања, истини и правди, и оне који то нису.

Тако се и пред нас, као појединце и као православни народ, као и пред сва прошла и будућа људска поколења, поставља вечно питање: Хоћемо ли за истином и правдом распетога и васкрслога Христа, или ћемо за обманама и неправдом људском која нас неминовно води у незнање и очајање? На ово питање не одговарамо сви на исти начин јер није лако остати веран распетом Богу и распетом брату, у тре-

нутку свенародног распећа и свеопште несреће. Зато је потребно да васкрсне и да се обнови у нама вера у Васкрсење и Васкрслога који нам поручује: *Не бојте се, и да се не плаши срце ваше, јер ја победих свет!* (1 Јн 5, 4). Важно је дакле да у свим временима, па и у овом нашем, сачувамо чврсту веру, здраву памет и чист образ, ако мислимо бити истински људи и прави Божији народ.

Шта нам ваља чинити да би у овоме успели? Потребно је да се вратимо хришћанским вредностима живота и светлости Христовог васкрсења, јер само Христова светлост која је засијала из Његовог гроба обасјава и просвећује све нас, па зато у Цркви и говоримо: *Светлост Христова просвећује све.* Можемо се ослободити мрака који нам многи нуде као светлост, увек имајући на уму да тамо где нема Христа и васкрсења, нема ни светлости. Христовим васкрсењем отворен нам је прозор за више вредности, за светлост која не пролази и не тамни. Док су капци затворени на кући, мрак је у кући. Тако је и са нама и у нама. Док смо затворени у себе онда смо у марку, и не само да не видимо другог, него не видимо ни сами себе. Чим отворимо капке своје душе, свога срца, светлост Христова и топлота Његова улазе у нас. Светлост и топлота, то је вера која низводи светлост истине с неба у душу нашу, доносећи јој радост; а капци на души нашој јесу: злоба, мржња, пакост, гордост, саможивост, неосетљивост за све људе. Другим речима, то су наши непокајани греси. Стога, што мање грехова има човек, то је већа вера у васкрсење, и то је већа радост у празновању Васкрса Христова, а што је савест помраченија

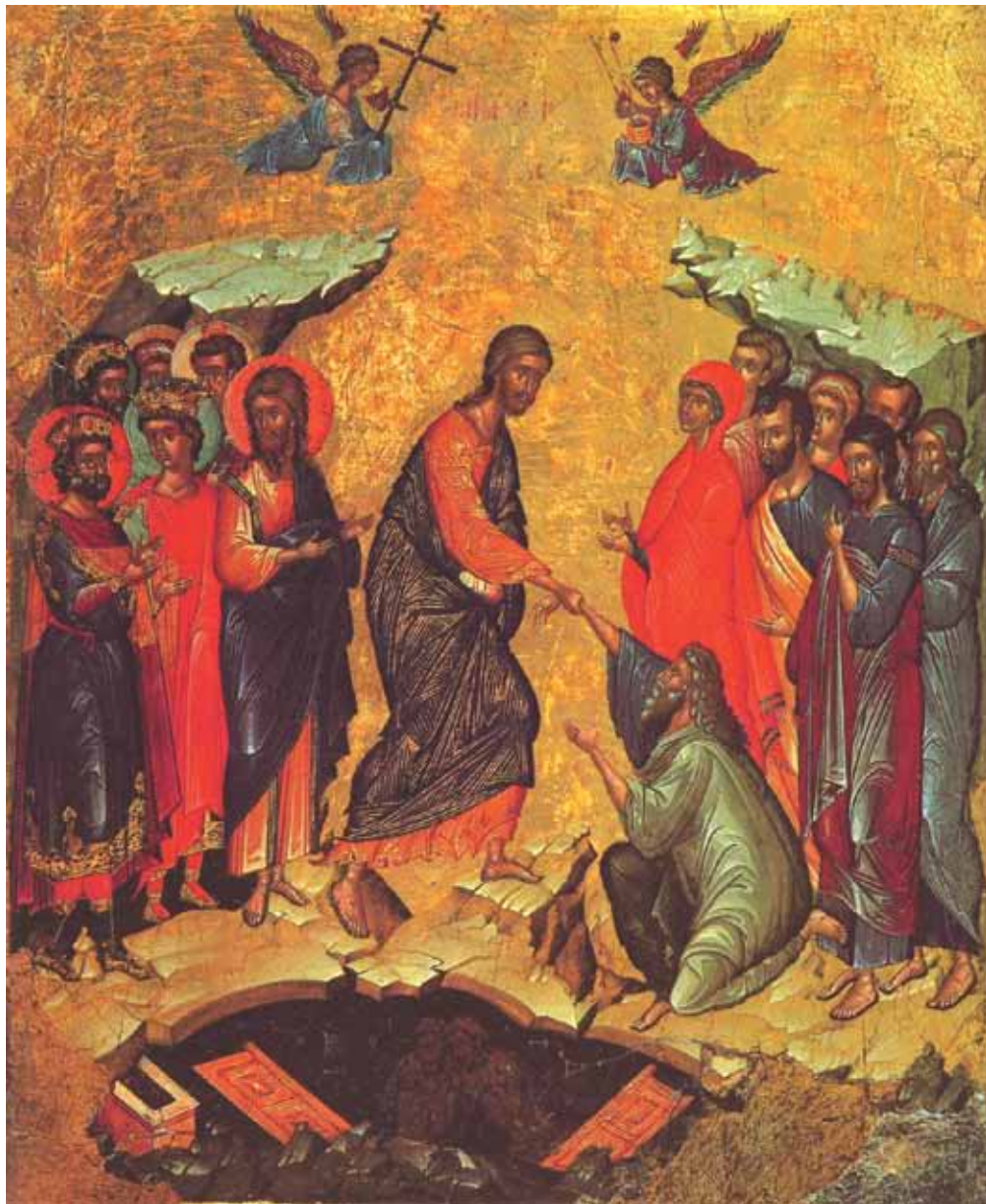
и обременјенија гресима, то је вера слабија и радост мања. Зато отворимо те капке покајања, и пусти-мо светлост вере и топлоту духовне радости у душе наше. Тако се нећемо застидети у онај дан када анге-ли Божији о свеопштем васкрсењу затрубе и објаве до-лазак Христов (Мт 25, 31). Љуто ће се тада застидети и заридати они који у Христово васкрсење не верова-ше нити се у своје надаше. Зато држимо веру да се не застидимо; имајмо наду да се не устрашимо. И још, чинимо свако добро дело, да се у достојимо бити на-звани благословенима. Да би тако чули из уста самог Господа Васкрситеља име-на наша прочитана из књиге вечнога живота: *Приђите благословени Оца мога, на-следите Царство небес-ко приговорљено вам од по-станка света* (Мт 25, 34).

Да би наследили Царство небеско треба да пазимо на себе и да стражимо над со-бом, над свим оним шта мис-лимо, осећамо и радимо, и да по јеванђелској речи чинимо другом оно што желимо да други чине нама (Мт 7, 12). У овоме је садржан пут и ме-тод и етика људског живота и начин како да ту етику при-менимо у свом свакидашњем животу. Зато нас је Црква кроз цео Васкршњи пост упућивала на молитву Све-тог Јефрема Сирина: *О, Го-споде, Царе, даруј ми да са-гледам своје грехове и да не осуђујем брата свога, јер си благословен у векове веко-ва*. Црква Божија на основу свог богоданог искуства зна да је начело познати себе и неосуђивати другог само по-четак истинске промене, рас-та и усавршавања човековог. Није довољно знати истину, сагласно истини треба живе-ти. Неопходно је непрекид-но пазити и стражити над собом. Бог је открио исти-ну пророку Мојсију и дао му Закон, али му је онда рекао: *Пази на себе* (5 Мој 4, 9). Тако и Христос позива све људе: *Пазите на себе...* (Јлк 17, 3) и још: *Стражите, дакле, у свако време молећи се да се удостојите да избегнете све што се има дого-дити, и да станете пред Сина Човечијега* (Јлк 21, 36); *Пазите, стражите и молите се; јер не знате кад ће време настати* (Мк 13, 33) – то јест време смрти и вре-ме Другог доласка Христовог.

Једино преко тог и таквог стражења над собом и над својим понашањем човек може да успостави пра-ви однос према себи, према творевини Божијој и пре-ма другим људима. Пазећи на себе човек спознаје сву снагу прве заповести Божије: *Ја сам Бог твој, који сам те извео из земље Мисирске, из дома ропскога; Немој*

имати других богова осим мене (2 Мој 20, 2-3). То зна-чи: *Богу се треба клањати и њему једином служити* (Мт 9, 10). Творевину и човека треба поштовати као дело руку Божијих а Богу као дародавцу вечног живо-та служити.

Управо је квасац Христовог Васкрсења оно што даје вечни живот и смисао свему постојећем, обесмрђује природу људску и космичку. Тај исти квасац и свет-лост Христовог Васкрсења дарују нетрулежну вред-ност и сваком правом људском стваралаштву, култури и уметности. Култура и уметност су само онда истин-

ске и живоносне када носе у себи зов и дах вечности, када оплемењују људски живот, васпитавају ум, срце, око, и хране човека правим вредностима узводећи га вечног смислу; када буде осећање за вечно човеково достојанство.

Приђимо, дакле, ближе васкрелом и победничком Господу нашем и запитајмо се најпре кога је Он по-бедио васкрсењем Својим, и потом, кога је Он осло-бодио победом Својом? Васкрсењем Својим Господ је победио два најљућа непријатеља живота људског и достојанства људског: смрт и грех. Ови непријатељи људског рода рођени су онда када се први човек одро-дио од Бога погавизши заповест о послушности према своме Створитељу. У рају човек није знао ни за смрт

ни за грех, ни за страх ни за стид, јер уз живог Бога човек није могао знати за смрт. Живећи у савршеној послушности према Богу он није могао знати за грех. А где се не зна за смрт, не зна се ни за страх; и где се не зна за грех, не зна се ни за стид од греха. Чим се човек огрешио о свеспасоносну послушност према Богу, страх и стид ушли су у њега; он се осетио бескрајно удаљен од Бога наслућујући мач смрти над собом. *Зато када Бог викну Адама и рече му: где си? он рече: чух глас у врту, па се поплаших, јер сам наг, те се сакрих* (1 Мој 3, 7-10). До тада је глас Божији крепио, радовао и оживотворавао Адама, а тада, после учињеног греха, тај исти глас Божији ослабљивао га је, страшио и умртвљивао. До тада је Адам гледао себе одевена у ангелску одећу бесмртности, а тада је угледао себе нага, понижена и заробљена.

Господ је дошао да подигне палог човека и да га Својим Васкрсењем ослободи од робовања греху и смрти, да му да живот вечни и да му врати радост. Тако нам говори и Васкршњи тропар: *Христос васкрсе из мртвих, смрћу смрт уништи и онима који су гробовима живот дарова*. Ово је сверадосна песма коју појемо за Васкрс – празник над празницима. Од ње нема радосније песме за човека и за сва бића. У овом васкршњем тропару исказана је победа живота над смрћу, и тиме – смисла над бесмислом, непролазности над пролазношћу. Само ако је човек вечно биће – он је истинито биће. Истина постоји само онда ако живот тријумфује над смрћу, светлост бесмртности над тамом трулежи и ништавила. Зато Свети апостол

Павле каже: *А ако Христос не васкрсе, онда је празна проповед наша, па празна и вера ваша* (1 Кор 15, 14). Све је узалудно и бесмислено: небо и земља, сва створења и човек као најсавршеније Божије створење, људска историја и сва збивања у њој, ако вечни живот није на почетку и ако се све не искрцава на обалу вечног живота. Да та стварност и нада постоје – потврђује нам Христово Васкрсење.

Зато, браћо и сестре, радујмо се васкрслом Господу! Јер знајмо, ако се радујемо Њему, радујемо се самим себи, вечнима и бесмртнима. Нека вам је радостан и благословен овај свети дан, и нека сте благословени сви ви који сте се сабрали у својим храмовима, и нека Бог да, да се у њима увек сабирате, да се слажете а не да се делите, да у њима Бога прослављате, да у њима хришћански једни друге загрлите и да тако загрљени запевате: *праштамо све ради Васкрсења*.

Славећи Васкрслог Господа нашег, победитеља греха и смрти ја вас у име Цркве Божије у Шумадији поздрављам победоносним и најрадоснијим поздравом,

Христос Васкрсе - Ваистину Васкрсе!

Ваш у Васкрслом Господу,
ЈОВАН
Епископ шумадијски

Ј. Еп. Јован

Свети Теофан Затворник

БЕСЕДА НА ВАЗНЕСЕЊЕ ГОСПОДЊЕ

А они Му се поклонили и вратише се у Јерусалим са радошћу великом (Лк 24, 52).

Растајући се са онима које искрено волимо, не можемо да не осећамо жалост, а апостоли су се враћали са горе Елеонске, где су се растали од Господа, са великом радошћу. Вољени Учитељ, Који им је сам откривао сваку истину и разгонио мрак сумње, што је падао понекад на њихове душе, оставља их управо саме себи, а они се радују; једини њихов Покровитељ и Заштитник оставља их међу Јудејима, народом непријатељски расположеном према Христу и свему Христовом, а они се радују. Христос Господ, од разговора са киме се срце испуњавало живом радошћу, оставља их у свету пуном непријатности, жалости и свих врста невоља, а они се радују. Несхватљиво осећање! И ми га нећемо схватити ако будемо гледали на апостоле као на просте људе, и будемо ли расуђивали о њима људским мерилима. До Васкрсења Господњег, када су они били ближи нама по осећањима и мислима, и њихово срце се, као и наше испуњавало жалошћу, када им је Господ објавио да хоће да оде од њих; но сада, када им је васкрсли Господ четрдесет дана говорио о устројавању Царства Свога на земљи, када је дувањем Његовим предати Дух очистио и просветио њихове мисли и осећања, и можда пре свега открио пред њима тајну Вазнесења Господњег – сада они више нису имали у виду Христа који се вазноси по телу и зато нису могли имати осећања жалости (сличних нашим) од растанка, јер сада су они јасно разумели да је боље да оде од њих Господ. Увереност да су са Вазнесењем Господа сједињена велика добра, не само да је изгонила из њихове душе сваку сенку жалости, него их је напротив, испуњавала великом и неизрецивом радошћу. У наше време, браћо, нема потребе откривати високе плодове Вазнесења Христовог, с циљем да се угаји жалост због остављања земље од Господа, жалост кадру да потамни светлост данашњег празника. Света радост Апостола у Вазнесењу Господа наслеђена је од Цркве и чује се данас у похвалним песмама Ономе који се вазноси. Но, тим не мање ми треба да познамо силу Вазнесења Господњег, тим нисмо мање обавезни да са страхопоштовањем проницемо мишљу у његову тајну и значење у устројавању нашег спасења, с тим да би узвисили и окрилатили, а можда и пробудили осећање нескривене радости, са којом празнује Вазнесење Господње Света Црква. Дозволите да сада заокупим вашу благочестиву пажњу размишљањем о овом високом знаменовању и сили Вазнесења.

Шта значи Вазнесење за Самог Спаситеља?

За Самог Спаситеља Вазнесење је по учењу отаца Цркве, највише Његово прослављење и облачење у Царску Божанску власт.

Господ наш Исус Христос је Богочовек – савршени Бог и савршени човек. Савршени човек је и сам по себи висок и славан; а колико тек он постаје виши и славнији, када се у његову природу облачи Бог, то јест сједињује се с њим унутрашњим савезом? Овде

се његова тварна слава узвишује до славе Творачке, Божанске. Тако је Господу Спаситељу, по природи Његовој, приличило да свагда буде обучен у непролазну славу и бесконачну величину. Но, пошто је *Челника спасења* нашег, сходно недокучивом Савету (промислу) Божијем, приличило да Бог учини *савршеним кроз страдање* (Јев 2, 10), онда је Господ сакрио привремено своју Божанску славу у дубоку непознатост, Божанство – у униженој људској природи, Господство – у униженом обличе слуге, речју – умањено себе у свему да не би у славном виду прошао муке крсног распећа. Сада, када је крст већ подигнут, када су боловима на њему исцељене ране људског рода, скинута казна са света нашег, смрт згажена, ад укинут, шта је сада могло ометати Господа да се обуче у славу, коју је имао код Оца још пре постанка света? Унижење је савршило своје дело – ради чега остајати даље у њему? Име Божије је јављено – остало је још, да се по закону Правде Божије, прослави и Онај Који га је јавио (показао). И сада видимо *Исуса, због страдања све до смрти, овјенчаног славом и чашћу* (Јев 2, 9). Зато и *Њега Бог високо уздигне, и дарова му Име, које је изнад сваког имена* (Флп 2, 9)...и *посади себи с десне стране на небесима, изнад сваког начальства и власти, и силе, и господства, и изнад свакога имена што се може назва-*

ти, не само у овој вијеку, него и у будућем (Еф 1, 21 – 22).

У Вазнесењу се Спаситељ обукао у Царску, Божанску власт и силу. Царство Божије основано од Спаситеља на земљи, било је још тако мало, као зрно горушичино. Требало га је распрострањити по свим крајевима земље, украсити и узвисити сходно његовом достојанству, ојачати и оградити насупрот свега што му је било непријатељско, устројити га и управљати њиме до испуњења свега замишљеног у Вечном Савету Божијем о овом Царству. Но, ради овога је Осни-

га је помазао у Цара царева (Откр 19, 16), и све покори под ноге Његове (Еф 1, 22), подчинио Му свако кољено што је на небесима и на земљи и под земљом (Флп 2, 10), тако да ништа не би остало Њему непокорено, кад Му све покори (1 Кор 15, 27). Управо овом Царском силом, овим мудрим чувањем Цркве и њеним усмеравањем ка предначеној слави, Господ свагда пребива у њој и остаје у све дане – до остваривања пуноће времена и састављања свих у Христу (Еф 1, 10). *А кад Му све покори, онда ће се и сам Син покори-ти Ономе који Му све покори, да буде Бог све у свему* (1 Кор 15 28).

Шта значи Вазнесење Господње за сав видљиви и невидљиви свет? О значењу Вазнесења Господњег у овом широком погледу ми не бисмо могли ни да помислимо са својим slabим, кртаковидим и земаљским представама, да нас није руководио на овом путу созерцања славе вазносећег Господа апостол Павле, који је, имајући ум Христов, измерио сву дубину, висину и ширину силе Вазнесења Христовог. *Онај који сиђе, вели он, то је исти који и узиде више свију небеса да испуни све* (Еф 4, 10)... *Јер (Отац) благоизволи да се у Њему настани сва пуноћа. И да кроз Њега измири све са собом, учинивши мир његовом крвљу на крсту, помиривши кроз Њега и оно што је на земљи и оно што је на небесима* (Кол 1, 19 – 20), благоизволи да се све састави у Христу, оно што је на небу и што је на земљи, у Њему (Еф 1, 10). Другим речима, по учењу Апостола, Вазнесењем Својим Господ је испунио васељену и сјединио у Себи све што је на небу и што је на земљи. Високо је и тајанствено ово учење. Њега може схватити потпуно и објаснити само онај који има ум сличан уму апостола Павла. Са своје стране осмељујемо се само да додамо следеће мисли, којима намеравамо да се макар унеколико приближимо Божанском апостолском учењу.

Природа представља непрекидни низ бића, који започиње од нижих врста и простира се до самог Царства чистих духова. Целина овог низа, а сходно томе и целина читаве природе захтева да свака врста живи и делује прилично свом месту, својој природи и назначењу. Јер само у таквом случају може остати неповређен њен хармонични поредак. Када је човек пао, постао преступник и почео живети онако како не би требало да живи, и зато је тако рећи испао са свог места, на које га је поставила премудра десница Творца. Тада се хармонични поредак природе нарушио, једна карика из непрекидног ланца њених бића је испала, и у васељени је настала некаква празнина. Син Божији је сишао с неба, обукао се у човека, сишао у дубину његовог пада, очистио га, осветио и у Себи Самом узнео у онај чин у коме је он стајао и у коме је требало да стоји сходно својој природи. Овим дејством бесконачне доброте Божије, поново је у васељени испуњена празнина која је проузрокована падом и обновљен нарушени поредак у њој, то јест прекинути низ је опет састављен. Управо ову скриве-

вачу и Установитељу његовом било неопходно да има власт не само над људским родом, из кога се састоји ово Царство, већ и над анђелима, да би се они слали на служење онима, који хоће да наследе спасење; над злим духовима, да би се људи заштитили од њиховог лукавства, злобе и насиља; над природом, да би се њено кретање управило ка обраћењу, окупљању и прослављењу синова Царства, уопште над читавим светом, да би се његовим стварима дао такав правац, при коме би људи могли лако прилазити Њему, а преко Њега Богу, и да би на тај начин Царство Божије узростало, јачало и прослављало се. Управо зато је вазнети Господ, севши са десне стране престола величанства, добио сваку власт на небу и на земљи (Мт 28, 19). Бог

ну силу Вазнесења открива Апостол, када каже: *Онај који сиђе, то је исти који и узиде више свију небеса да испуни све... Јер (Отац) благоизволи да се у Њему настани сва пуноћа.*

Коначно, шта значи, Вазнесење Господње за људски род – за нас саме, браћо?

За нас Вазнесење Господње представља све. У њему је наша слава и величина, у њему несумњива нада спасења, из њега нам долазе Божанске силе за живот и побожност, оно је тврђава наде наше. Господ Исус Христос је наш Господ. Зато сва сила, сав плод Његовог Вазнесења припада управо нама. *Узидавши на висину, заплитени плијен и даде дарове*, првенствено нама људима (Еф 4, 8).

Слава Вазнесења Господњег је наша слава. Вазнесење Господ је примио Божанску част и славу без сумње по људској природи, јер је Његово Божанство увек сијало непромењивом Божанском славом. Но, ради кога је Он примио ову људску природу, ако не ради нас? Ради нас се Он родио, ради нас страдао, ради нас васкрсао и вазнео се. Ми смо се у Њему родили за нови живот, у Њему страдали, у Њему васкрсли, вазнели се на небо и сели са десне стране Бога. Ово нас, учи Апостол, Бог *васкрсе и заједно посади на небесима у Христу Исусу* (Еф 2, 6). Човек је дубоко пао, толико дубоко колико је високо узмаштао да се уздигне. Неизрецива доброта Божија, спасавајући га у Христу, узноси га сада онолико високо колико је он дубоко био пао. Бићете као богови – ето какав је камен спотицања поставило адско лукавство! И истински хришћани су сада заиста као богови у Христу Исусу, Господу нашем. „Појте же све човеки, победнују пјесн Христу, возшедшему со славоју на небо и спасадившему нас одеснују Бога Отца!“ (Види 1. песму Канона на Вазнесење – прим. рус. Издавача).

Слава Вазнесења Господњег је несумњиво нада спасења нашег. Човек је кроз преступ постао непријатељ Богу, оделио се од Њега, залутао у мрак и није могао и смео да опет приступи Престолу Божијем. Господ је нашао њега залуталог, узео на Себе и сјединио са Богом. Сада видимо човека на небу, код Престола Божијег, помиреног са Богом и усиновљеног Њему. „Јединородни Син Божији – каже Епифаније, архиепископ Кипарски – као добри пастир, оставио је на висинама небеским деведесет и девет оваца – анђела, да би нашао једну заблуделу, и нашавши је, Он ју је узео на рамена, и уручујући је сада Оцу Своме, каже: *Оче! Пронашао сам заблуделу овицу, коју је лукава змија, подмукло преваривши, завела на пут греха и помрачила идолослужењем чистоту богопознања. Угледавши је, заглибљену у блато неверовања, Ја сам је брзо отргао свемогућством Својим, омио је у струјама Јорданским и помазао благоуханијем Светог Духа Мог, а сада кроз*

Васкрсење сам дошао Теби, носећи достојан Твог Божанства дар – ову духовну овицу“ (Слово на Вознесење. Воскресное Чтение. 1839. № 7). Слава Господу који се вазнео и Својим Вазнесењем нас помирио са Богом и сјединио с Њиме!

Вазнесењем Господњим дате су нам све Божанске силе, које су потребне за живот и побожност. Господ је Својим Вазнесењем узвеличао човека, помирио га са Богом и усиновио га Њему. Но, првобитно ова висока добра је сместио само у Њему – у Његовом посредничком, искупитељном Лицу. А да би се сваки човек обукао у Његову славу, ступио у мир са Богом и примио усиновљење, за то му је потребно да се унапред обуче у смрт Христову, усвоји себи силу заслуга Искупитеља и у свему се уподоби Њему. Но, ко је кадар за ово? Овде је неопходно окрепљивати се спасоносном вером, али вера није од нас, потребно је распалити снажну љубав, уселити у срце кротост, смирење, добродушност, послушност; но, ми бисмо хтели таква добра расположења, али не можемо сами да их пробудимо и утврдимо у себи. Сва наша нада у овом делу почива на Божанској сили и благодати Свесветог Духа. И управо ове спасоносне благодати, нама тако потребне, није било на земљи све док се Господ није вазнео на небо. *Дух Свети још не бјеше дат*, сведо-

чи јеванђелиста Јован, *зато што Исус још не бјеше прослављен* (Јн 7, 39). Сам Господ ниспослање Светог Духа тако тесно сједињује са Својим Вазнесењем да, као што каже, без Његовог Вазнесења не би сишао к нама Дух Свети. *Но Ја вам истину говорим: боље је за вас да Ја одем*, тако је Он тешио апостоле, који су се жалостили због Његовог одласка, *јер ако Ја не одем, Утјешитељ неће доћи к вама; ако ли одем, послаћу Га к вама* (Јн 16, 7). Зашто је Вазнесење Господње неопходно за ниспослање Светог Духа – то је за нас тајна. Несумњиво, с једне стране, ово је захтевао поредак устројавања нашег спасења, по коме је Духу Светом предстојало освећивање људског рода његовим облачењем у заслуге Христове, што Он није могао започети, све док Исус Христос седши са десне стране Оца није окончао Своје дело; с друге стране, стање

наше оптерећене и огрубеле природе, која није могла сместити у себе Духа док је Господ није осветио у Себи и није учинио на тај начин лаким прелаз Духа кроз Себе на сав људски род, вером сједињен с Њим; но, на који начин се све ово савршава у икономији нашег спасења, не схватамо. Само знамо да на земљи није било Духа, јер Исус Христос није био још прослављен. Сада, вазневши се, Он се обукао у Божанску силу и Дух Свети је у свету. Знамо да Утешитељ не би сишао да није узишао Господ. Сада се Господ вазнео и Утешитељ обитава с нама, дејствује у нама, оживљује

и узводи ка Богу – за Христом. Слава вазнетом Господу, Који нам је Својим Вазнесењем даровао благодат Свесветога Духа.

Вазнесење Господа је ослонац наде наше. Ко, ревнујући по слави вазнесеног Господа, започиње да тражи вишње, *гдје Христос сједи с десне стране Бога*, започиње да мисли о ономе што је *горе*, а не што је на земљи, и да живот свој сакрива са Христом у Богу (Кол 3, 3), тај у овом славном делу неизоставно сусреће два главна искушења, која могу јако потрести душу, то јест поколебати чврстину њених намера и ослабити решеност да се неодступно иде за Христом. То су унутрашње и спољашње невоље и неизбежни падови у грех. И у једном и у другом случају снажан штит за душу је созерцање славе вазнесеног Господа. Сада, нека се све врсте невоља саберу над главом хришћанина, нека се наоружа против њега читав свет и сав ад, нека унутрашња борба са свом својом злобом надире из дубине неочишћеног срца, он се неће поколебати – храбра чврстина његова ће још више нарасти при овоме, одлучност његове воље

ће још ојачати. Он је убеђен да је његово живљење на небесима (Флп 3, 20), тамо, где је Христос; убеђен да *страдања садашњег времена нису ништа према слави која ће нам се открити*, слави у којој види обученог вазнесеног Христа; убеђен, да ће побеђујући до краја стећи почаст – седања на Престолу Божијем, као што је победио и сео Христос. Зато, заборављајући све, стреми ка почастима вишњег звања, и ма какав био ток спољашњих околности његовог живота и повремене пометености душе, оне га се уопште не дотичу. Много су осетније и опасније невоље од падова у грех, којим се човек подвргава по слабости или неопрезности. Оне стешњавају слободу његових добрих мисли и осећања, заустављају ход његових добрих подухвата, покривају стидом пред собом, ослабљују смелост пред Господом, а при великој напетости умањују свету одлучност, гурају у равнодушност и безбрижност, и приближавају очајању. Блиска и ужасна опасност; међутим, онај ко созерцава умним оком вазнетог Господа, може се рећи, да чак и не зна за такву опасност. Тамо, *с десне стране пријестола Величанства на небесима* открива му се *Првосвештеник*, Који *крвљу својом уђе једном за свагда у Светињу*, извршивши *вјечно искупљење* – уђе у само Небо, да се сада *појави пред лицем Божијим ради нас* (Јев 8, 1; 9: 12, 24); тамо он види *Првосвештеника великога*, који је *прошао небеса* (Јев 4, 14), Који *принјевши једну жртву за грјехе, занавијек сједи с десне стране Бога* (Јев 10, 12) *...пошто свагда живи, па може посредовати за нас* (Јев 7, 25). А отуда се излива у душу његову непоколебиво убеђење да сада нема више крајње, неодвративе, непромењиве осуде, убеђење које га одушевљава да наглас пред свима исповеда смелу наду спасења у Христу Исусу: ко може окривити изабране Божије? Бог је онај који их оправдава. Ко ће се дрзнути да осуђује? Христос (Исус) је умро, али и васкрсао, Он је с десне стране Бога и посредује за нас (Рм 8, 33-34). Зато, *ако неко сагрјеше, имамо заступника код Оца, Исуса Христа Праведника* (1 Јн 2, 1).

Тако браћо, прослављење и зацарење Господа, испуњење и сједињавање горњег и доњег, узвишавање, помирење, освећење и окрепљење људи који траже спасење – то су заправо славни плодови Вазнесења Господњег, који покрећу данас небо и земљу, Ангеле и људе на прослављење и благодарење вазнесенем Господу и изјављивање узајамне радости у Њему. „Онда узнесимо хвалу Богу, ускликимо победну песму Њему, ликујмо, певајмо, запљескајмо рукама Њему! Бог наш узлази са земље на небо, Ангели и Архангели Га поздрављају тамо, као свог Творца и Владику“ (вид. 8. песму Канона на Вазнесење). Сви ми који откривеног лица гледамо (јасно видимо, одражавамо) славу Божију, надахнимо се ревношћу ради ње, да бисмо се преображавали у тај исти лик, *из славе у славу* (2 Кор. 3, 18). Јер нигде није природније пребивати мишљу, осећањем и хтењем, онима који су возглављени у Христу, него на небесима, где нас је узнео и возглавио у Себи Господ наш Исус Христос. Амин.

(1840. године)

Наслов изворника: Свт. Феофан Затворник: „Слова на Господские, Богородичные и торжественные дни“, изд. Правило Веры, Москва 2002. г,

превео Небојша Тосовић

Свети Григорије Ниски

СЛОВО О СВЕТОМ ДУХУ

Бавећи се темом сваког празника Свети Давид увек према потреби подешава своју лиру. Према томе, нека нам и велики празник Педесетнице озари ударајући трзалицом духа по струнама мудрости и произносећи песму. Нека се из оне божанствене песме искажу речи које доликују садашњој благодати: *приђите, узрадујмо се Господу* (Пс 94, 1). Најпре је потребно упознати благодат, у чему се она састоји, а потом њој прилагодити садржај одговарајућих речи из пророштва; дозволите и мени, уколико је могуће, да објасним по реду све што се тиче ове теме.

Човечанство је од почетка пало у заблуду у односу на спознају Бога. Напустивши Господа твари и саблазнивши се, неки су почели да служе стихијама света, други су почели да поштују природу демона, а за многе су се рукотворене представе идола чиниле божанствима и, како би служили тим лажним боговима, начинише им и жртвенике, и храмове, и светилишта, и жртве, и свете тајне, и богомоље. Али, погледав човекољубивим оком на озлеђену људску природу, Владика твари је постепено водио људски живот од заблуда ка познању истине. Јер они са извесним знањем лекарске вештине враћају снаге изморених дуготрајном глађу не дозвољавајући им да се одмах насите, и пазећи на духовну слабост, а када они прилагођеном употребом хране поврате снагу, онда им дозвољавају да се насите колико год желе; када је људска природа на сличан начин била изнурена страшном глађу, домостројем (Божијим) била је установљена поступност у примању светотаинске хране како би људи, увек стремећи ка савршенству, непрекидним чињењем дошли до предела савршенства. Јер оно што нас спасава – то је животворна сила у коју верујемо под именом Оца и Сина и Светог Духа.

Али неспособни за примање читаве истине услед слабости настале њиховом душевном глађу, првенствено бивши од многобоштва одвојени пророцима, законом се поучавају да гледају на једног Бога и у једном Богу схватају само једну снагу Оца, будући неспособни, као што рекох, за узвишену храну. Потом се, за оне који су помоћу закона постали савршенији, кроз Јеванђеље открива и јединородни Син; после овога нама се нуди савршена храна за нашу природу – Дух Свети у коме је живот. Ево теме празника, стога је добро за нас који смо се окупили због празника Духу да слушамо предводника читавог духовног сабора светих – Давида, који каже: *приђите, узрадујмо се Господу*.

Господ је дух, како каже апостол (2 Кор 3, 17). Јер данас по годишњем кружењу времена Педесетници је у овај час (ако је сада трећи час дана) дарована неизрецива благодат. Дух је поново себе објавио људима, [Дух] Који се раније удаљио од наше природе пошто је човек постао *плот* (Пост 6, 3). И када су једним снажним дахом из ваздуха биле изгнане и расејане духовне силе зла и сви одвратни демони, онда су се силаском Духа у виду огња испунили Божанственом силом сви у горњој одаји (Дап 1, 13); јер је немогуће другачије постати причасник Светог Духа него обитавајући у ви-

синама читавог живота. Придружују се Светом Духу само они који мудрују узвишено, преселивши своје станиште са земље на небо и живе у горњој одаји узвишеним начином живота. Јер књига Дела [апостолских] говори да се, када су се сакупили у одаји, један чист и невештаствени огањ разделио у виду језика према броју ученика. Они су [након тога] говорили са Парћанима, Миђанима и Еламићанима и сличним народима слободно прилагођавајући своје речи сваком народном дијалекту; а ја, како каже апостол, у цркви више волим рећи пет речи умом својим, да и друге поучим, него ли хиљаде речи језиком (1 Кор 14, 19). Тада је корисно било говорити истим језиком са говорницима других језика како проповед не би била бескорисна за неупућене који се сусрећу са препрекама у језику онога који проповеда; сада, када сви [овде] говоримо истим језиком, потребно је затражити огњеног језика Духа за просвећење помрачених обманом.

Дакле, нека нас у свему руководи Давид, узевши себи за сапутнике апостоле. Јер сваки псалам, чији нам почетак дарује радост према Господу речима: *приђите, узрадујмо се Господу*, не само да нас усмерава на прослављање Светог Духа, него нас, далеко више, што следи потом, поучава о Божанству Његовом.

Рећи ћу вам и саме речи Пророка, с којима се саглашава и велики Апостол; његова изрека је: *Сада када бисте послушали глас његов: немојте да вам одрвени срце ваше као у Мериви, као у дан кушања у пустињи гдје Ме кушаше оци ваши* (Пс 95, 7-9). Сећајући се ових речи, божанствени апостол говори овако: *Зато, како вели Дух Свети* (Јев 3, 7) и, рекавши ово, наводи саме речи пророка, приписујући их Лицу Духа. Дакле, Ко је

Онај Кога кушаше оци њихови у пустињи? Ко је Онај Кога су разљутили? То сазнај од самог пророка који каже да *срдише Бога вишњега* (Пс 78, 56). И апостол, такође указујући на Лице Светога Духа, приписује Му ове изреке: *зато, како вели Дух Свети. Данас, у дан кушања у пустињи, гдје Ме искушаваше очеви ваши* (Јев 3, 8, 9). Дакле, као што Дух Свети каже: *искушаваше Ме очеви ваши*, а пророк сведочи да Онај Кога су искушавали у пустињи јесте вишњи Бог, онда нека се затворе уста духовораца који неправду о Богу говоре, када и апостол и пророк јасно речима објављују рађање Духа. Јер пророк говори: *срдише Бога Вишњега* и као да од Лица Божијег долазе Израилћанима исте речи: *у пустињи искушаваше Ме очеви ваши*; а велики Павле ове речи приписује Светом Духу, тако да кроз ово доказује да Дух Свети јесте Вишњи Бог.

Дакле, хоће ли се сложити непријатељи прослављања Духа када виде огњени језик божанствених речи који освећује скривено, или ће се смејати (нама) као опијенима слатким вином (Дап 2, 13)? Ја вам, иако ће они о нама то и рећи, саветујем, браћо, не бојте се порицања таквих и не клоните духом од њихових поруга. Када би и они имали некад слатког вина, то јест новоцеђеног вина које се излива из точила које је измуљао Господ Јеванђељем, како би тебе напојио крвљу сопственог грозња (Ис 63, 2-3)! Када би се они испунили овим новим вином, које сами назваше слатким, кога не уништише још ситничари додавањем јеретичке воде! Онда би се, наравно, они испунили и Духом помоћу Кога све духом ври, попут пене скидајући са себе грубост и нечистоту неверовања. Али такви не могу да приме у себе сво слатко вино, пошто носе још увек старе мехове који се, будући да нису у стању да издрже такво вино, јеретички уништавају. Ми, браћо, *приђимо, узрадујмо се Господу*, како каже Пророк, пијући и слатка пића побожности, како говори Јездра (2 Језд 9, 51), и светло празнујући са сабором апостола и пророка, *приђите*, по дару Светога Духа узрадујмо се и провеселимо у дан овај, који створи Господ у Христу Исусу, Господу нашем, Кога нека је слава у векове векова. Амин.

Са руског превела Марија Дабетић

ПЕСМА ЛАВА МУДРОГ

Вечерње уочи Духова, стихира на Господи
возвах, глас осми

Људи, дођите,
Да се поклонимо
Триипостасном Божанству,
Сину у Оцу са Светим Духом.
Јер Отац превечно роди Сина,
Једносуштнога и једнопрестолнога,
И Дух Свети (превечно) би
У Оцу са Сином, прослављајући се;
Једна Сила, једна Суштина, једно Божанство,
Кога клањајући се,
Сви говоримо:
„Свети Боже, Који си све створио Сином,
Садејством Духа Светога;
Свети Крепки (Силни),
Којим Оца познасмо
И Дух Свети дође у свет;
Свети Бесмртни,
Утешитељски Душе,
Који од Оца исходиш
И у Сину обитаваш.
Тројице Света, слава Ти!

Превео са енглеског Борис З. Милосављевић
(Из књиге *Оваплоћени Бог*,
Светигора, Цетиње 2002)

Димостенис Стратигонулос

СВЕТИ КОНСТАНТИН И ЈЕЛЕНА У ХИМНОГРАФИЈИ

Флавије Валерије Константин (Flavius Valerius Constantinus), или Константин Велики, или Свети и равноапостолни Константин, био је император током кризног периода у коме је Римско царство трансформисано у Источно римско царство, популарније и познатије као Византијско царство. У његовој личности се сусрећемо са преласком из антике у средњи век, са транзицијом из паганства у хришћанство. Окарактерисан је као најважнији цар касне антике, као вођа који је променио европску историју и индиректно утицао на остатак света.

Победио је Максенција 28. октобра 312. године после Христа у бици код Милвијског моста, која се сматра једном од најпресуднијих битака свих времена. Он је император који је донео две епохалне одлуке.(1) Најпре, преселио је престоницу империје из Рима у Цариград, отварајући тако нову еру и нову империју, која је требало да избрише дотадашњи хиљадугодишњи курс.(2)

Друго, 313. године, потписао је Милански едикт којим је успостављена верска толеранција.(3) Свакако да је сама чињеница постојања овог едикта изазовна тема, али ово није одговарајући тренутак да се њоме бавимо. Овде ћемо, наиме, представити слику Константина Великог у химнографији, онако како је приказана у објављеним и необјављеним химнографским текстовима. Након сличних студија од пре стотинак година, сматрамо да је и данас значајно објавити студију са истим садржајем.(4) Осим тога, методе текстуалних истраживања су напредовале и откривени су и неки нови текстови и рукописи.

Оно што најпре пада у очи у химнографским текстовима јесте да су Свети Константин и Јелена први хришћански цареви.(5) Веома је значајна чињеница да се у личности цара Константина реализује прелаз од императора бога (божанства) до Богом помазаног императора. Ово веровање дало је печат средњовековној Европи и утицало на политичка размишљања. Такође, његово химнографско представљање као новог Давида(6) веома је битан тренутак нове религије, јер су до тада, за разлику од хришћана, велике цареви имали само Јевреји.

Такође, химнографија говори и о Константиновом премештању главног града Царства 330. године и наглашава његову проницљивост приликом избора места.(7) Нова престоница је *Царица, Нови Рим, Други Рим*, и коначно *Константинов град, Константинопол*.

Посебно се наглашава његов допринос хришћанству, јер је 325. године у Никеји сазвао Први васељенски сабор на коме је осуђена аријанска јерес, која је представљала велику опасност за нову, хришћанску, религију.(8)

Коначно, догађај који доминира у химнографским текстовима је Константинова визија пре битке код Милвијског моста(9): крст формиран од грчких слова Х и Р и натпис *овим побеђуј*, на латинском *hoc signo victor eris*.(10) Хришћански ретор Лактанције сматра да је Константин ову визију имао у сну,(11) док је Јевсевије Кесаријски описује

као реалистичну визију која се појавила на небу у подне, и коју су видели и присутни војници.(12)

Света царица Јелена, мајка Константина Великог, увек се слави заједно са својим сином. Тако је и у химнографским текстовима који се односе на Светог цара Константина и она истовремено представљена. Најупадљивија чињеница из њеног живота, која је заступљена у химнографији, јесте њена потрага и проналазак у Светој Земљи Крста на коме је Христос пострадао.(13) Заједничко сећање на Светог Константина и његову мајку Свету Јелену православне Цркве прослављају 21. маја.

У грчком Минеју пише: „Сећање на Свете, славне, велике, равноапостолне цареве Константина и Јелену“ (14), док у руском стоји „Свети велики цареви и равноапостолни Константин и Јелена“ (15).

Грчки Минеј за месец мај садржи комплетно последовање светима, али без помињања имена аутора. Неки тропари су дела химнографа Византа, док песме славословља припадају патријарху Методију. Они су главни светитељи дана, имају канон светима и синаксар после 6. песме.

Рукописи Минеја садрже пет необјављених канона на спомен светима:

1. Inc.: Δεῦτε πιστοὶ ἅπαντες ἀνευφημήσωμεν
(Приђите сви верни да славу узнесемо)
Ἰωάννου μοναχοῦ.
(Јована монаха.)
Ἦχος β'. Δεῦτε, λαοί.
(Глас 2: Приђите људи.)
Cd. Parisinus gr. 344, ff. 77v-85r (16).
Cd. Sofije, EHA1 gr. 384, pp. 326-332. (17)

2. Inc.: Σοὶ τῷ βασιλεύοντι τῶν αἰώνων
(Теби, Владару векова)
Ἰωάννου μοναχοῦ. (Јована монаха.)
Ἦχος δ'. Αἰσομαί σοι, Κύριε ὁ Θεός μου
(Глас 4: Појем Теби, Господе Боже мој)
Cd. Alexandrinus Patr. 93, ff. 75v-77v.
Cd. Parisinus gr. 1566, ff. 65r-67v.
Cd. Sinaiticus gr. 637, ff. 63v-66r (18)
Cd. Sinaiticus gr. 670, ff. 190v-210r. (19)

3. Inc.: Ὁ προγνώστης Θεός, ὁ ἐκ μὴ ὄντων τὸ πρῶτον
(Предзнајући Бог, још пре стварања из небућа)
Ἦχος πλ. α'. Τῷ σωτῆρι Θεῷ
(Глас /πλ./ 1: Спаситељу Богу)
Cd. Athoniticus, Kausokalyvion (?) (20).

4. Inc.: Ἐξ ἀναξίων χειλέων καὶ ῥυπαρῶν δεήσεων
(Са усана недостојних и прљавих мољења)
Acr.: Ἐκτὴν δέησιν προσδέχου, Κωνσταντίνε.
(Ово мољење прими, Константине.)
Ἦχος πλ. β'. Ὡς ἐν ἡπείρῳ πεζεύσας
(Глас /πλ./ 2: Као пустињу прешавши Израиљ.)
Cd. Athoniticus, Lavrae Θ 32, ff. 312v-314r. (21)

5. Inc.: Παντοκράτορ ὑψίστε Χριστέ, βασιλεῦ αἰώνιε,
(Вишњи Сведржитељу Христче, Царе вечни,)
Acr.: Πιστῶν ἀνάκτων τὴν ἀπαρχὴν αἰνέσω; ὁ Μαλαξός.
(Верних цар, жртве похвала; Малаксос.)
Νικολάου Μαλαξοῦ, πρωτοπαπᾶ Ναυπλίου.
(Николаоса Малаксоса, протојереја Нафплијског.)
Ἦχος πλ. β'. Ἐν βυθῷ κατέστρωσε
(Глас /πλ./ 2: У дубине посла.)
Cd. Marcianus gr. II 140, ff. φεν-φην (476v-479r). (22)

Генерално, може се рећи да су химнографски текстови који се односе на спомен Светих Константина и Јелене малобројни; док су се у Константинопољу славили са помпом (23), изгледа да њихов култ није био толико раширен у остатку Царства. Ово се може видети из самосталних последовања (служба и житије) на грчком језику (24). До сада су познате само две верзије, једна из 1899. и једна из 1917. године. Обе су штампане у Атини, а друга је репринт прве. Последовање Светима потиче из Минеја Грчке православне Цркве за мај, и има додатна молитвена правила и икос по азбучном реду:

1. Ὁ παρακλητικὸς κανόνας (25).
(Молебни канон.)

Inc.: Κύριε τῆς δόξης καὶ βασιλεῦ τῆς κυριευούσης
(Господе славе и Царе свега света)
Acr.: Κωνσταντῖνον, Ἐλένην, ἀνακτας γεραίρω.
(Константина, Јелену, владаре поштујем и славим.)

Σεραφεῖμ Ἀργυρουπόλεως.
(Серафим Аргирупољски.)
Ἦχ. πλ. δ'. Ὑγρὰν διοδεύσας.
(Глас /πλ./ 4: Прешавши воду као копно.)

2. Οἱ κδ' οἴκοι κατ' ἀλφάβητον (26).
(24 икоса по азбучном реду.)

Κοντάκιον: Τῶν χριστωνύμων ἡ πληθὺς, δεῦτε συνέλθετε

(Кондак: Христоимених мноштво, приђите да поставимо хвалу)

Οἶκος: Ἀνοιξόν μου τὸ στόμα, Ἰησοῦ ὁ Θεός μου, ὑμνῆσαι Κωνσταντῖνον

(Икос: Отвори уста моја, Исусе Боже мој, да химне појем Константину)

Најзад, поређење словенских и грчких последовања у наведеним мајским Минејима доводи нас до закључка да су словенски тачан превод грчког.

Горе наведено указује на постојање извесног парадокса. И поред тога што је Константин отишао у историју као Велики, за Цркву равноапостолни, и што је најмање десет његових наследника носило његово име, што су чињенице које показују колико је важна била његова посмртна слава и колико је велики углед уживао, у химнографији је његово присуство остало веома ограничено. До сада је објављено мало химнографских текстова, а још неки, који се могу избројати на прсте, остају необјављени.

(Δημοσθένης Στρατηγόπουλος, ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΙ ΕΛΕΝΗ ΣΤΗΝ ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑ, Зборник радова Ниш и Византија V, 2006)

Превели с грчког:
свештеник Драган Поповић и Велимир Михаиловић

НАПОМЕНЕ

1 Lactantius, *Mort. Pers.* 44; Eusebius, *Hist. Eccl.* 9.9; Eusebius, *Vita Const.* 1.38.

G. Dagron, *Η γέννηση μιᾶς πρωτεύουσας. Η Κωνσταντινούπολη καὶ ἡ θεσμοί της ἀπὸ τὸ 330 ὡς τὸ 451*, (μτφ. Μαρίνα Λουκάκη), Ἀθήνα 2000.

3 Lactantius, *Mort. Pers.* 48; Eusebius, *Hist. Eccl.* 10.5.

4 S. Gassisi, „Innologia greca in onore dei Santi Constantino ed Elena“, *Roma el' Oriente* 6 (1913) 80-84.

5 *Христе Сведржитељу вишњи, Царе вечни, светлост ми разуму с небеса подари ... да милу реч кажем о првим владарима хришћанским*, Cd. Marcianus gr. II 140, f. φεν (476v).

6 *Нови си Давид у свему постао*, Минеј за мај (Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος), Атина 1992, 203.

7 *Красан град... подигавши, уистину седмобрежан и богоутврђен*, Cd. Sofije, EHA1 gr. 384, p. 326 (EHA1= Ecclesiastical Historical and Archival Institute of the Patriarchate of Bulgaria).

8 *Са четири краја земље, о славни, сабор у Никеји на твоју се заповед састао, свеблажени, да Аријево безбожно учење сруши*, Cd. Sofije, EHA1 gr. 384, p. 326.

9 Види M. Di Maio – J. Zeugne – N. Zotov, „Ambiguitas Constantiniana: The Caeleste Signum Die of Constantine the Great“, *Byzantion* 58 (1988), 333-360; P. Weiss, „Die Vision Constantins“, in Jochen Bleicken (ed.), *Colloquium aus Anlass des 80. Geburtstages von Alfred Heuss*, [Frakfurter Althistorische Studien 13], Kallmünz 1993, 143-169.

10 *Теби се победотворно указало, владару, скривено под земљом, у висину узнето оружје Животоносног Крста*, Cd. Sinaiticus gr. 670, f. 208r.

1 Lactantius, *Mors Pers.* 44.5-6.

2 Eusebius, *Vita Const.* 1.28-29.

3 *Данас Константин с матером Јеленом пронађе Крст, свечасно дрво*, Минеј за мај, 206.

4 У грчком Минеју: *Служба Светима*, види Минеј за мај, 197-212.

5 У руском Минеју: *Служба Светима*, види Минеј за мај, Кијево-Печерско Успенска Лавра 1866.

6 Ἑλένη Παπαηλιοπούλου – Φωτοπούλου, *Ταμεῖον ἀνεκδότων βυζαντινῶν ἁσματικῶν κανόνων seu Analecta Hymnica Graeca e codicibus eruta Orientis Christiani*, I. Κανόνες Μηναιῶν, [Σύλλογος πρὸς Διάδοσιν Ὁφελίμων Βιβλίων 62], Атина 1996, 612.

7 D. Getov, Incipitarius for the apparently unedited liturgical canons, as contained in the greek manuscripts kept in Bulgarian Libraries, *Bollett ino della Badia greca di Grott aferrata terza serie vol. I* (2004) 98.

8 Παπαηλιοπούλου – Φωτοπούλου, 613.

9 Овај податак дугујем истакнутом сабрату и пријатељу господину Доротеју Гетову, коме се и захваљујем.

20 Παπαηλιοπούλου – Φωτοπούλου, 614.

2 Παπαηλιοπούλου – Φωτοπούλου, 615.

22 Δ. Στρατηγόπουλος, *Ο Νικόλαος Μαλαξὸς καὶ τὸ ὑμνογραφικὸ του ἔργο*, [Докторска дисертација, неиздата], Солун 2003, 149.

23 „Служи се његов сабор у Светој Великој Цркви, и у Светим Апостолима, и у божанском Храму у Цистерни Вонској где Патријарх заједно са Царем и Сенатом у литији на крају приступају светој Мистагогији“, Минеј за мај, 208.

24 L. Petit, *Bibliographie des acolouthies grecques*, [Subsidia Hagiographica 16], Bruxelles 1926, 44-45.

25 *Служба и Житије Светим славним великим царевима и равноапостолним Константину и Јелени*, Атина, 1899 (Ἀκολουθία καὶ Βίος τῶν ἁγίων ἐνδόξων μεγάλων βασιλέων καὶ ἰσαποστόλων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης... Ἐν Ἀθήναις, 1899), 14-17.

26 *Служба и Житије Светим славним великим царевима и равноапостолним Константину и Јелени*, Атина, 1899 (Ἀκολουθία καὶ Βίος τῶν ἁγίων ἐνδόξων μεγάλων βασιλέων καὶ ἰσαποστόλων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης... Ἐν Ἀθήναις, 1899), 17-20.

ЛИТУРГИЈСКИ ЖИВОТ

Део реферата ђакона Марка Јефтића, прочитаног на братском састанку након исповести младењачког свештенства 26. априла у Рабровцу

А то је у ствари и смисао и циљ нашег живота овде на земљи, да овде Царство Небеско преко Свете Литургије преокусимо, да осетимо сласт светиње Божије и Духа Божијега и Благодати Божије, које примамо да бисмо задржали ту сласт до оне праве истините сласти гледања лица Божијега.

Беседа Господина Јована, епископа шумадијског,
на литургијиу новоосвећеном храму Свих Светих манастира Бошњана
На празник светог великомученика Прокопија, 21. јула 2010. године¹

Света Евхаристија као извор конститутивних елемената литургијског живота

Није без разлога Православна Црква била и остала традиционално литургијска Црква, Црква, пре свега, у служби и служењу Богу, из чега извире свака друга њена делатност и активност. Постоји у нашој црквеној свакодневици раширено предање да су извесног православног руског епископа, у ситуацији изразито тешкој за руску Цркву, тј. у време агресивног анти-теизма, питали западни хришћани: „Шта ви као православни хришћани радите и какву мисију у свету вршите?“ Он је на то одговорио: „Ми служимо Литургију.“ Сигурно да западни хришћани нису из тог његовог одговора много схватили, али је овај православији владика правилно одговорио. Јер то је једино што као православни можемо данас и у свакој ситуацији да радимо, а да останемо верни себи, верни Христу, верни Богу. Све друго што радимо, уколико не извире из помену-

Свету Литургију. Након тога су одлазили у свет да проповедају Јеванђеље и на литургијско сабрање су се увек, опет и опет враћали. На тај начин се преко њих хришћанство јављало у свету превасходно као заједница, односно као Црква људи који су позвани од стране Бога на спасење у Христу. Они су иступали као сведоци васкрслог Христа и проповедници његове радосне вести. Тако су они, са верницима око себе, представљали есхатолошку заједницу народа Божјег у историји и онда су људима и народима проповедали Јеванђеље Христово и крштавали их унутар те заједнице и за ту заједницу Цркве.

Наравно, нису сви који су ступали у заједницу Цркве били идеални хришћани; знамо да је и прва Црква имала своје проблеме, на пример у Јерусалиму, Коринту, Галатији и другде. Међутим, ствар није у томе да ли је било каквих проблема у Цркви, већ је најважније истаћи да су ти проблеми били анализирани и решавани у оквирима литургијског живота датог сабрања.

Разлог зашто су проблеми тако решавани лежи у чињеници да је од тога зависило да ли ће одређени члан или чланови моћи да учествују у литургијском сабрању Цркве или ће бити одвојени, тј. искључени из ње. Речју, припадност Цркви означавала је у старој Цркви учешће у Светој Литургији. Пренето на данашњу ситуацију ово значи: све што радимо за наше вернике чак и за оне који још не верују и не припадају Цркви, треба да радимо не просто зато да их „придобиемо“, него зато да их повежемо са Црквом, да их укључимо у Свету Литургију. Сва наша делатност треба да буде усмерена ка једном циљу: ка живом и активном учествовању у Служби Божјој са браћом својом, јер без тога нема припадности Цркви и нема живота вечног. Наш народ то добро осећа и зна,

тог, можда је боље и не чинити, јер ће морати да се поправља оно што није литургијски урађено пошто није спасоносно. Дакле, за нас хришћане није душекорисно.

Светих Дванаест Апостола, после силаска Духа Светога на њих у дан Педесетнице, одмах су се почели сабирати заједно, на „једно исто место“, на молитву и на „ломљење хлеба“ по домовима, то јест на

па својим доласком на богослужење – да присуствује и учествује на Литургији и да се причести, он показује да није изгубио правилно сазнање да је само учешће и причешће у Литургији стварни знак и доказ припадности Цркви Божјој.

Потребно је истаћи да наш пастирски покрет не треба да је од Цркве окренут ка свету, ка људима, породици, друштву итд. Напротив, покрет треба да је

усмерен од људи и света ка Цркви, ка учествовању у литургијском животу. Томе служе све друге радње и делатности Цркве, све њене Свете Тајне. Јер, најважнији акти Цркве, као што су: поучавање у вери и примање у Цркву кроз крштење, затим миропомазање, рукоположење, брак, монашење, покајање и исповест и уопште сви други Свети чинови, Свете Тајне и молитвословија, све је то окренуто ка довођењу људи у заједницу Цркве и увођењу у Свету Литургију – ради крајњег и потпуног сједињења са Христом. Слободно можемо рећи да су све Свете Тајне и свештенодејства у ствари подређени Светој Литургији, а да она није подређена ничему другоме.¹ Јер она је врхунац и круна свих Светих Тајни, како нам о томе недвосмислено сведоче Свети Оци, највећи литургичари и литургиолози Цркве, а сведочи нам и сав богослужбени поредак наше Православне Цркве.

Сва катихизација древне Цркве била је, у ствари, мистагогија, тајноводство ка крштењу, а само Свето крштење претходило је Светој Литургији да би новокрштени онда могао да учествује у литургијском општењу и причешћу са вернима. Свето Крштење је као чин то и данас остало у нашој светој Цркви. Сетимо се шта говори свештеник у молитвама када дете или одраслу особу крштава: „Господе, учини га чланом Твоје свете Цркве; назидај га на темељу Апостола и Пророка; учини га срасленим удом Христа Твога; дај му печат дара Светога Духа Твога, и приведи га причешћу светог Тела и Крви Христа Твога.“ То јест молимо се да Господ новокрштеног учини заједничарем у Христу и Телу Његовом, телу црквеном и телу евхаристијском, које је једно и исто, јер је једно Тело Христово, а не више њих, као што о томе богомудро говори Никола Кавасила.² Истина, Светим крштењем се већ ступа у Цркву, али се ступа да би се остало и литургијски живело у заједници и јединству са Христом и Телом Његовим. Пуноћа пак ове заједнице остварује се учешћем и причешћем у Светој

Литургији верних. Исто је тако и са Светом Тајном миропомазања: новокрштеном, или оном који приступа Православној Цркви из неке секте или јереси, даје се печат дара Духа Светога да би тако запечаћен могао постати удеолик Трпезе Господње – Хлеба живота и бесмртности, који се даје само у Православној Цркви. И Свето миропомазање, као и Свето крштење, вршени су у старој Цркви пред Свету Литургију, да би новозапечаћени члан могао затим приступити Чаше новог живота као једином извору нетрулежности за трошно људско биће. Такав је случај и са осталим Светим Тајнама Цркве: све су оне вршене, а и данас тај принцип у суштини остаје исти, да би њихови примаоци могли узети удела у литургијском животу и евхаристијском општењу са осталим вернима. Слично је такође и са Светом Тајном брака, која се у старој Цркви савршавала унутар Свете Литургије (најчешће

на Малом Входу), као што то и данас видимо, макар само у траговима, у самом чину венчања.³ У многим Православним Црквама обнавља се стара пракса укључења чина венчања у почетак Свете Литургије, па се онда даље за новобрачне читају свадбени Апостол и Јеванђеље, затим се додају и посебне јектеније, и на крају се они са свим осталим причешћују из заједничког Светог Путира. Исто ово треба рећи и за посебне Свете Тајне, као што је и чин монашења, водоосвећења, поготово освећења Светог Престола. И оне су такође по православном Предању укључене у Свету Литургију.

Свети Отац Цркве Православне, Свети Григорије Палама, унео је и укључио у само епископско Исповедање вере ову вековну православну истину и праксу, исповедање да је Света Литургија срж и синтеза и круна свих осталих Светих Тајни и богослужби: „Примамо света црквена предања, писана и неписана, и пре свих најтајанственију и најсветију Службу и Причешће и Сабрање, од које и свим осталим службама долази савршенство, у којој у спомен Онога који је Себе не унижујуће понизив и тело узео и ради нас пострадао, по богореченој заповести Његовој и самодејству, бивају свештенодејствовани и обожени најбожанскији Дарови, Хлеб и Чаша, и где се савршава само оно и живоначално Тело и Крв, и дарује се неизрециво причешћивање и општење са Исусом онима који чисто приступају.“⁴ Зато, дакле, сав остали богослужбени и светотајински, тачније литургијски живот наше Цркве треба да је подређен Светој Литургији, да ка њој води и у њу уводи вернике, јер је то тако и по црквеном предању и типичу и по догматском и богословском смислу свом установљено од Светих Апостола и Отаца. Зато је и установљена једна и једина, општа и заједничка за све, Света Литургија. Нема посебних ни приватних Литургија, као што нема ни посебних погребних, пасхалних, посних или радосних Литургија.⁵ Литургија је једна и једина, зато је њен централни део – од Великог Входа до Причешћа – увек исти и непроменљив, увек крсноваскрсна заједница Смрти

и Васкрсења Господњег, литургијско обзнањивање Смрти и Васкрсења Његовог докле не дође.⁶

Зато је свака Света Литургија Пасха Господња, којом се обухвата и сједињује све што је на небу и на земљи, сва бића и сви људи, све време и сва вечност. Света Литургија је у својој сржи откривање есхатолошке пуноће тог јединства свих и свега у Христу; она је истински предокушај и антиципација онога што ће нам се дати у Царству Христовом непосредније и потпуније. Зато наш први и основни пастирски и катихетски задатак треба да је катихизирање за Литургију, тј. за литургијски живот. Тек самом партиципацијом добијамо највећу могућу науку, на делу и у пракси, опитну науку шта је то наша вера и шта има Црква да нама људима да. Наше катихизирање ће вернике катихизирати и изграђивати, дајући им сазнање и осећање, то јест стварни доживљај и духовно искуство превладавања и превазилажења греха и смрти. Света Литургија представља објављивање и оваплоћивање Христове победе над грехом, смрћу и ђаволом, али и наше учествовање у тој победи. Литургија је превазилажење и превладавање светске греховне раздвојености и разбијености, наше људске отуђености од Бога и међусобно, она је у Христу васпостављање оног првобитног богоцентричног јединства света и рода људског, као једне заједнице у једном Дому Божијем.

Живећи у свету и друштву, разбијеном и разједињеном људским грехом и демонским злом и поробљеном доминацијом смрти, ми осећамо да смо немоћни да ту разједињеност и ту доминацију зла и смрти надвладавамо, ни у себи ни међу нама. Али, зато, долазећи на Свету Литургију и учествујући у њеној богочовечанској драми Христове Смрти и Васкрсења, причешћујући се Христовом победом над смрћу и даром живота вечног, ми у Литургији сазнајемо и доживљавамо да овај и овакав свет и живот имају свог Спаситеља и своје истинско спасење. Ми верни можемо да сведочимо и себи и другима у свету да је „вера наша ова победа која побеђује свет“ и „ко је онај који свет побеђује, осим онога ко верује да је Исус Син Божији. Ово је Исус Христос, Који дође водом, Крвљу и Духом; и Дух Свети је Онај Који сведочи, јер је Дух Истина“.⁷

Истина, излазећи из Свете Литургије поново у свет, ми знамо да нас у свету поново очекује борба са грехом и злом, са властима и силама и духовима злобе поднебесне, како вели Свети апостол, али ми добро знамо да је Христом светско зло у корену своме побеђено и сасечено и да је спасење свету и људима обезбеђено. Стога, Света Литургија Цркве није коначна и крајња, завршна победа над свим злом и смрћу у свету, јер када би било тако онда би се историја већ завршила, дошла би одмах Парусија (Други долазак Христов) и Последњи суд. Самим тим литургијски живот као такав не би постојао. Литургија је, међутим, ипак стварни предокушај и залог крајње победе Христове и наше над злом и смрћу, над свим разједињујућим и разорним силама зла у свету, и ми, излазећи из Свете Литургије у свет, који још у злу лежи, сведоци смо и проповедници те победе Христове и наше у Њему. Ми се враћамо у свет који у злу лежи, али само зато да бисмо се опет и поново из света вратили и стално враћали у Свету Литургију као залог и гаранцију коначне побе-

де Божије, победе живота над смрћу. *Јер Бог тако заволе свет да је Сина Свога Јединороднога дао, да сваки који верује у Њега не погине, него да има живот вечни.*⁸

Излазећи са Свете Литургије ми се враћамо нашем свакодневном животу и раду, али је наш хришћански позив и задатак да сав наш остали, ванлитургијски живот учинимо пројекцијом онога што смо у Светој Литургији видели, доживели, опипали и окусили. То ће онда бити наша права и истинска православна катихизација, сведочење о виђеном, и доживљеном, и окушаном. Ништа веће и важније ми људима око нас не можемо рећи и посведочити него оно о чему нам Света Литургија опитно сведочи: „Видесмо Светлост Истиниту, примисмо Духа Небескога.“ Зато Света Литургија, од почетка до краја, јесте дело Духа Светога, мистичка у Духу Светоме реактивизација целог Домостроја спасења и преображења и обожења света.⁹ Отуда, Света Литургија није само наше људско дело, неки „колективни“ збор људи или сарадња здружених људи, него је она истинска Богочовечанска Заједница Бога и Његовог народа, заједница Свете и Животворне Тројице и нас верника.

Напомене:

¹ Преузето са интернет сајта Епархије шумадијске, дана 14. марта 2013. године. Адреса: http://www.eparhija-sumadijska.org.rs/index.php?option=com_content&task=view&id=1729&Itemid=1.

² Епископ Атанасије Јевтић, *Литургијски живот – срж црквеног живота*, у: Протојереј Николај Афанасјев, *Трпеза Господња*, Цетиње, 1996, 16.

³ Свети Никола Кавасила, *Тумачење Свете Литургије*, Нови Сад, 2002, 52.

⁴ Јован Мајендорф, *Брак – православна перспектива*, Београд, 2012, 56.

⁵ Више о овом исповедању са детаљном анализом и богословским тумачењем погледати: Свети Григорије Палама, „Исповедање православне вере“, *Теолошки погледи* 4, Београд, 1978; Јован Мајендорф, *Свети Григорије Палама и православна мистика*, Београд, 1995; Епископ Атанасије Јевтић, „Онај Који Јесте – Живи и Истинити Бог Светог Григорија Паламе“ *Теолошки погледи* 1-3/1985, Београд, 95-119; Владан Перишић, „Личност и суштина у теологији Светог Григорија Паламе“, *Свети Григорије Палама у историји и садашњости*, Србиње-Острог-Требиње, 2001, 41-50.

⁶ Пређеосвећена служба је у ствари само свечан великопосни начин причешћа верних, али то није потпуна Литургија. Више у: Николај Успенски, *Литургија пређеосвећених дарова*, Истина, Шибеник, 2004.

⁷ Уп. 1. Кор 11, 23-26

⁸ 1. Јн 5, 4-6

⁹ Јн. 3, 16.

¹⁰ Више у: Александар Шмеман, „Литургија и образовање“, у: *Литургија и живот*, Цетиње, 1992, 81-251.

ЗЕМНИ ОСТАЦИ КРАЉА ПЕТРА II КАРАЂОРЂЕВИЋА, КРАЉИЦЕ АЛЕКСАНДРЕ, КРАЉИЦЕ МАРИЈЕ И КРАЉЕВИЋА АНДРЕЈА ПРЕНЕТИ У ОПЛЕНАЧКУ ЦРКВУ

Краљевска Породица и грађани Србије испратили су 25. маја 2013. године Краља Петра II Карађорђевића, Краљицу Александру, Краљицу Марију и Краљевића Андреја од Београда до Опленца. Сутрадан, након Свете Литургије коју је у задужбинској цркви Светог великомученика Георгија на Опленцу служио патријарх српски Господин Иринеј, земни остаци чланова Породице Карађорђевић покопани су у крипти опленачког храма

После служења Литургије и помена 25. маја 2013. године у београдској Саборној цркви, праћени звуком звона са свих београдских цркава, гардисти Војске Србије изнели су ковчег Краља Петра II, а ковчеге Краљице Александре, Краљице Марије и Краљевића Андреја понели су чланови удружења *Краљевина Србија* обучени у српске народне ношње. Затим је колона возила праћена хиљадама грађана који су стајали уз пут кренула ка Опленцу, где се налази гробна црква Краљевске породице.

Свечану поворку су пред црквом Светог Ђорђа на Опленцу дочекали Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Господин Јован са свештенством и великим бројем грађана. Затим је Епископ шумадијски Господин Јован са свештенством Епархије шумадијске служио помен у цркви Светог Ђорђа у присуству Престолонаследника Александра II и других чланове породице Карађорђевић.

Сутрадан, 26. маја 2013. године, Његова Светост Патријарх српски Господин Иринеј началствовао је, уз саслужење више архијереја Српске Православне Цркве, Светом архијерејском Литургијом у цркви Светог Георгија на Опленцу поводом државне сахране посмртних остатака Краља Петра, Краљице Марије, Краљице Александре и Краљевића Андреја.

Поред Председника Републике Србије Томислава Николића, председника Владе Републике Србије Ивице Дачића и председника Републике Српске Милорада Додика, церемонији у Краљевском маузолеју присуствовали су Њихова Краљевска Височанства Престолонаследник Александар II, Принцеза Катарина, Принц Наследник Петар, Принц Филип и Принц Александар, Принцеза Линда, Принц Никола, Принцеза Катарина, Принц Владимир и Принцеза Бригита, Принцеза Лавинија, Остин Причард – Леви и Лука Причард – Леви, Принц Димитрије, Принцеза Јелисавета, Принц Михајло, Принц Сергије и Принц Душан, као и неки министри у Влади Србије, народни посланици, представници Војске Србије, велики број гостију из земље и иностранства, представници страних краљевских породица и дипломатског кора.

Међу представницима Краљевских породица из иностранства били су присутни Њихова Величанства Краљ Симеон и Краљица Маргарита од Бугарске, Краљ Константин и Краљица Ана од Грчке, Престолонаследница Маргарита и Принц Раду од Румуније, Њихова Имperiјална и Краљевска Височанства Надвојвода Шандор и Надвојвоткиња Херта од Аустрије, Његово Височанство шеик Абдула Бин Хамад Ал Калифа од Бахреина, Њихова Краљевска Височанства Марграф

и Марграфина од Бадена, Принц Филип Еразмус и Принцеза Изабела од Лихтенштајна, Принц Мабандла Дламини од Свазиленда, Принцеза Ира фон Фирстенберг и Принц Пјер Д'Аренберг.

Пре почетка чина сахране, Принц Наследник Петар положио је круну Краља Петра I, Принц Филип скиптар и шар, а Принц Александар дијамантску сабљу на ковчег Краља Петра II.

После Литургије и помена, говорио је Његова Светост Патријарх српски Господин Иринеј:

„Славећи Васкрсење Христово, највећи и најрадоснији Хришћански празник, празник тријумфа живота над смрћу, истине над неистином, правде над неправдом, приближавамо се другом великом јеванђелском Празнику наше вере и наше Цркве, празнику Свете Педесетнице, дану и благодатном догађају силаска Светог Духа на Апостоле, а преко њих на све људе, на сву творевину Божију, на сву васељену.

Дух Свети – Господ Животворни, све освећује, просвећује, надахњује и исцељује све људске слабости и немоћи, а недостатке надопуњује својим божанским силама. У светлости ове божанске истине, данас смо сведоци исправљања и отклањања једне велике историјске неправде. Неправде људске, која вапије на небо и тражи интервенцију Божију.

Потомци Карађорђа – оца Србије, и Краља Петра I славног унука Карађорђевог, и његовог сина Краља мученика, Александра I Ујединитеља, заједно са својим народом доживели су окупацију своје земље и били принуђени да напусте вољену Отаџбину и да деценијама живе животом изгнанника, у сиромаштву, великој оскудици и незаслуженом понижењу.

Нова власт у Југославији одузела им је сав иметак, вековима стицан. Но, ова невоља и ово безакоње није било и највеће зло које их је могло снаћи. Највећа невоља и зло које их је снашло, било је лишавање свих права повратка у своју рођену земљу. У земљу коју су од неба добили и својом крвљу бранили.

Код старих Грка постојала је једна казна која је тешко падала на душу културних Грка, била је то забрана посете позоришту. Можемо само да замислимо како је одлука безаконе власти тешко пала и повредила понос и душу Краља Петра II, Краљице мајке и краљевске породице Карађорђевић. Краљевске породице која је донела слободу и живот српском народу и делила судбину са народом пуних две стотине година, слично династији Немањића.

Зато данас, кад је васпостављена божанска и људска правда, када је испуњена животна жеља Краља Петра II, мајке Краљице Марије, Краља Александра и краљевића Андреја, да ако им судбина није била наклоњена да живе у својој земљи и земљи свога народа, да својим земним остацима почивају у њој, у храму Светог Великомученика Ђорђа, заједно са својим прецима и потомцима и да овде чекају Парусију.

Верујем да се радују душе њихове што су тела њихова са радошћу и поштовањем дочекана од народа који су волели, тамјаном и молитвом испраћена Господу Живих и мртвих.

Исто тако дубоко верујемо да се радују душе: Карађорђа, Кнеза Александра, Краља Петра I, Краља Александра I и душе свих који почивају у Опленачком храму што су после дугог и невољног странствовања, дошли својима најближима, своје доме и своје роду.

То је велики догађај за Краљевски дом Карађорђевића што је своје почив-

ше миле и драге сабрао на свето место, одређено за заједничко почивалиште лозе Карађорђевића.

То је велики догађај и радост српског народа, што ће чланови његове, народне династије, почивати у дому Божијем, задужбини Краља Петра I овде на Опленцу, благословеном месту Шумадије, одакле се простире поглед на њиве, винограде, брежуљке, врхове Космаја, Букуље и Рудника недалеко од Вишевца, родног места бесмртног Карађорђа.

Сваки гроб у овом велелепном храму Светог Ђорђа и личност која у њему почива, представља живу историју српског народа у којој су они били главни субјекти и носиоци свих збивања и догађаја у своје време.

Око њихових светлих гробова окупиће се српска деца и српски родољубиви народ и учиће се лекцији родољубља, како треба волети своју родну груду, свој народ, своју историју и своју културу.

Овај историјски догађај преноса земних остатака краљевске династије Карађорђевић пружа нам диван пример и даје драгоцену поуку о величини и значају измирења, тако потребног нама и нашем времену. Људски је грешити, али је људски и увидети свој грех и покајати се. Ово су добро схватили данашњи представници највише власти народа, и исправили неправде и безакоња претходне власти, узевши учешћа у организацији и ставивши се у ред главних носиоца овог историјског подухвата.

Драгим покојницима Краљевског дома нека Васкрсли Господ дарује блаженство душама њиховим у Царству Свом, а телима њиховим мирно почивање у дому Божјем, у њиховој и нашој светој земљи српској.“

Учесницима Литургије и чина покопа у крипти опленачке цркве чланова Краљевске Породице Карађорђевић, обратили су се још Престолонаследник Александар II, син Краља Петра II и Краљице Александре и унук Краљице Марије, председник Владе Србије Ивица Дачић и председник Републике Србије Томислав Николић.

ИЗ ЛЕТОПИСА ШУМАДИЈСКЕ ЕПАРХИЈЕ

ИСПОВЕСТ СВЕШТЕНСТВА КОСМАЈСКОГ НАМЕСНИШТВА

У среду, 3. априла, треће недеље Великог поста, Његово Преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован служио је Свету Литургију Пређеосвећених дарова у храму Свете Тројице у селу Рогача, уз саслужење свештентства Архијерејског намесништва космајског. Литургијском сабрању претходила је Света тајна исповести свештентства космајског намесништва, а исповедник је, по благослову епископа, био високопреподобни схи-архимандрит Јован, настојатељ манастира Тресије.

Надахнутим речима речима архипастирске беседе, епископ је поучио верни народ шта је суштина поста, који је његов циљ и како треба постити. Ми се налазимо у периоду Великог васкршњег поста, а то значи да се налазимо у периоду када треба да преиспитујемо и проверавамо себе, своју веру и своју молитву. Пост је школа кроз коју сваки хришћанин треба да прође. Нисмо ли прошли ту школу, не можемо ни осетити радост Васкрсења Христовог. Лењост је, браћо и сестре и децо духовна, опасан порок. Лењост је мајка свих порока. За спасење није довољно то што смо хришћани. Потребан нам је живот хришћански, живот у цркви, живот са Христом и живот са другим човеком који је поред нас.

На Светој Литургији, поред верног народа, учествовало је и мноштво деце предшколског и школског узраста, најпре у одговарању на Светој Литургији, а онда и у причешћивању Светим Тајнама.

Након Пређеосвећене Литургије приступило се читању реферата, који је благословом епископа припремио парох поповићки јереј Марко Стевановић, на тему *Подвиг и пост*. После прочитаног реферата, уследила је дискусија, а наш епископ је и овом приликом, искреном очинском бригом руковођен, саветовао свештенике како да што боље врше своје пастирско служење на спасење повереног народа Божијег и на своје спасење.

Епископ Јован је и ове године присуствовао трдиционалном програму Васкршњи час који, шесту годину за редом, припремају и изводе ученици Веронауке у Основној школи Јелица Миловановић у Сопоту трудом и љубављу својих вероучитеља Јелене Четник и Бојана Миленовића, као и читавог школског колектива.

Горан Лукић, јереј

ИСПОВЕСТ СВЕШТЕНСТВА АРХИЈЕРЕЈСКОГ НАМЕСНИШТВА БЕЛИЧКОГ

У петак, 5. априла, у храму Светог Николе у селу Драгоцвет поред Јагодине, Његово Преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован служио је Литургију Пређеосвећених Дарова. Самој Литургији претходила је исповест свештентства Архијерејског намесништва беличког коју је вршио јеромонах Онуфрије (Вранић), духовник манастира Драча.

Светој Литургији је присуствовао велики број деце из оближње основне школе која се налази поред самог храма као и велики број мештана.

Пре него је народ Божији приступио Светој Тајни Причешћа, епископ је у својој беседи истакао важност поста, молитве и покајања. Пост нам помаже да спознамо и препознамо ко смо, и да у тој спознаји погледамо какви смо. Само они који се искрено постом и покајањем припреме за сусрет и заједницу са Христом постаће причасници вечног живота и благодати Божије која је припремљена за све људе, али од људске слободе зависи да ли ће то они и постати. Владика је позвао све да погледају у каквом су односу са ближњима, и истакао да ако човеку нико не одговара, очигледно да није проблем у другима него у њему. Потребно је да ово време поста, молитве и покајања искористимо да поправимо пре свега себе а онда ће и други осетити ту благодат, односно љубав и радост које се кроз покајањем човека пројављују.

Након Пређеосвећене Литургије на којој се причестило мноштво деце и народа Божијег, јереј Немања Стефановић је у сеоском дому у Драгоцвету прочитао рад под називом *Благодат и слобода*, после чега је уследио веома користан разговор у коме су часни оци изнели своја размишљања и коментаре на ову тему.

На крају се приступило трпези љубави коју је црквени одбор на челу са јерејем Александром Гајићем припремио за све присутне.

Борис Милосављевић, вероучитељ

ИСПОВЕСТ СВЕШТЕНСТВА РАЧАНСКОГ НАМЕСНИШТВА

У петак, 12. априла, четврте недеље Великог Поста, служена је Света Литургија Пређеосвећених дарова у храму посвећеном Рођењу Пресвете Богородице у живописном шумадијском селу Мало Крчмаре. На жалост, због познатих трагичних догађаја у Великој Иванчи и опела жртвама погибије епископ шумадијски Јован био је одсутан са исповести свештентства рачанског намесништва. Свету Литургију је уз саслужење свештеника рачанског намесништва служио протојереј-ставрофор Милан Борота, који је вршио и исповест свештентства.

На Литургији се причестило мноштво верника овог краја међу којима је био приметан велики број деце која похађају веронауку. Прота Милан Борота је одржао богонадахнуту беседу у којој је, поводом текуће крстопоклоне недеље, говорио о крсту као символу хришћанства. Прота је најпре пренео благослов Његовог Преосвештенства рекавши вернима да их он као шумадијски пастир саветује да се што више моле Богу, посте, исповедају и причешћују. Затим је нагласио да је крст многих људи данас сличан ономе на коме је страдао разбојник који је хулио на Христа. Наиме, по духу данашњице многи људи страдају и носе крст, али хулећи на Бога и без покајања. Актуелни трагични догађаји били би предупређени да је било више покајања. Човек који се каје исповеда се самоме Богу, а свештеник је пастир и сведок чијим молитвама се почињени и исповедани грех брише.

Након Свете Литургије јереј Миломир Васиљевић је присутном свештенству прочитао реферат на тему *Евхаристија и саборност*. Он је нагласио да је саборност Цркве од суштинског значаја за њено постојање. После прочитаног реферата одржана је врло занимљива и опширна дискусија у којој су се уз ону која је третирана дотакле теме историјата Свете Литургије, улоге Духа Светог у Евхаристији, слободе личности у контексту саборности Цркве и многе друге.

Након дискусије уследила је трпеза љубави.

Горан Живковић, протонамесник

ОПЕЛО ТРАГИЧНО ПОСТРАДАЛИМА У ВЕЛИКОЈ ИВАНЧИ

У петак, 12. априла, Његово преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован служио је опело трагично пострадалим становницима села Велика Иванча. Епископу су саслуживала четрдесет двојица свештеника и тројица ђакана шумадијске Епархије. Опело је одржано у порти храма Светог Великомученика Димитрија. На челу државних званичника био је Владимир Божовић, државни секретар у Министарству унутрашњих послова, затим Александар Антић, председник Скупштине Београда и Дејан Чокић, председник Градске општине Младеновац.

Након прочитаног Јеванђеља епископ Јован се обратио породицима и пријатељима пострадалих рекавши да не постоје ни речи ни разумно објашњење за трагедију у Великој Иванчи и поручио да се сви запитамо у време Великог поста имамо ли снаге да се изборимо са искушењима. „Овај страшни догађај потврђује речи праведника: истина је да човек може да чини толика добра да задиви Бога, али и такво зло да га се јаво постиди. Немам намеру да осуђујем починиоца овог злочина. Он ће на Божији суд, као и сви ми. Али, ми морамо да нађемо одговор на питање: зашто се ово догодило? И да нађемо утеху. Да се запитамо како живимо, за кога бринемо, да ли смо спремни да праштамо и да утешимо“, рекао је владика Јован у беседи испуњеној крсно-васкрсним расположењем.

Упокој, Господе, душе преминулих слугу Твојих: Бранка, Добриле, Милоша, Љубине, Михајла, Милене, Горана, Јоване, младенца Давида, Данице, Драгице, Олге и Велимира.

ИСПОВЕСТ АРХИЈЕРЕЈСКОГ НАМЕСНИШТВА ЈАСЕНИЧКОГ

У среду, 10. априла, у храму Светог апостола и јеванђелисте Јована Богослова у селу Влашки До, Његово Преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован служио је Литургију Преосвећених Дарова. Пре Свете Литургије, архимандрит Евтимије, настојатељ манастира Јошанице је по благослову нашег Архиепископа исповедио свештенство јасеничког намесништва.

Поред сабраног свештенства и верника овог краја, епископа је дочекало мноштво деце предвођене својим вероучитељем Бојаном Стојадиновићем.

Обраћајући се присутном народу Преосвећени владика је у својој беседи истакао важност поста, молитве и покајања. Пост је духовна школа кроз коју треба сваки хришћанин да пролази у току године, у којој свако од нас треба да положи испит вере. Васкршњи пост је време када свако од нас треба да погледа у себе, у срце своје, преиспита и поправи најпре себе, а не да стално тражимо оправдања и осуђујемо другог. Само ако спознамо своју грешност и осетимо тугу у срцу своме због те грешности, осетићемо и васкршњу радост.

Након Свете Литургије приступило се читању реферата на тему *Победа над Максенцијем, победа хришћанства* који је написао и читао јереј Милан Кецић, парох грчкаци. После овог квалитетног рада уследила је изразито жива дискусија, у којој су учествовали готово сви свештеници. Преосвећени владика је, као и увек, искористио прилику да очински поучи и посаветује своје свештенике.

Ненад Петровић, јереј

ИСПОВЕСТ СВЕШТЕНСТВА ЛЕПЕНИЧКОГ НАМЕСНИШТВА

Исповест свештенства је према устаљеној пракси обављена вече уочи Литургије Пређеосвећених дарова у Старој Милошевој Цркви у Крагујевцу. Ове године је по први пут исповедник био протојереј-ставрофор Милан Борота, који је најпре свештенство поучио и охрабрио својом беседом о Три Крста да исповест буде потпуна и са вером да ће Бог свакоме ко искрено приступи исповести опростити сагрешења.

У уторак 16. априла у Грошници, епископ шумадијски Г. Јован служио је Литургију Пређеосвећених дарова уз саслужење свештенства лепеничког намесништва. На Литургији је беседу одржао Преосвећени владика који је запитао да ли постоји разлика између нашег стања сада и пре почетка поста, констатујући да је највероватније нема. Зато је о посту поучавао као промени начина живота указујући на разлику са вегетаријанством и дијетом. Хришћански живот треба да буде путовање ка циљу, а то је Васкрсење. Они који не желе да буду поучени најлакше залутају. Ми људи више волимо да ратујемо са другим човеком него са самим собом, јер је лакше победити другог него себе. Свети Макарије Египатски нас подсећа да уђемо у своје срце и савладамо страсти. Пост и молитву морају да прате дела милосрђа. Јесмо ли некемо нешто опростили, јесмо ли појачали молитву, колико смо Јеванђеља прочитали, јесмо ли завирили у Молитвеник? Пост треба да нас уведе у покајање, а пред нас се постављају све већа искушења, која долазе када немамо довољно вере и због лењости.

Након Литургије и причешћа свештенства, у сали парохијског дома настављен је братски састанак читањем реферата на тему *Цар Константин и Црква*, коју је приредио најмлађи сабраћ свештенства Лепеничког намесништва, јереј Мирко Шилковић. Братство је о овој теми након тога водило вишечасовну дискусију. Она је завршена излагањем владике Јована који је још једном очински поучио свештенике да са љубављу и ревношћу треба да служе Телу Христовом, односно Цркви Божијој. Након завршетка званичног дела састанка, свештеници су у неформалном и пријатељском разговору провели остатак поподнева.

Мирослав Василијевић, протођакон

ИСПОВЕСТ СВЕШТЕНСТВА ОПЛЕНАЧКОГ НАМЕСНИШТВА

На дан Светог Евтихија цариградског, 19. априла, у петак пете недеље Великог поста, Његово Преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован служио је Свету Литургију Пређеосвећених Дарова у трнавској цркви посвећеној Светом пророку Илији. Пре Свете Литургије, архимандрит Евтимије, настојатељ манастира Јошанице, исповедио је свештенство опленачког намесништва.

Лепоту богослужења својим анђелским гласовима, поред монахиња манастира Никоља и диригента хора Оплењца, Марије Ракоњац, уздигла су дечица основне школе из Трнавца са својим вероучитељем Марком Стевановићем.

Обраћајући се присутним верницима Преосвећени владика је истакао важност молитве и Великог поста за човеково биће. Каква је наша вера у Васкрсење, таква је наша вера у Бога. Узалуд је наша вера ако Христос није васкрсао, каже апостол Павле. Када човек не веже свој ум за Бога, чини којекакве безумне ствари и мисли да чини добре ствари. Зато Црква кроз своја богослужења опомиње и позива све нас да чувамо свој ум и да негујемо и поштујемо оно што нам даје живот, а то је Бог који је љубав.

Након Свете Литургије приступило се читању реферата на тему *Литургијска свест данас* који је написао протојереј Милан Савић, парох доњошаторачки. По завршеном реферату уследила је дискусија међу свештенством, која је употпуњена саветима нашег владике, а потом је уследило послужење за присутне, које је припремио свештеник Слободан Богојевић са својом породицом.

Остоја Пешић, ђакон

АРХИЈЕРЕЈСКА ЛИТУРГИЈА У ВРЕОЦИМА

У суботу, 20. априла, када Црква Божија прославља преподобног Георгија Митиленског, Његово Преосвештенство епископ шумадијски и администратор жички Г. Јован служио је Свету Архијерејску Литургију у Вреоцима, архијерејско намесништво колубарско-посавско, у храму Покрова Пресвете Богородице. Литургијско сабрање појањем су увеличали чланови хора „Свети Димитрије“ из Лазареваца, као и присуство великог броја ученика ОШ „Диша Ђурђевић“ из Вреоца, на челу са својом вероучитељем Ивицом Стојковићем. Свечаност сабрања и умножење благодати обогатило је рукоположење у свештенички чин ђакон Слободана Глишовића из Краљева. Првојерарх шумадијски и администратор жички поставио је новорукоположеног свештеника на парохију у село Рудница, намесништво студеничко, у Епархији жичкој.

Након прочитаног јеванђеља Преосвећени владика обратио се верном народу проповеђу у којој је говорио да су вера и молитва нека врста провере нашег живота, његовог циља и смисла. Права вера је спасоносна само ако је саображена са нашим хришћанским животом. Она прожима целог човека и потврђује се делима. Спасење не може бити и није индивидуална ствар. Спасење бива једино у Цркви, у послуш-

ности. Ван Цркве нема ни спасења, ни Спаситеља. У Цркви је све просвећено светлошћу Христовом. У ове дане поста ми испитујемо нашу веру, молитву, па и наш пост. Пост није само у уздржању од хране, већ у измени начина живота. Тек тада пост бива спасоносан. Новорукоположеног свештеника Слободана Глишића, владика Јован поучава да чува Цркву и благодат коју је задобио, сећајући се данашњег дана и тога да му је Црква на старање поверила душе људске. У душе људске може да завири и да их освоји молитвом, постом, подвигом, а то, душе поверених му верника, биће оно што ће Господ тражити из његових руку. Данас он постаје истински ученик Цркве, проповедник и сведок Јеванђеља. Смирење и непрестано учење су врло важни за сваког свештеника. Њима се побеђује гордост и полаже испит за излак пред лице Господње.

Овом приликом владика Јован доделио је председнику месне заједнице Вреоци, Драгану Поповићу, Архијерејску грамату признања за труд и љубав коју је указао својој Цркви. По завршетку Литургије уприличена је гозба љубави коју су окупљеним верницима приредили пароси вреочки, Мирко Тешић и Горан Радовановић.

Влада Димитријевић, свештеник

ИСПОВЕСТ СВЕШТЕНСТВА КРАГУЈЕВАЧКОГ НАМЕСНИШТВА

У храму Успења Пресвете Богородице у Крагујевцу у уторак 16. априла обављена је исповест свештенства крагујевачког намесништва. Исповедник је био протојереј-ставрофор Милан Борота. Након вечерње службе и молитави Свете тајне исповести прота Милан је кратко поучио браћу свештенике о покајању као основи хришћанског живота и пастирског служења, након чега је обављена исповест свештеника крагујевачког намесништва.

Светом Литургијом Пређеосвећених дарова, у храму Светог великомученика Димитрија у крагујевачком насељу Сушица настављено је сабрање свештенства крагујевачког намесништва започето Светом тајном исповести у Саборном храму у Крагујевцу. На Пређеосвећеној Литургији, коју је служио Његово Преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован уз саслужење свештеника крагујевачког намесништва, рукоположен је у чин ђакон Слободан Глишић из Краљева. На служби је беседио свештеник Саборне цркве јереј Зоран Врбашки који је говорио о новом животу који нам се кроз крштење дарује у Цркви причешћем и животом по светим врлинама и о остваривању хришћанског идеала јединства у љубави.

Након Литургије, у сали ресторана Меркур настављен је братски састанак читањем реферата на тему *Милански едикт и његове последице по Цркву*, који је припремио јереј Александар Мирковић, свештеник храма Светог Саве на Аеродрому. Након његовог излагања Преосвећени

владика Јован похвалио је труд јереја Александра и предао вођење састанка и дискусије протојереју-ставрофору Зорану Крстићу. Братство је о овој теми након тога водило вишечасовну дискусију.

Сабрање је завршено трпезом љубави коју су организовали свештеници храма Светог великомученика Димитрија.

Зоран Врбашики, свештеник

СВЕШТЕНИЧКА ИСПОВЕСТ У АРАНЂЕЛОВЦУ

Свештеничка исповест орашачког намесништва одржана је у среду Цветне недеље часног поста у храму Светог архангела Гаврила у Аранђеловцу. Исповедник је био протојереј-ставрофор Милан Борота. Након исповести, Свету Литургију Пређеосвећених дарова служио је епископ шумадијски Г. Јован уз саслужење архимандрита Георгија из оближњег манастира Брезовца, исповедника проте Милана Бороте, пензионисаног свештеника Стокана Ћирковића и архијерејског намесника орашачког протојереја-ставрофора Миће Ћирковића.

Храм је био пун верника и већи део њих се причестио Телом и Крвљу Христовом. У току Литургије, владика је рукоположио у чин ђакона чтеца Марка Денића из Краљева.

У беседи, епископ цркве Божије у Шумадији је указао на телесну и духовну страну поста, те да су пост и молитва два крила којима се човек уздиже изнад свека овоземаљског.

Након Литургије, реферат на тему *Православни подвиг* прочитао је парох венчански, јереј Милош Митровић, након чега се развила врло жива и плодна дискусија у којој су учествовали сви свештеници, заједно са епископом. Након тога литургијско сабрање се наставило трпезом љубави у ресторану хотела „Круна“ у Аранђеловцу.

Милован Ранковић, протонамесник

ИСПОВЕСТ СВЕШТЕНСТВА МЛАДЕНОВАЧКОГ НАМЕСНИШТВА

Дана 26. априла на празник Светог свештеномученика Артемона Лаодикијског, Његово Преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован служио је Литургију Пређеосвећених дарова у храму Светог великомученика Георгија у Рабровцу.

Светој Литургији је претходила исповест свештенства Архијерејског намесништва младенвачког, а исповедник је био протојереј-ставрофор Милан Борота. Након причешћа епископа и свештеника приступили су Светој чаши присутни верници. Богослужење је увеличао хор „Благовести“ из Рајковца под руководством госпође Љиљане Миловић. У својој беседи епископ Јован се обратио вернима подсетивши их да се сутра, на Лазареву суботу завршава Велики четрдесетодневни пост, након којег долази Страсна седмица. Долази недеља страдања Господа Исуса Христа, у којој је Он из превелике љубави према нама људима принео Себе

на жртву. И ако је човек окренуо леђа Богу, Бог није окренуо леђа човеку, већ се Он моли и жртвује за децу своју. Епископ је подсетио верни народ Рабровца да није довољно називати се хришћанином, већ је важно то име потврђивати и на делима.

После Свете Литургије ђакон Марко Јефтић је прочитао реферат на тему *Литургијски живот* након чега је уследила вишечасовна плодна дискусија. На крају се приступило трпези љубави коју је припремио парох рабровачки протонамесник Владан Јовановић.

Марко Јефтић, ђакон

ПРОСЛАВА ВАСКРСА У САБОРНОМ ХРАМУ У КРАГУЈЕВЦУ

Васкрсење Христово је победа над смрћу, победа над грехом, победа над ђаволом, то је пролеће за душу људску. Једна васкршња песма дивно каже: „Данас Христос као сунце засјао из гроба, данас грану пролеће у душама нашим.“ Васкрсење је празник радости, наде и живота.

У Саборном храму у Крагујевцу у поноћ уз појање васкршње стихире: „Воскресеније Твоје Христе Спасе...“ и брујање звона Саборног храма, уз упале свеће, отпочело је свечано Васкршње јутрење.

По повратку у храм, настављено је Васкршње јутрење, радосним песмопојем васкршњег канона: „Васкрсења је дан, просветимо се људи...“. По завршеном јутрењу, уз речи Васкршњег тропара: „Христос Васкрсе из мртвих, смрћу смрт уништи и онима који су у гробовима живот дарова“, почела је Света Архијерејска Литургија, коју је служио Његово Преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован уз саслужење братства Саборног храма.

Свечаној васкршњој Литургији присуствовао је велики број верника, међу којима и градоначелник Верољуб Стевановић. Васкршњу посланицу Његове Светости патријарха српског Г. Иринеја, прочитао је свештеник Александар Ресимић.

После завршене Литургије у двору Епископа шумадијског свештенство града Крагујевца и гости упутили су честитке Епископу Јовану уз радосни васкршњи поздрав:

Христос Васкрсе – Ваистину Васкрсе!

Срећко Зечевић, јереј

ПАСХАЛНО ВЕЧЕРЊЕ У ЈАГОДИНИ

Његово Преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован служио је, уз саслужење јагодинског свештенства и гостију из Крагујевца, Пасхално вечерње у храму Светих апостола Петра и Павла у Јагодини.

Традиционално, више од две деценије епископи шумадијски на овај дан долазе у Јагодину како би са верним народом овога краја поделили васкршњу радост. О тој радости Васкрсења Христовог и победи над смрћу Влади-

ка Јован је говорио пожелевши верном народу срећан празник. Он је истакао да се васкрсење збива свима нама и то овде на земљи, а отпочиње прво крстом и страдањем, да би сви са Христом васкрснули.

Овом приликом владика је на предлог Црквене општине јагодинске при храму Светих апостола Петра и Павла одликовао градоначелника Јагодине Ратка Стевановића орденом Војда Карађорђа за љубав исказану према Српској Православној Цркви и овоме храму.

После службе вероучитељи су у порти цркве организовали избор за најлепше васкршње јаје. Сви учесници су добили награде, а они који су се по мишљењу владике и градоначелника истакли више од осталих добили су и посебне награде.

На крају је у порти цркве изведен културно-уметнички програм, у којем су учествовали фрулаш Богдан Марковић, виолиниста Феђа Марковић, породица Трифуновић, деца из Школе за традиционално певање и играње при храму Светих апостола Петра и Павла и хор Светих апостола Петра и Павла.

Миломир Тодоровић, свештеник

ПРОСЛАВА ХРАМОВНЕ СЛАВЕ НА ОПЛЕНЦУ И ЛИТУРГИЈСКО КРШТЕЊЕ

Другог дана највећег хришћанског празника Васкрса, 6. маја, на Ђурђевдан, Његово Преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован служио је Свету Архијерејску Литургију поводом храмовне славе задужбине Карађорђевића на Опленцу.

Епископу су саслуживали Архијерејски намесник опленачки протојереј-ставрофор Миладин Михаиловић и пензионисани свештеник, протојереј-ставрофор Драгољуб Ракић, са ђаконима Епархије шумадијске.

У склопу Свете Архијерејске Литургије Епископ је крстио Ђурђу, кћерку Бранислава и Љубице Поповић из Тополе, унуку Марије Ракоњац, диригента хора Опленца из Тополе.

Ђакон Остоја Пешић је прочитао Васкршњу посланицу Епископа шумадијског Г. Јована.

После Свете Архијерејске Литургије епископ је пререзао славски колач у славу и част Светог великомученика Георгија, након чега је уследило послужење за служашце и присутни народ, а које је припремила задужбина на челу са својим управником Драганом Рељићем.

Остоја Пешић, ђакон

СЛАВА ЦРКВЕ У КРАГУЈЕВАЧКОМ НАСЕЉУ АЕРОДРОМ

Велика радост у ишчекивању храмовне славе цркве Светог Саве на Аеродрому учинила је да ова Црква заиста заблиста на навечерје празника. Пренос моштију Светог Саве је дан када се сви још једном подсећамо утемељивача и додворца српске вере и традиције.

Бденије је служио Његово Преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован, кога су у шпалери сачекала деца из школе, богословије и КУД „Шумадија“. На бденију је саслуживало дванаест свештеника и два ђакона. Одговарали су ученици богословије, а дириговао је професор појања Немања Старовлах.

Након Свете Литургије организован је културно-уметнички програм у коме је било око стотину учесника. Наступао је првенствено храмовни дечији хор „Свети Сава“, као и Петропавловски хор из Грошнице. Ученици Богословије су се представили како у инструменталном извођењу тако и у хорском певању. Најлепши утисак оставио је КУД „Шумадија“ из Милановца. Водитељ програм био је Предраг Обровић студент теологије и вероучитељ. На почетку програма старешина отац Рајко Стефановић захвалио се свим учесницима и свима који су дошли да заједно прославимо навечерје храмовне славе. Епископ Јован је на крају програма свој деци даровао иконице Светог Саве и поделио им свој Архијерејски благосов.

Иван Антонијевић, ђакон

ЦРКВЕНА СЛАВА У ВЕЛИКИМ ЦРЉЕНИМА

У среду, 8. маја, Његово Преосвештенство епископ шумадијски и администратор жички Г. Јован служио је Свету Архијерејску Литургију у Великим Црљенима, архијерејско намесништво Колубарско-посавско, на дан црквене и сеоске славе Светог апостола и јеванђелисте Марка. Епископу су саслуживали свештеници колубарско-посавског намесништва и гости из осталих епархија СПЦ. Литургијско сабрање је увеличано присуством великог броја ученика ОШ „Свети Сава“ из Великих Црљена, на челу са својом вероучитељем Ивицом Стојковићем. Свечаност сабрања и умножење благодати обогатило је рукоположење у свештенички чин ђакона Стевана Стевановића из Борче, којег је епископ Јован поставио за војног свештеника Друге копнене бригаде у Краљеву, у Епархији жичкој.

Обративши се надахнутом беседом верном народу Преосвећени владика је говорио о смислу наших литургијских сабрања која морају бити достојна Бога и човека. Сабирамо се у Цркву Христову као Тело Христово да бисмо служили Литургију и приносили бескрвну жртву. То је могуће чинити на исправан начин само ако имамо истинско смирење, без кога нема праве и искрене молитве, нити праве хришћанске врлине. У срцу смиреног човека има места за Бога и другог човека. Смирење и љубав су и Бога свели на земљу. Тим смирењем и љубављу Бог се узвео на Голготу, а до Голготе га је довела наша нељубав. Новорукоположеног свештеника Стевана Стевановића, владика Јован по-

учава да чува Цркву и благодат коју је задобио, јер свештеник мора бити истински молитвеник пред Господом, а не глумца који игра неку улогу, па и то чини лоше јер се није до краја унео у улогу. Овај велики дар се може изгубити ако се не буде чувао. А сачуваће га и умножиће ако буде имао више вере, љубави, жртве, подвига, поста и одрицања у своме животу. Владика је јереја Стевана Стевановића подсетио и на специфичност његове службе, као војног свештеника.

После литије око храма Његово Преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован пререзао је славски колач у порти храма Светог Марка са овогодишњим свечаром Милетом Симићем. По завршетку Свете Литургије приређен је пригодан културно-уметнички програм у извођењу фолклорног ансамбла „Колубара“ из Великих Црљена и уприличена гозба љубави трудом пароха великоцрљеначког, Александра Глишића.

ТОМИНА НЕДЕЉА У МЕЧКОВЦУ

Црква Божија у Мечковцу (Илићеву у Крагујевцу) слави Светог апостола Тому, дан када су хришћани у овој делу Града Крагујевца 1941. године мученички и недужно пострадали за веру и отаџбину. Иако Мечковачки храм посвећен Светом апостолу Томи још увек није довршен, нити освећен, верни народ је тамо већ васпоставио традицију да прославља недељу Антипасхе или Томину недељу.

Као и ранијих година служена је Литургија којој је ове године началствовао свештеник Братислав Пауновић уз саслужење јереја Мирка Шилковића, уз појање хора састављеног од мештана којим је руководио професор богословије Светог Јована Златоустог Немања Старовлах. Сви одборници ЦО Илићево су узели учешћа у богослужењу, а одборник др Предраг Делић, начелник Хигијенског Завода је прочитао Апостол. Беседу је одржао протојереј Бојан Димитријевић који се очинским речима обрати верном народу.

Након Литургије верни су се састали у просторијама месне заједнице Илићево, где се веома живо расправљало о наставку градње Храма Светог апостола Томе у Илићеву. Будући да се ове недеље завршава малтерисање храма, већ се договара постављање подног грејања и мермерног пода, а у контактима одбора са локалном заједницом, уобличавају се контуре програма освећења овога храма које се ускоро очекује. Овоме посебан импулс даје свештеник Владимир Тиоровић који је поред градње храма успео да побуди и веже мештане Илићева за Цркву Божију и који њоме руководи као истински служитељ Господа нашега Исуса Христа.

Мирслав Василијевић, протођакон

ЈЕЛЕОСВЕЋЕЊЕ И ЛИТУРГИСКО САБРАЊЕ У МАНАСТИРУ КАЛЕНИЋУ

У недељу посвећеној Светом апостолу Томи, 12. маја, када Црква Божија прославља светог Василија Острошког Чудотворца, Његово Преосвештенство епископ шумадијски и администратор жички Г. Јован служио је Свету тајну Јелеосвећења и Свету Архијерејску Литургију у манастиру Каленићу.

Епископу су салуживали свештеници шумадијске епархије. Литургијско појање увеличали су ученици богословије Светог Јована Златоустог. Овим Светим тајнама присуство је више стотина верника, који су се помазали освећеним јелејем и на крају свете Литургије се сјединили са Васкрслим Господом кроз Свету тајну причешћа.

У духовној поуци Просвећени владика је подсетио окупљене вернике о важности Свете тајне Јелеосвећења, и да нико не може рећи да је здрав, јер иако телесно здрав, учинивши грех он је духовно болестан.

По завршетку свете Литургије уприличен је пријем званица а затим и гозба љубави коју је припремило сестринство манастира Каленић са настојатељицом игуманијом мати Нектаријом.

Слободан Савковић, јереј

ЛИТУРГИЈСКО КРШТЕЊЕ У КАРАЂОРЂЕВОЈ ЦРКВИ У ТОПОЛИ

На дан Светих мученика Тимотеја и Мавра, 16. маја, Његово Преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован служио је Свету Архијерејску Литургију у храму Рођења Пресвете Богородице у Тополи.

Епископу су саслуживали Архијерејски намесник опленачки, протојереј-ставрофор Миладин Михаиловић, пензионисани свештеник протојереј Милун Алексић, који је овом приликом удостојен чина ношења напрсног крста и посто протојереј-ставрофор, одлуком епископа шумадијског, за ревност и подвиг у свештеничкој служби, који по речима нашег владике треба да буде пример и узор свима који су свештенослужитељи; протојереј Ђорђе Радишић и јереј Александар Петровић са ђаконима Епархије шумадијске.

Овом приликом епископ је крстио Милицу, кћерку свештеника Александар Петровића, трећег пароха при храму Рођења Пресвете Богородице у Тополи.

Свету Архијерејску Литургију певао је хор Опленач са својим диригентом Маријом Ракоњац.

Обративши се верном народу, који се окупио у овом светом храму, епископ је поручио да је човек створен да никада не умре, али то је могуће само онда када је у заједници са Богом. Гордост и егоизам су греси који нас удаљују од Бога и заједнице која је кључ везе између Бога и човека. Онај који верује у Христа, имаће живот вечни по речима светог Јеванђеља.

После Свете Архијерејске Литургије свештеник Александар Претровић је организовао послужење и ручак за служашче и присутни народ у парохијском дому поред Карађорђевог Цркве.

ПРОСЛАВА ХРАМОВНЕ СЛАВЕ У ВИНЧИ КОД ТОПОЛЕ И РУКОПОЛОЖЕЊЕ У ЧИН ЂАКОНА

На дан праведног Јова и преноса моштију Светог Саве Српског, 19. маја, Његово Преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован служио је Свету Архијерејску Литургију у винчанском храму који је посвећен Мироносицама. Епископу су саслуживали свештеници Епархије шумадијске.

У склопу Свете Архијерејске Литургије Епископ шумадијски и администратор жички Г. Јован, рукоположио је у чин ђакон теолога Александра Бојовића из Чачка.

Свету Архијерејску Литургију певали су богослови из крагујевачке богословије Светог Јована Златоустог са хором „Опленац“ и диригентом Маријом Ракоњац.

Обративши се верном народу, епископ је подсетио да је човек телесно и духовно биће. Као што се храни телесно исто тако се мора хранити и духовно, у противном душа ће умрети, а човек ће бити живи мртавац. Душа човекова умире онда када оде од Бога, када неистину узима за истину. Онај који има истинске љубави, а Бог је Љубав, следи Христовим путем који води ка спасењу. Христов живот и Христово Васкрсење треба да буду наш путоказ. Живот кроз Христа и са Христом је рај, а тај живот започињемо већ овде на земљи.

После Свете Архијерејске Литургије и пререзаног славског колача, протојереј Ђорђе Радишић са црквеним одбором је организовао послужење и ручак за служашче и присутни народ у школском дому у Винчи.

ЕРДЕЧ ПРОСЛАВИО ХРАМОВНУ СЛАВУ

Црква Божја у Ердечу је и ове године прославила своју храмовну славу Пренос моштију Светог Николаја Мирилицког Чудотворца Литургијом којом је начествовао прота Живомир Миловановић уз саслужење свештеника Милана Ђосића и Мирка Шиљковића.

Иако је био радни дан учешће у литургијском сабрању узело мноштво мештана, ђака, деце, старих, младих и гостију који радо посећују Ердечку Цркву, сложним појањем и одговарањем на прозбе и возгласе свештеника. Апостол је прочитао ученик Зарије Петровић. Након причешћа начињен је литијски опход око храма, после чега се приступило ломљењу Славског колача. Овогодишњи домаћин је био Радивоје Дашић командир Полицијске Управе за Град Крагујевац и Председник ЦО Ердеч. Славски колач за наредну годину преузео је на себе Мирослав Ђорђевић власник ресторана Краљев Двор.

Вернима се обратио свештеник Милан Ђосић који је честитао славу, а потом истакао колика је снага молитве и праштања. Он је позвао верне да се на литургијским скуповима не моле само за себе и своје ближње, већ и за оне који су нам непријатељи. Зато се најпре морамо поучити да праштамо, што за нас значи да истински у себи пронађемо место за онога коме опраштамо. Опроштај мора бити потпун и зато је тајна праштања у томе да најпре победимо себе и постанемо, како Господ каже, као деца. То ће бити почетак наше љубави према другима, а ми ћемо тако испунити Божију вољу.

Народно весеље је уприличено старањем домаћина у порти храма и настављено током целог дана.

Мирослав Васиљевић, протођакон

ДРУГА СМОТРА КРАГУЈЕВАЧКИХ ХОРОВА

У недељу, 26. маја, у храму Светог Саве на Аеродрому, одржана је Друга смотра крагујевачких хоров у организацији Духовно-образовног центра Свети Јован Златоусти. Седам крагујевачких хоров сусрело се те вечери са бројним суграђанима у храму Светог Саве на Аеродрому, како би у смирењу и духовном весељу поделили међу собом радост прослављања имена Божијег.

Смотру је отворио дечији хор „Свети Симеон Мироточиви“ иза чијег су се представљања низали динамични десетоминутни наступи хоров „Кир Стефан Србин“ – Музичка школа „Др Милоје Милојевић“, „Инструментариум“ – Музичка школа „Др Милоје Милојевић“, Хор Богословије „Светог Јована Златоуста“, Камерни хор ФИЛУМ-а, „Хор младих“ Саборне цркве у Крагујевцу и Градски камерни хор „Лицеум“. На репертоару су се нашле химне, богослужбене песме, црквена и духовна музика највећих композитора православне хорске музике. Слушаоци су били у прилици да на једном месту, исте вечери, чују мелодије византијских напева сачуване кроз певничко појање при богослужењима наше Цркве али и величанствене хармоније и хармонски приступ Богом надахнутом тексту. Заједно са присутним грађанима, нарочито децом, сви хорови су на крају произнели патрону храма Химну Светом Сави, чије је извођење дириговао професор Урош Степановић.

Након уметничког дела програма, аутор фестивала, вероучитељ Предраг Обровић, захвалио се присутнима у име ДЕЦ-а Свети Јован Златоусти. Радост и сусрет настављени су у свечаној сали ДЕЦ-а Свети Јован Златоусти, где је уз помоћ врлих појединаца из Крагујевца, уприличена вечера за све учеснике и посетиоце овог сабрања.

Православна хорска музика, као и сваки други вид православне уметности, дотиче срце човека хармонизујући његове мисли и жеље и усмеравајући најпрефињеније делове његове душе ка Творцу, ка надземаљском, идеалном, ка самом Господу.

Предраг Обровић, вероучитељ

мр Небојша Ђокић и Оливера Думић

ЦРКВА СВЕТИХ КОНСТАНТИНА И ЈЕЛЕНЕ У СЕЛУ ВЛАШКА

Још је Б. Дробњаковић забележио следеће предање о средњовековном селу Кокорину које се налазило на потесу Кокорин у атару села Влашке. “У потесу Кокорину (у долини истоименог потока), по предању које се до данас одржало, постојало је село Кокорин, из кога је за време Косовске битке отишло седамдесет копљаника, који су тада изгинули. Предање даље вели да је село опустело и било пусто читавих 200 година. После Косовске битке, након 200 година, први се досељавају три брата: Владислав (Влајко), Младен и Рајко. Дошли су од Косова и настанили су се у крају који се данас зове Шишмански (источно од цркве).”¹

У османским дефтерима у атару села Влашке јављају се два села – сама Влашка и Шушевица која се налазила на простору истоименог краја данашњег села Влашке. У Влашкој, која се 1528. године налазила у кнежини Русмира Раичевића, било је те године 12 домова. Истовремено у Шушевици је било 5 домова. Ово место има исти број домова и у дефтеру из 1528/30. године – обавезе су биле 744 акче. У истом дефтеру је забележено да Влашка има 20 хришћанских и један муслимански дом, чије су обавезе биле 3405 акчи. Године 1536. Влашка се састоји од 19 домова са обавезом од 4200 акчи а Шушевица од седам домова чија је обавеза била 1000 акчи. И Влашка и Шушевица су 1560. године припадале нахији Авала. Влашка је имала 14 домова (обавезе 2871 акча) а Шушевица 8 домова (обавезе 1903 акче).²

Влашка се јавља и као насељена на Епшвилцовој карти из 1718. године. По попису из 1724. године Влашка је имала 16 хлебова (тј домова).³ У то време, бар од 1708. године Влашка је припадала парохији при цркви у Неменикућама. “Екстракт от протокола Епархији Сервискија, колико у коем диштрикту сел, и колико у коем сеље свјаштеников и домов имат” из 1723. године спомиње у дистрику грочанском цркву у Неменикућама, две цркве у Гроцки, цркву у Коларима и манастир Винчу.⁴ Сачуван је и један преглед јенурија грочанских и смедеревских из негде 1730 – 1736. године: грочанска (323 хлеба), раиновачка (19 хлеба), неменикућска (60 хлеба), тресиска (34 хлеба), смедеревска (160 хлеба), манастира Смедеревског (25 хлеба), коларска (57 хлеба), паланачка (90 хлеба) и ливадска (105 хлеба).⁵ По подацима из 1732. године неменикућска црква је саграђена 1708. године и била је „од растових дасака, покривена растовом шиндром, без свода и неосвећена.“ Приликом обиласка 1733. године ексарх Максим Ратковић је навео да је црква у селу “Еменикућа” још увек неосвештена и да јој недостју свод, умивалница, крстионица, најнужније књиге и много штошта друго. Поп Станко није ексамиран јер је побегао.⁶

Влашка је све до 1845. године, када је добила своју цркву била при неменикућској цркви из темеља обновљеној 1802. године.⁷ Први познати свештеник у Влашкој се јавља у попису из јануара 1841. године. Био је то Гаврило Поповић.⁸ Пошто у Влашкој нема свештеника 1836. године Гаврило је дошао у ово село у међувремену. Међутим, неће се у њему дуго задржа-

ти јер у време зидања цркве 1844-45. године свештеник у Влашкој биће Милан Давидовић.

Општина влашчанска је 1843. године затражила одобрење да се у селу сагради капела од брвана. То им је одобрено, па су они током 1844. године саградили капелу која је почетком 1845. године била у потпуности довршена. Због тога је влашчанска општина априла 1845. године затражила да им се црква освешта да могу да почну да у њој врше сва свештенодејства. У складу са тим, митрополит Петар је 30. априла/12.

маја 1845. године упутио писмо намеснику баћевачком Илији Влајковићу да оде и обиђе новоподигнуту капелу да би се уверио да ли се у њој могу сва свештенодејства вршити као и да ли је истина да су влашчани исувише далеко да не би могли и даље да користе за своје потребе цркву у Неменикућама. Намесник Илија из нама непознатих разлога то није урадио, па је исти задатак добио београдски намесник Панта Михаиловић. Прота Панта се уверио да је капела довољно добра за сва свештенодејства као и да је неопходна житељима Влашке и околних села.⁹

Митрополит Петар је о Преображењу 6/18. августа 1845. године осветио цркву брвнару и у њој запалио нову велику воштану свећу. У том моменту пришао је поп Милан Давидовић митрополиту Петру и казао: “У маленом од брвана храму упалили сте ову велику свећу, али ја Вам се кунем Богом живим, да ће она изгорети у новоме велелепном храму од камена.” Тако је и било. Свећа је та одмах угашена и за све време живота свог чувао ју је поп Милан као зеницу ока у хра-

му, и показивао је народу ту свећу и тиме га подсећао на заклетву, коју је дао своме архипастору у име народа; и народ је поштујући реч свештеника свога прилагао храму и тиме створио могућност, те се после смрти поп Миланове приступило зидању храма, којим је руководио заменик његов — зет његов, попа Пера. На дан освећења новог храма та је свећа упаљена на бдењу и при свелости њеној произнесена је прва молитва Богу: “Господи, благослови!”¹⁰

У литератури се јавља податак да је стара влашчанска црква у ствари стара неменикућска црква која је само премештена на нову локацију. Исти аутор тврди и да је стара црква била посвећена Преображењу.¹¹ Оба

податка нису тачна јер стара неменикућска црква не само да није премештана већ је током 1852. или 1853. године и обнављана. У Влашку су само пренете неке од црквених утвара и одејанија. Највероватније и нешто од икона јер свега овога је било у прилично великим количинама у цркви у Неменикућама.¹² Поред тога није спорно, из извора и друге литературе, да је и стара црква — као и данашња била посвећена Светом цару Константину и Јелени.

У пролеће 1858. године београдски прота је јавио митрополиту да је парох влашчански Милан Давидовић замолио да буде премештен на парохију Кораћичку.¹³ Ипак, Милан неће напустити Влашку и служиће у њој све до смрти 1887. године а на парохији ће га заменити зет Петар Ђ. Поповић.

При цркви је 1874. године била једна парохија која се састојала из села Влашке (159 домова), Младеновца (99 домова) и Рајковца (53 дома), тј. укупно 311 домова.¹⁴ При цркви је и 1895. године била само једна парохија која се састојала из села: Влашке, Младеновца и Рајковца. У парохији је у 477 дома живело 4000 душа. Свештеник је био Петар Ђ. Поповић.¹⁵

Једна од првих цркава српско-византијског стила, чија се архитектура ослања на традицију моравске архитектуре, јесте католикон манастира Каона, подигнут 1892. године.¹⁶ Основа цркве је у облику триконхоса који је формиран истакнутим конхама певничког и олтарског простора. Изнад наоса храма налази се витко осмострано кубе. Над припратом се налази, ниже од главне куполе, кубе — звоник. У односу на дотадашње архитектонске облике црквене архитектуре Србије, црква манастира Каона представља значајно остварење. Прекида се са прак-

сом централних црквених грађевина, пројектованих у духу поука Теофила Ханзена, а решење основе налази ослонца у српској средњовековној архитектури, док разуђеност фасада полукружним испустима указује на успостављање веза са црквеном архитектуром која се у Србији изводила до доласка Ханзенових ученика. Њен архитектонски изглед као да се ослања на публиковани Стефановићев изглед Каленића. Основна концепција Каоне и Каленића скоро је идентична и једино се битније разликује декоративни украс фасада. По истом плану као црква манастира Каона, подигнута је и црква у селу Влашка 1908. године, као и црква у селу Симићеву.¹⁷

Заслуга за подизање и довршење храма неоспорно на првом месту припада свештенику Петру Ђ. Петровићу и житељима његове парохије. Полагање камена темељца извршено је 1897. године а црква је довршена тек 1908. године, јер се није имало новца за довршење храма. Скоро десет година црква је стајала недовршена. Много је зноја и труда стало свештеника, док је видео храм довршен. У време изградње цркве као приложници су се истакли браћа Живота и Јован Јанковић.

Др Живота Јанковић, хирург (оператор) из Београда и супруга Анка, обдарили су за здравље своје цркву у селу Влашка, богатим прилогом, који се састојао из скупоцене индиге, срачице, илитоно, Голготе (Распећа) са дарохранилицом и два месингана масивна свећњака — све за свети престо, у вредности од 500 тадашњих динара. Његов брат Јован М. Јанковић, тежак из села Влашке, приложио је за здравље укућана својих једно јеванђеље средњег кола; а за покој душе своје мајке — петохљебницу, све у вредности 200 тадашњих динара. Због овог им је у Гласнику православне цркве захвалио отац Петар са таторима цркве.¹⁸

Ради освећења влашчанске цркве кренуо је на Петровдан 1909. године возом у 3 часа по подне, митрополит Димитрије у пратњи протојереја округа београдског Николе Д. Божића, Михаила И. Поповића, члана београдског духовног суда, и протођакона Божићара Николића. У 4 ½ часа по подне приспели смо на железничку станицу “Влашко Поље”, где су грађани села и парохије влашчанске изашли у великоме броју, да дочекају свога високога госта, који је после поздравља кренуо ка новоподигнутој цркви. У 5 часова стигао је у цркву, чија је велика порта била пуна света. Митрополит је делећи свој архипастирски благослов дошао пред цркву, пред којом су га у свечаноме одјејању са крстовима и Светим Јеванђељем дочекали: прота Танасије Вукосављевић, парох влашчанске цркве Петар Ђ. Поповић, Милан Арсић, парох младеновачки, Миленко Јеремић, парох поповићски и Јован Буквић, парох дубонски. После целива Светог крста, јеванђеља и храмовне иконе, митрополита је поздравио месни парох, отац Пера Ђ. Поповић. По свршеноме говору уз песму “Крста твојега образ на небеси видјев”, ушао је митрополит у врло леп храм, посвећен Светом равноапостолном цару Константину и матери му царици Јелени. После кратког молепствија отишао је митрополит из цркве у скроман, али врло удобан стан свештеников, у коме га је дочекала сапутница оца Пере и поздравила добродошлицом.¹⁹

У 6 ½ часова по подне отпочето је свечано бдење, које је одслужио окружни протејереј са намесником среза

космајског, парохом поповићким и протођаконом митрополитовим. На бдењу су певала два рођена брата — поп Мића и Милета, који су дошли да увеличају свечаност и радост њиховога стрица — пароха влашчанског, а на јектенија одговарали су ученици месних основних школа, које је сеоски учитељ Буквић обукао певању по нотама у два гласа. Бдење је свршено после 9. часова.

На дан 30. јуна/12. јула 1909. године као на дан Сабора свих Светих апостола, извршено је свечано освећење новоозиданог храма. Освећење храма започело је у 6 ½ часова изјутра. Света је било врло много. Народ се од ране зоре скупљао у порти и тискао у цркву, да види освећење давно жељеног храма. По освећењу храма и свршетку божанствене Литургије, коју је митрополит одслужио са више свештеника, литијом се ишло под запис у порти, где је митрополит предходно држао народу врло леп говор, којим га је побудио свему оном, што му на земљи ујемчава срећу а на небу блажен живот. Одао је свештенику и народу парохије влашчанске топло признање, што су прегли да доврше

храм. Замолио их је да свом снагом живота свог љубе Свету веру и Цркву, да се клоне заваде и омразе, па да живе у миру и љубави и да се у свима часовима живота свог сећају Бога и Њему се моле. За овим је, више од једног сата, кропио народ освећеном водом. За време богатог ручка наливене су здравице: Њ. В. Краљу од стране митрополита, митрополиту од стране председника општине влашчанске Јанковића, од митрополита свештенику и народу парохије влашчанске. По ручку настало је народно весеље, које је трајало дубоко у ноћ. У 7 часова по подне кренуо је митрополит са својим пратиоцима пут Београда, праћен народом до станице железничке. На освећењу цркве било је доста гостију и са стране, међу којима: Љуба Давидовић, бивши министар, др Живота Јанковић, Љуба Бацак и многи други.²⁰

Петар Ђ. Поповић је у пролеће 1911. године одликован од митрополита Димитрија протском камилавком управо за заслуге у подизању нове цркве.²¹

Споменимо и да је иконостас руски рад који је заштићен 1968. године.

Стара црква брвнара је опстала до 1917. године.²²

Напомене:

Б. Дробњаковић, Космај, СЕЗ XLVI, Насеља књ. 26, 57

² Хасан Шабановић, Турски извори књ. I св. I, Катастарски пописи Београда и околине 1476 – 1566, Београд 1964, 61, 102, 197, 200, 344, 380, 542

³ О овом за историју српске цркве веома значајном документу детаљније видети у: С. Пецињачки, *Попис таксила венчаних у Београдској митрополији 1724. године*, Годишњак града Београда 15 (1968), 313-324

⁴ Д. Руварац, Митрополија београдска око 1735. године, Споменик СКА XLII, Београд, 1905, 152

⁵ М. Ђ. Милићевић, Белешке о неким нуријама, црквама, и манастирима у Србији 1730-1736, Споменик СКА XXX-VII, Београд 1900, 167 – 169.

⁶ Г. Витковић, Извештај написао Максим Радковић ексарх београдске митрополије, Гласник СУД 56, Београд, 1884, 284 – 285

⁷ АС – Државни Совјет – РН^е 196/837, Списак свештенства монашког и мирског реда у целој Србији године 1836. ^{те}, ч. 20 лист 60

⁸ АС – Митрополија – Е 18/1841, Списак свјаштенства Архиепископства Београдске

⁹ АС – Митрополија – Е 317/1845, Писмо митрополита намеснику Баћевачком од 30. априла 1845. године; Митрополит Михаил, Православна српска црква у княжеству Србији, Београд 1874, 7; Митрополит Михаило, Православна српска црква у Краљевини Србији, Београд 1895, 20 – 21

¹⁰ Ст., Освећење цркве у селу Влашка у срезу космајском, окр. београдском, Гласник Православне цркве 20 – 21/1909, Београд 1909, 235

¹¹ Ст., Освећење цркве у селу Влашка у срезу космајском, окр. београдском, Гласник Православне цркве 20 – 21/1909, Београд 1909, 235 – 236

¹² Неменикућска црква је за тадашње појмове била изузетно добро опремљена и снабдевена свим потребама осим донекле књигама којих је било 24. АС – Државни Совјет – РН^е 196/837, Списак свештенства монашког и мирског реда у целој Србији године 1836. ^{те}, ч. 20 лист 60

¹³ АС – Митрополија – Но. 303/1858, Београдски прота јавља да се парох влашчански Милан Давидовић решио преместити се на парохију Кораћиху.

¹⁴ Митрополит Михаил, Православна српска црква у княжеству Србији, Београд 1874, 7

¹⁵ Митрополит Михаило, Православна српска црква у Краљевини Србији, Београд 1895, 21

¹⁶ А. М. Поповић, *Поменник шабачко-ваљевске епархије*, Београд 1940, 167.; Ф. Каниц, *Србија земља и становништво I*, Београд 1985, 431.

¹⁷ М. Лазић, И. Борозан, Т. Борић, *Црква Светог пророка Илије у Симићеву*, у: *Цркве општине Жабари*, Жабари 2004, 69 – 71.

¹⁸ Приложници Влашанске цркве, Гласник православне цркве 2/1909, Београд 1909, 22

¹⁹ Ст., Освећење цркве у селу Влашка у срезу космајском, окр. београдском, Гласник Православне цркве 20 – 21/1909, Београд 1909, 234 – 235

²⁰ Ст., Освећење цркве у селу Влашка у срезу космајском, окр. београдском, Гласник Православне цркве 20 – 21/1909, Београд 1909, 235 – 236

²¹ Одкликовани, Гласник православне цркве у Краљевини Србији бр. 11 од 1. јуна 1911, Београд 1911, 192

²² Српска православна епархија шумадијска 1947 – 1997, Шематизам, Крагујевац 1997, 118

Ендрју Блејн

СУПРУЖНИЦИ ФЛОРОВСКИ

Одломак из књиге *Животопис оца Георгија Флоровског*

Ако је у животу проте Георгија постојало нешто значајније од његових интелектуалних занимања, онда је то била Ксенија Ивановна. И он је такође заузимао такво место у њеном животу. Међутим, није увек било тако. Једном је Ксенија Ивановна рекла, да када је су се венчали мислила да њихов брак неће трајати више од годину дана, јер су били врло различити и често су се свађали.¹ „Оно главно што нас је обједињавало била је вера. Но, када је реч о чисто свакодневним стварима – поћи данас негде или остати код куће, затворити прозор или га оставити отвореним и томе слично, ми смо се размиоили-зили буквално у свему.“ Током пет деценија живљења у Принстону овакве свађе су готово ишчезле. Постало је јасно да су они неопходни једно другом и да је њихов живот нераздељив. Њихови устаљени укуси и интересовања – за све руско, те љубав према Цркви, однос према кућним пријатељима, интересовање за предавања и разговоре, па и љубав према поморанцама, венецијанској пици и мачкама – давно су постали заједничким и ово је стварало незабораван утисак код свих који су били блиски њиховом кругу у улици Насау.

Флоровски су скоро увек били заједно, па и на путовањима. А у оним ретким случајевима, када га она није пратила, он јој је сваки дан писао писма. Долазећи кући, он јој је обично објављивао свој повратак из свакодневног јутарњег „похода“ у библиотеку лупајући песницом о врата, као да је одсуствовао неколико недеља. И ма колико било дуго или кратко његово одсуствовање, они су најпре једно другом причали шта се догодило за то време. Остајући сами у свом стану, супружници су играли улогу сталних компанјона – и у разговорима, и у ћутању. Они су уживали у заједничком решавању укрштених речи, а за обедима у присећањима на прошлост, и пре него што би заспали, читању наглас у кревету. Она је припремала, а он је постављао сто или – она је сабирала рубље, а он је правио списак да би га послао у перионицу. Њима је један пакетић чаја био довољан за обоје. На путовањима је свако од њих имао посебан вредносни чек, иако су се обично користили оним који је био попуњен од њега, остављајући сачуваним њен чек. Она му је куповала кошуље, а он је њој приносио лектуру за читање.²

Повезивала их је заједничка вера од почетка познанства до последњих година живота. Првих година брака он је радио као професор философије, а доцније добивши место предавача у Свето-Сегијевском институту, Георгије Васиљевич је постао богослов, а затим и свештеник, а она, на тај начин – супруга богослова и свештеника. Но, ово се није фактички одразило на њихов живот. Ксенија и о. Георгије су остали људи Цркве, као што су то одувек и били: присуство на божанској Литургији било је за њих толико уобичајено и неопходно, као храна и вода. Строго поштовање црквеног календара, молитва пред обедом, прислужена свећа пред иконом били су у њиховом дому исто тако природни као смена годишњих доба и јутарње устајање. Побожност Флоровских није била толико неспретна и многословна, као протестант-

ска побожност у којој сам ја одрастао. Она се заснивала пре у тајни Божанске Благодати, него ли у моралном преображају личности, и није била тако рећи празнична, већ свакодневна побожност. При томе, Ксенија Ивановна је отвореније изражавала своју веру, тежећи да себи блиске познанике привуче црквеном животу и проповедајући морално очишћење кроз благочестиве поступке; она се такође интересовала за мистику, окултне појаве, говорећи са узнемирношћу о постојању ђавола. Отац Георгије је, чини се, делио овај немир, али је говорио о томе много мање и опрезније.

Није чудо што је при оваквој блискости, која их је повезивала, суприга играла велику улогу у животу о. Георгија. Пред непознатима Ксенија Ивановна се понашала уздржано, ако не и стидљиво, очигледно задовољавајући се уобичајеном улогом жене и блиског пријатеља. Међутим, њена снажна, независна и повремено заједљива природа потпуно се откривала тек у кући. Дубока везаност о. Георгија за њу и чињеница да су њихови животи били нераскидиво испреплетани, доводила је до тога да се свака промена у њеном расположењу одмах одражавала на њему. Она је могла олакшати или отежати његов терет, подржавати или оповргавати га, бити увредљивом или љубазном, и пошто се он привикао на промене њеног расположења, онда је био спреман и да се мири с њима, искључујући случајеве када су се они догађали сувише брзо, избацујући га из колосека. Она се без устезања користила живошћу свог мишљења и оштрим језиком, да би нивелисала његову надмоћ у интелекту, а ово је њега најчешће забављало и причињавало му задовољство, а понекад га љутило и збуњивало. Свој дневни распоред, своје послове он је планирао, неизоставно укључујући њена интересовања; ако би се договорили да се сретну, онда се појављивао пола сата пре договореног времена, из бојазни да не закасни. А ако би ипак закаснио неколико минута, био би очајан ако би она „показивала прсти-ма, колико сам минута закаснио“. Људи, који су их ближе познавали, често су говорили о диктату њених пристрасности и предубеђења. Међутим, ја познајем једног од рођака Флоровског, са којим су обновљени односи

управо уз помоћ Ксеније Ивановне; односи према другим рођацима, који нису заслуживали њену наклоност, били су прожети хладноћом.

Посебан таленат Ксеније Ивановне, која је често помагала да се успостави равнотежа у животу о. Георгија, био је и њена способност да све намести на своје место. Она је то, по правилу, чинила као да игра, са хумором или са толико њој својственој иронијом и отвореношћу. На пример, знајући да је о. Георгије фотографичан и да воли да показује своје фотографије снимљене у разним периодима живота, она је једном узела учешћа у том ритуалу. Док смо их ми гледали по хронолошком реду, она је коментарисала: са 18 лета – каприциозан. Са 24 године – изгледа као председник Мексика и тд. Или када је један од наших пријатеља некако прикљештио руку вратима, то је подсетило о. Георгија на исти случај са њим, када је био дечак. „На мојој руци је и до сада остао велики ожиљак“, рекао је он. „Отац Георгије унеколико преувеличава“, упозорила је она. „Смањите величину ожиљка на трећину.“ А када је он другом приликом говорио о својој давној љубави према енглеској литератури, о томе да се у младости одушевљавао књигама В. Скота, Ч. Дикенса, Т. Карлајла и других, и касније поново читао њихове књиге, Ксенија Ивановна је прокоментарисала његове речи овако: „Ово је случај успореног развика, чији је резултат био да је он до своје тридесете године прочитао ове писце XIX века, заволео их и наставио да живи подражавајући их, не развијајући афинитет ни према чему другом.“

Понекад када би осетила да би његове „мини-лекције“, како их је називала, могле уморити госте, прекидала га је, постављајући му неумесна питања, или замоливши га да нешто учини за њу, или пак мјаучући. Понекад би њене заједљивости одлазиле сувише далеко, вређајући га и доводећи у ђорсокак. Када би схватила да је прешла допустиву границу, онда је журила да се исправи. Међутим, ово се догађало ретко, обично су се њени напори да очува потребну равнотежу награђивали нежном и шаљивом препирком.

Њихово добродушно шегачење, игра своје врсте, била је једна од најпривлачнијих страна њихових односа. Ксенија Ивановна је једном изразила предпоставку да се њихове будалаштине могу већином објаснити чињеницом да нису имали деце, и зато нису морали да се понашају пристojно.³ Понекад се игра одвијала у гестовима – он је замахивао песницом, а она га је вукла за косу. Но, већином, Флоровски су се ограничавали на речи: она је реаговала брже, а он дубље. С времена на време они су „побеђивали“ једно друго, али победник у довитљивости, као по правилу била је она. Она је увек вештије пецкала и забављала се, покушавајући да га изведе ван себе. Понекад би њихово шегачење изгледало као представа, коју су понављали и разигравали пред публиком са великим уживањем. Често, врло узрујана, због неког његовог поступка, Ксенија Ивановна је објављивала да се разводи од мужа. „Сачекај бар десет година“, реаговао би он. „Сачекај бар једанаест година“, рекао би исте вечери. „Он је додао годину – објаснила је Ксенија – да би био уверен да га заиста нећу оставити.“

Један од догађаја поледњих година, који сам најбоље запамтио, била је њихова „златна свадба“. Они су је отпразновали 22. априла 1972. године у Принстону међу пријатељима у дому Валентине Бил. Маша Воробјева и ја смо свратили код њих из Њујорка и одвезли их на јубилеј.

Флоровски су били одевени најсвечаније. Касније, вративши се са дивне вечери, Ксенија Ивановна се сетила једне од раних годишњица њихове свадбе, коју су они обележили пре много година удвоје у свом париском дому, када их је посетио Николај Берђајев. Сазнавши да је то њихова шеста годишњица, Берђајев је подигао чашу и наздравио: „Уверен сам да ће код вас двоје бити још 44 годишњице.“ Флоровским је било суђено да заједно обележе 55. Ксенија Ивановна је умрла 5. новембра 1977. године, после болести. Његов живот, угашен и усамљен без ње, завршио се годину и по касније, 11. августа 1979. године. Обоје су сахрањени у једном гробу, на имању цркве Светог Владимира у околини Трентона⁴.

Вјечна им памјат.

Наслов извора: *Эндрю Блейн: Жизнеописание отца Георгия*, изд. „Култура“ Москва, 1995,

превео: Небојша Ћосовић

Напомене:

¹ Ксенија Ивановна ми је испричала да је у младости била врло каприциозна, егоцентрична жена, и да је једном приликом рекла о. Георгију да му може помагати да наштампа само две странице дневно, не више, и да би стога било најбоље да узме секретара. И додала је да се тако никад није научила да добро штампа; он је то увек чинио боље од ње. А једном, када су се код Зјенковског појавиле паре за штампање његових рукописа и он се обратио њој за помоћ, о. Георгије је завршио прештампавање, а она је добила новац. – прим. Е. Б.

² Позајмљујући у библиотеци и купујући књиге по њеној жељи или оне које би је по његовом мишљењу могле интересовати – прим. Е. Б.

³ Једне летње вечери, 1971. године, Ксенија Ивановна је рекла мени и Маши да смо ми постали за њих као деца, које код њих никада није било, и да смо ми сличног узраста, те да смо зато лако ушли у њихов живот. Маша и ја смо осећали да је најважнији моменат наших односа било управо учествовање у овим добродушним пошалицама – прим. Е. Б.

⁴ Опело Ксеније Ивановне и о. Георгија савршено је у православној цркви Светог Владимира у Трентону, држава Њу Џерси. За покој душе о. Георгија одслужена је православна служба источног обреда и парастос у цркви Принстонског универзитета 22. новембра 1981. године. По речима тамошњег парохијског свештеника, Павла Шафрана, „на служби је било најмање 1000 људи. Присутствовала су и два епископа, око 50 православних свештеника, представници неправославног клира и велики хор из цркве Светог Владимира. То је био дирљив, чудесан парастос“ (из писма мени од 18. марта 1983. године). – прим. Е. Б.

ФИЛОЗОФИЈА НА ПУТУ ОД АГОРЕ ДО МАНАСТИРА

Слободан Жуњић, *Логика и теологија. Дијалектика* Јована Дамаскина у византијској и српској филозофији, Отачник, Београд 2012

*Као пчела, ја ћу сакупити све оно што је
сагласно са истином,
користећи каткад и помоћ наших непријатеља...
Не нудим своје сопствене закључке, него оно до
чега су
најславнији богослови трудољубиво досегли, док
сам ја једино сабирао и,
колико су могућности допустиле, сажео у једну
књигу (Јован Дамаскин, Дијалектика).*

Слободан Жуњић (професор античке филозофије и историје филозофије на Београдском универзитету од 1990. до 1997, професор грчке филозофије на Универзитету у Новом Саду од 1989. до 1997, придружени професор филозофије на University of Rhode Island, уредник угледног часописа *Гледишта* од 1989. до данас) предговор своје књиге *Логика и теологија* користи да објасни како је далеке 1975. године почео да се интересује за српске средњовековне филозофско-теолошке текстове и преко њих за богословље Светог Јована Дамаскина (с. 674/5 – с. 749/50). Када се кроз истраживачки пројекат Института за филозофију београдског Филозофског факултета испоставило да српкословенски текст из XIV века (некритички издат од Стојана Новаковића 1887. године) није оригинална расправа српског аутора, већ да је реч о преведеним деловима Дамаскинове *Дијалектике* (првог дела *Источника знања*), Жуњић схвати да не може претендовати на успешно разумевање текстова овог типа, којих

се све више открива, „уколико их не повратим у целину из које су потекли и уколико их не поставим у шире оквиру византијске духовне традиције из којих су потекли“, како каже. Ова чињеница га додатно мотивише на истраживачки полет, јер схвата да су списи попут наведених одломака Дамаскинове *Дијалектике* били од изузетног значаја за формирање старог српског филозофског језика, његових појмова и термина и да они,

без обзира што су преведени, садрже темељне филозофске идеје и категорије, преко којих се успешно може реконструисати мисаони свет и интелектуални хоризонт „наших средњовековних претходника, као припадника шире византијске културне заједнице“. Истраживање је било могуће продубити јер дело Јована Дамаскина постаје предмет озбиљног тумачења у светској науци – појављују се критичко издање Дамаскинових филозофских списа (ed. B. Kotter), анализа извора *Дијалектике* (G. Richter) и издање његових превода на словенске језике (E. Weiher). У међувремену, *Тачно изложење православне вере* (трећи део *Источника знања*, познат и као *Догматика*) преведено је, са одговарајућим коментарима, и на савремени српски језик (Никшић 1995); нешто касније добијама на нашем језику и цео *Источник знања*. Истраживања о

Дамаскиновој *Дијалектици* у византијској и српској филозофији Жуњић окончава пре више од деценије, да би у наше дане рукопис био објављен залагањем Благоја Пантелића, уредника *Отачника*.

Мада се књига *Логика и теологија* формално састоји из пролога и четири дела, може се рећи да она има две целине, прву (I-III), у којој се говори о месту Дамаскинове *Дијалектике* (и његове богословско-филозофске *Summe* у којој је православље први пут изложено као заокружени систем знања) у византијској култури у ширем смислу, односно о исходиштима изложеног хришћанског учења у претходним филозофским системима, и другу (IV), која је посвећена плодној рецепцији списа Јована Дамаскина међу образованим Србима превасходно у средњем веку, али и у XIX.

Пролог садржи анализу духовне климе у Византији у периоду након престанка јавне наставе филозофије (середина VII века) до победе иконофила (прве деценије IX века), који се у многим сферама може квалификовати као кризни, и информације о томе како појава Јована Дамаскина и његово посезање за хеленском филозофском баштином доприноси измирењу хришћанске мистике и појмовних

категорија класичне античке мисли. Овај комплексан процес Жуњић илуструје на следећи начин: „У ствари, Дамаскиново дело је колико преглед тема толико и синтеза различитих садржаја... Из тог пробирања претходне грађе сачинио је нову збирку, која је преузела и у црквени корпус интегрисала значајан део античког филозофског наслеђа спасивши га тако за наредне нараштаје византијских мислилаца.“

Само наслови поменута три дела књиге који се одnose на Дамаскинову енциклопедију источних знања (*Сусрет вере и појма; Логика као органон догматике; Изучавање филозофије у Византији*), као и називи појединих поглавља (*Богословски претходници; Извори и генеза „Источника знања“; Обнављање аристотелизма; Порфиријеви гласови и Аристотелови природи; О античком наслеђу у византијској филозофији*), довољан су доказ да је *Дијалектику*, а и цео *Источник знања*, немогуће разумети без разазнавања богатих слојева, пре свега хеленске појмовне логике, које је у своју синтезу уносио Свети Јован Дамаскин. Дакле, видимо да је важан задатак аутора књиге *Логика и теологија* да објасни процес „христијанизације аристотеловске логике“. Жуњић издваја два моти-

аутор књиге *Логика и теологија* одлази корак даље и износи доказе како су „ти непрекидно живи чиниоци старе културе столећима давали врло занимљиве и плодне резултате, спајајући хеленско наслеђе са свежином и снагом нове хришћанске поруке и њене објаве“. Примери које наводи су поткрепљени и ауторитетом научника као што су Г. Острогорски, В. Бичков, С. Аверинцев, В. Татакис, W. Jaeger, Ђ. Трифуновић. Као илустрацију ове симбиозе наводи, и то истичући их, закључке Ђорђа Трифуновића из *Старе српске књижевности*: „Хиљадугодишња повесница Византије заправо се не може ни замислити без живог или 'архивског' односа према античком наслеђу. У Византији се никада није ни прекидала јака струја хеленске уметности, философије и књижевности... Из античког наслеђа настају византијске ликовне уметности, градитељство, философија, књижевност, наука, школство и начин живота. И читаво византијско друштво у суштини остаје друштво касне антике.“

Одељак насловљен *Византијска филозофија и теологија* може понудити референтна разјашњења проблема који настаје када се (не само код обичних верника) поистовећују теологија и филозофија.

Мада прихвата да је у Византији била остварена уска веза између веровања, теолошког тумачења веровања и филозофске разраде теолошких поставки, Жуњић сматра да се ти планови морају раздвајати, позивајући се на савет С. Аверинцева да филозофију и теологију неке епохе није могуће до краја разграничити, али их не треба ни мешати. Додаје следећу илустрацију наводећи неке типске примере: „Атанасије и Кирил јесу несумњиво теолози и само теолози, док су Јован Итал и Михаил Псел превасходно филозофи, иако и сами усвајају хришћанску веру и занимају се за теолошка питања. Исто разликовање је могуће направити и у појединим списима, као што је случај са *Источником знања*, у коме је *Дијалектика* филозофски, а *Изложење вере* првенствено теолошки текст.“

Друга целина књиге *Логика и теологија* Слободана Жуњића насловљена је *Дамаскинов лук српске филозофије* и у највећем делу бави се утицајем првог (*Дијалектике*) и трећег (*Тачног изложења вере*) дела *Источника знања* на српску културу, у најширем смислу речи, средњег века. Овај сегмент књиге јесте обимом знатно мањи од оног који се односи на општи смисао Дамаскиновог теолошко-филозофског дела, али то не значи да читаоцу нуди мање драгоцену сазнања о најважнијим питањима духовног живота нашег народа кроз историју. И није реч само о новим информацијама које добијамо, већ и о томе да на основу њих битно можемо да променимо вредносне судове о суштинским карактеристикама појединих периода наше прошлости.

Према стандардизованим критеријумима историје филозофије, Жуњић најпре читаоце упознаје су врло раним сусретањем Јужних Словена са списима Јована Дамаскина, који су на простору византијског комонвелта најчешће преписивани после Новог завета и беседа Светог Јована Златоустог. Занемарујући овом

ва у приближавању хришћанства аристотеловској логици: „*најпре*, опадање раније неприкосновеног угледа платонизма услед црквене компромитације *оригенизма* (снажно ослоњеног на класично платонско наслеђе), чиме је отворен простор за хришћанско преузимање других струја хеленске мисли, и *друго*, потреба да се јеретичко коришћење аристотеловске филозофије оповргне истим тим моћним средством, наиме, коришћењем рационалних доказа у апологетске и полемичке сврхе, те да се позитивно учење Цркве изрази на најпрецизнији могући начин уз помоћ појмова филозофске логике“.

Приступ Слободана Жуњића темама поглавља *О античком наслеђу у византијској филозофији* није само неутрално аналитичан, већ он готово полемички брани становиште да је Византија у интелектуалном погледу непосредни и аутентични продужетак античке хеленске културе. Констатујући да су знање и дух античког света преживели у хришћанској Византији,

приликом рецепцију међу Словенима и Србима Дамаскинове литургијске поезије, његових беседа, других теолошких и полемичких (са иконоборцима) текстова, тумачења и апокрифног романа *Варлаам и Јоасаф*, указујемо да још у IX веку на старословенском језику постоје најмање два избора из *Источника знања*: Јован Егзарх преводи 48 поглавља, од укупно сто, *Изложења вере*, насловивши их *Богословије*, а у превод *Припреме* Теодора Раитског инкорпорирани су фрагменти *Дијалектике*. Преко српскословенских преписа *Припреме*, и учени Срби XIII и XIV века сусрећу се са првим делом *Источника*.

Важно је напоменути да су делови *Источника знања* укључени у тако важан документ српског средњег века као што је светосавска *Крмчија* (*Номоканон*), јер у њој постоји одломак расправе о борби против јереси Епифанија Кипарског (320-403), расправе коју Дамаскин дословно преузима у другом делу *Источника*, посвећеном јеретичким учењима. А у касније преписе *Крмчије* (из средине XIII века) улазе и одломци из *Тачног изложења вере* („О небу“, „О рају“, „О човеку“, „О ђаволу и демонима“).

С. Жуњић, сходно својој примарној заинтересованости за филозофску нит код Дамаскина, највише пажње посвећује укореењености *Дијалектике* у српско средњовековље. Зато и каже да се „несумњиво најзначајнији филозофски догађај целокупне српске средњовековне културе“ збио половином XIV века када су се под насловом *Prepodbnago avj Iwanna prOzvj tera damaskjna w prOdanj pravoslavnj= vOr9i* на српскословенском језику заједно појавили у интегралном издању *Догматика* и *Дијалектика*. Када имамо у виду да *Дијалектика* у византијско доба, преносећи систем Аристотелових *Категорија* преко *Увода* (*Исагога*) незнабожачког платоничара Порфирија (233-309) представља прво целовито и систематско излагање онтолошких и логичких појмова филозофије, односно да се у њој говори о бићу, суштини, природи, ипостаси и појавности, па затим о логичким појмовима као што су род, врста, разлика, својство, субјект и прирок, суд, категорије, мишљење, онда је јасно колико је високо у тадашњој Србији била подигнута интелектуална лествица. Логично је закључити да су учени људи те Србије, промишљајући ове теме, много допринели укупној солидности друштва и државе. О томе, може се поједностављено рећи, Жуњић говори у већем делу *Дамаскиновог лука српске филозофије*.

У последњем поглављу (*Поновно откривање „Дијалектике“*) Жуњић отвара питање зашто српска културна елита, ако је у том периоду има, од XV до XIX века заборавља *Дијалектику*. Мада релативно значајан простор посвећује новом преводу и *Дијалектике* и *Догматике* са грчког и латинског на славеносрпски, штампане у Будиму 1827. године под патронатом епископа будимског у последњој деценији XVIII и прве три деценије XIX века Дионисија Поповића, у којем несумњиво учествује и угледни Лука Милованов (1784-1828), јасно је да ово враћање Дамаскину захтева подробнија истраживања у контексту политичког и верског статуса Срба у Карловачкој митрополији.

Поједностављено набрајање онога што се налази у књизи *Логика и теологија* можда може подстаћи по-

неког да озбиљније урони у ово захтевно штиво. Читалаца Жуњићеве књиге биће и више, ако се прихвати наш утисак да је реч о студији која емпиријски доказује да у нешем средњем веку доминира систем духовних и интелектуалних, самим тим и друштвених вредности које су на знатно вишем нивоу него што их ми данас доживљавамо. Поједностављено, одговорност за искривљену перспективу о прошлости, и што је још важније, за прекидање континуитета са правим врелостима, сноси наметање идеолошке визије на средњи век од стране наших политичких елита током XIX и XX века, ради њихових прагматичних циљева. Међу кривце за неодговорни дисконтинуитет могу бити убројани и припадници интелектуалне елите ова два века, који идеје просветитељства и реформи Вука Караџића некритички тумаче, без обзира да ли их прихватају или одбацују.

Н. Јованчевић

др Никола Маројевић, ђакон

Нађено вријеме и/или трагајући за изгубљеним тренутком

Полазећи од тога да људско сјећање у ствари чине слике, не чуди што људи своја сјећања најчешће изражавају у сликама. Пошто је фотографија богатија

„ухваћен“ на снимку. Суштина фотографије остаје у извјесном бијегу из уобичајене визууре и опита свијета, у својеврсном овјековјечењу времена и простора, што

је императив сваком фотографу. Уколико фотографија показује ствари само онакве какве су у стварности, онда она остаје на површини и не завређује озбиљнију пажњу. Међутим, уколико она укида темпоралне хоризонте, уколико улази у трку с непролазношћу – она, на само себи својствен начин – додирује вјечност, продуховљује вријеме поништавајући петрифициране границе. Заустављени тренутак на фотографијама прелази у вјечност, постаје хармонија и укида се вријеме.

Радоје на фотографијама које су постале предмет наше пажње углавном

детаљима она ослобађа сјећања, догађаји се нижу један за другим, бујица осјећања и асоцијација навире и остварује се дијалог са посматрачем. Фотографија је моћнија од ријечи, она продире дубље у човјеков емотивни склоп. Посебно је важан склад између свјетлости и сјенке, који је остварен на фотографијама Радоја Раце Живковића. Аутор вјешто црта свјетлошћу, поигравајући се са сјенкама и лицима. Неорганизована сјенка чини фотографију потпуно нечитљивом за око, док је равномјеран однос и добра композиција чине успјелом и јасном.

Нова перспектива се ствара дубинском оштрином, гдје се „нарушава“ уобичајени однос предњег плана и позадине снимка. Радоје свјесно и зналачки одређене објекте код снимања оставља у магли, чиме не само да наглашава оштрину жељеног објекта (најчешће људског лика) већ тим замагљивањем у ствари визуализује покрет, који остаје у позадини. Тиме се такође даје сасвим другачији изглед реалности. Углавном кратком експозицијом ствара нарочит феномен, који превазилази границе људског сазнања. Тако фотографија искорачује из граница овога свијета, и од пуке документарности прераста у судионика у стварању другачије – умјетнички обликоване, нове реалности.

Фотографија битно мијења човјеково виђење свијета и самог себе, нудећи му сасвим нове углове посматрања. Умјетност фотографисања започиње у споју објективног и субјективног. С једне стране имамо стварност, а с друге ауторов печат – умјетнички доживљај те исте реалности. Колико је аутентичан тај доживљај, толико је тајновит и чаробан свијет

приказује портрете духовника, и неке ситуације из живота Цркве Христове. Посебно је важно напоменути с каквом усредсређеношћу он посматра људско лице. Видимо ту колику залогу вјечног живота носи човјекова личност. Човјекова личност остаје неухватљива категорија свеопштег постојања, не само људском оку већ и објективу. Али, на овим фотографијама, имамо утисак да општимо са конкретним личностима. Дијалог је успостављен. Избјегнуте су замке пролазности, фактографско приказивање и биљежење ствар-

други вид постојања. Он остаје у времену, али постаје статичан у простору. Безвременост фотографије води њеном премјештању у простор, чиме постаје моћнија да искаже више од хиљаду ријечи. Увјерени смо да аутор, на овим својим свјетлописима, успијева да нађе изгубљено вријеме, измјештајући догађаје из стварности у којој су се десили. Постојећи свијет постаје богатији за мноштво „залеђених“ тренутака, обзнањујући још једном суштину времена – да најављује и отјеловљује вјечност.

ности је надвладано. Аутор искорачује у будућност, које се сада сјећамо на есхатолошки начин.

На овим композицијама доминира флуид искренности и умјетничке импресије. Погледајмо само облаке изнад Косијерева. Боја неба је нестварна – љепота које нема, коју не примјећујемо у свакодневном животу. Фотографија је та која од времена чува вријеме сâмо. На њој се укида разлика између постојања и трајања. Тренутак оприсутњен на слици одједном прелази у

Сава, епископ шумадијски

ПОКУШАЈ ПАТРИЈАРХА СРПСКОГ ВИКЕНТИЈА ДА СЕ ОБЈАВИ ПОТПУНА ИСТОРИЈА СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

Давно се увиђала потреба да се напише једна потпуна Историја Српске православне Цркве. Очекивало се између два светска рата да ће то учинити протојереји др Стеван Димитријевић(1) и др Радослав М. Грујић, професори историје Српске православне Цркве на Богословском факултету Београдског универзитета.

До 1951. године имали смо више уџбеника из историје Српске православне Цркве којима су се служили ученици богословија и виших гимназијских разреда. Студенти Богословског факултета служили су се чланцима професора Радослава М. Грујића расутим по *Енциклопедији* професора др Станоја Станојевића(2) и његовим уџбеником *Православна Српска Црква*, који се појавио 1920. године.(3)

Када је епископ злетовско-струмички Викентије постао српским патријархом (1950), он је наумио да „недокончано испуни“.

Наиме, архијакон Викентије завршио је историјски одсек на Филозофском факултету Београдског универзитета и све до избора за викарног епископа марчанског (1936) бавио се и историјском науком и вредно сарађивао у до сада непревазиђеном *Гласнику Историјског друштва у Новом Саду*. Једно извесно време био је и уредник тог часописа.

Почетком 1951. године патријарх Викентије је наумио да се напише историја Српске православне Цркве од најстаријих времена до 1945. године и у том циљу

је упутио свима будућим сарадницима позив следеће садржине:

„Поштовани господине,

Одавно се већ осећа насушна потреба за једном добром, свестраном и на научној основи обрађеној историји Српске Цркве. Стога је припремљен план о изради једне такве историје на којој би сарађивали наши најбољи научни радници и познаваоци црквене прошлости, познати уз то као верни и одани синови Српске Цркве. Биће нам особито задовољство да у тај круг сарадника можемо и вас уврстити, рачунајући на вашу драгоцену научну сарадњу. Стога нам је част да вас позовемо на конференцију која ће се по том питању одржати у згради Српске Патријаршије, улица 7. јула број 5, у недељу 4. марта ове године у десет ча-

сова пре подне. На конференцији ћете бити детаљније упознати са планом за писање Историје Српске Цркве и побуда које су нас руководиле. Сваки нов предлог или сугестија учињена са ваше стране биће са захвалношћу прихваћени.

С благословом, АЕМ и Патријарх српски Викентије, 26/13. II 1951. год. у Београду(4)

Посао око писања Историје Српске православне Цркве распоређен је овако:

I Досветосавски период

II Архиепископија (1219-1346) – др Никола Радојчић

III Патријаршија (1346-1766)

а) Од Јанићија до Макарија (1346-1557) – др Миодраг Пурковић

б) Од Макарија до укинућа (1557-1766) – Рајко Веселиновић

IV Покрајинске Цркве (1766-1919)

а) У Војводини, Славонији и Хрватској – др Радослав Грујић

б) У Србији – др Драгослав Страњковић

в) У Црној Гори – др Љубомир Дурковић

г) У Босни и Херцеговини – Светозар Душанић

д) У Далмацији и Боки Которској – др Радослав Грујић

ђ) У Старој Србији и Македонији – Јован Велимировић

У Уједињена Патријаршија (1919-1945)

а) Од 1919. до 1941. године – Његова светост патријарх Викентије

б) Од 1941. до 1945. године – др Драгослав Страњаковић

VI Монаштво и манастири и њихова улога у Српској православној Цркви – Његова светост патријарх Викентије.

Као нарочити одељци културне историје Српске Цркве, о којима се неће опширно говорити у општим текстовима:

I Црквени језик

а) Стари српски књижевни језик и његов утицај на народни језик – др Петар Ђорђевић

б) Писменост и писање у старој Српској црквеној књижевности – Миливоје Павловић

II Црквена уметност

а) Скулптура и архитектура – Александар Дероко

б) Сликарство – др Светозар Радојчић

III Српска православна Црква у народној књижевности – др Драгољуб Павловић

IV Српска православна Црква у уметничкој књижевности – др Павле Стефановић

V Српска православна Црква као васпитни фактор – др Радмило Вучић

VI Иконе и црквени вез, сасуди и одежде – др Лазар Мирковић

VII Рукописне и штампане богослужбене књиге – др Радослав Грујић

VIII Српска црквена музика

IX Развој српског црквеног законодавства – др Сергије Тројицки, др Благота Гардашевић и Стеван Ластавица

X Проповедништво у Српској православној Цркви – др Чеда Драшковић

XI Срби светитељи

XII Парохијско свештенство

XIII Утицај Цркве на економски развитак српског народа

XIV Социјално старање цркве

XV Црквена добра и приходи – Риста Грђић

XVI Крсна слава и верски елементи у њој – Петар Момировић

XVII Црква у дијаспори – Његово преосвештенство епископ Герман

CVIII Црквена штампа – Бранко Цисарж

Замишљено је било да Историја Српске православне Цркве има до 150 штампаних табака формата 8°, а штампала би се у четири књиге са потребним илустрацијама. Аутори текстова били би хонорисани по табаку, а крајњи рок за предају рукописа био је децембар 1953. године.

Последња седница свих сарадника на изradi историје Српске православне Цркве била је заказана у уторак 8. априла 1952. године. Није нам познато да ли је одржана и какви су били резултати. Познато је једино да се замисао патријарха Викентија није остварила и Српска Црква није дошла до овако лепо замишљене своје историје на којој је требало да сарађују наши најбољи стручњаци од којих данас ниједан није међу живима. Време је показало да је једини прионуо на посао протојереј Бранко Цисарж, професор богословије, који је обрадио црквену штампу, додуше само од 1868. до 1907. године, у два тома, који су се појавили после његове смрти. За радове осталих сарадника се, за сада не зна, али је, у сваком случају, наша историјска наука остала сиромашна за једно добро замишљено дело.

Први пут објављено у *Каленићу*, број 5/1998.

НАПОМЕНЕ

1 Говорило се после Другог светског рата да је протојереј Стеван Димитријевић имао написану Историју Српске православне Цркве, али да је рукопис у пожару изгорео.

2 Све чланке професора др Радослава М. Грујића у *Станојевићевој енциклопедији* сабрао је Музеј Српске православне Цркве у Београду, који је професор Грујић у своје време основао, и објавио их под насловом *Азбучник Српске православне Цркве по Радославу Грујићу*, 1993. године.

3 Друго издање ове књиге појавило се у издању издавачких кућа *Светлост* и *Каленић* у Крагујевцу, 1989. године.

4 Музеј Српске православне Цркве у Београду – Оставштина Радослава Грујића, архивалије 1359.

Николај Љесков

О БОГОУГОДНОМ ДРВОСЕЧИ

У давна времена, у кипарским пределима једном је била страшна и дуготрајна суша. Сви воћњаци и ливаде пропадоше, а људи, видевши неминовну беду од претеће глади, падоше у тешку чамотињу. Сви су се молили и тражили кишу, али кише није било.

На челу тамошње помесне Цркве налазио се епископ, човек по свој прилици веома добар, саосећајан и простодушан. Патњу народа примао је к срцу и сам се усрдно молио да Бог пошаље кишу на земљу, али кише ипак није било.

Ужарено небо остајало је без облака и сунце је спаљивало без милости све што је на несрећној земљи још увек остало неспаљено.

Народ захвати ужас близак очајању.

Где још потражити спас? У шта се још поуздати и надати када и молитва епископа не помаже?

Ко би се могао боље помолити од епископа и чија молитва може пре доспети до Бога? Није ли управо епископ прво лице целог свештенства и постоји ли неко други осим њега ко би знао како треба умолити Бога да људима пружи оно што су од Њега молили?

Тада дође епископу „глас са неба“:

– Иди после јутрења до градских врата и првог човека који буде улазио у град кроз та врата одмах заустави – *нека се он помоли*, и тада ће вам бити кише.

Епископ исприча људима о томе шта је чуо с неба и сви се договореше да се састану ујутро рано у цркви и да одатле пођу вратима и пазе на оног ко пролази како би учинили све како је заповедио глас са неба.

Следећег дана, одслуживши јутрење, епископ са читањем својим клиром пође ка градским вратима.

С њима, разуме се, пођоше и сви људи, очекујући благодатно чудо за њихову измучену и ожеднелу земљу. И тако је велика скупина кренула према градским вратима и зауставила се очекујући изабраника на кога им је сам Бог указао као на великог молитвеника.

Људи наместише наред пута столицу на расклапање и у њу сместише епископа, а клир и сви окупљени стадоше око њега и почеше гледати у даљину: кога ли ће им послати Господ? Сви су нестрпљиво желели да што пре угледају оног човека који ће се у њихово име помолити за кишу и бити услишен у свом мољењу.

И након мучног ишчекивања, неком дугог, неком кратког, у даљини на спаљеним пољима нешто се појавило...

У почетку није било могуће разабрати: иде ли то човек пешке или неко на магарцу јаше... Растојање беше велико, па се и услед њега и од треперења вреле јаре све само назирало... Али, ево, појава се приближавала и постајала је јаснија. Сада се већ видело да је то само обичан пешак, при томе стар, изнемогао, сав погнут, као и да једва подиже своје ноге под великим и веома тешким обрамком сувог грања...

Зар је могуће да ће управо он бити онај молитвеник, чија ће се молитва узнети Богу боље него молитва целог клира и самог епископа?

Епископ и људи се погледаху међусобно и у недоумици слеглоше раменима. Чудно им је било да ће онај који се кретао испод нарамка дрва бити од свих бољи у узношењу молитве Богу у заједничкој невољи. Али, уза све то, како се нико други осим овог старца није појавио, није могао бити одабран нико други и епископ се одлучио да дрвосечу заустави и замоли да узнесе мољење Богу, будући да су клир и епископ упућивали своје молитве безуспешно.

А старац се, јечећи и спотичући се, споро приближавао градским вратима и, колико му врућина и умор допуштаху, такође се зачудио: ради каквог догађаја и зарад каквог се циља сабрало код врата необично мноштво људи и зашто испред свих седи на столици сâм епископ кипарски?

Најзад, изнурен тешким бременом, старац није имао ни најмању помисао да је све ово велико сабрање људи с епископом дошло како би се сусрело с њим, погуреним сиромасом, да га замоле не би ли се помолио за цео крај.

Примиче се старац још ближе и види да га сви посматрају и да сам епископ пред њим устаје са свога места и *клања се* њему, простом бедном тежаку.

Старац збуњено с леђа збаци на земљу обрамак грања и рече:

– Опрости ми, оче! – и замоли од епископа благослов.

Али се епископ поново *поклони* њему и рече:

– „Аво“, Господа ради, помоли се за нас да нам пошаље Бог своју милост и да на земљу падне киша.

Старац се зачудио ономе што чује. Зар је могуће да од њега, неуког, простог човека, епископ тражи да се помоли? Одговори:

– Нисам достојан, оче, да у твом присуству речи молитве излазе из мојих уста. Теби, оче, приличи да се

помолиш за све у заједничкој невољи, ти се помоли, а ја не смем.

Старцу стадоше говорити да се епископ већ молио, али да Бог није испунио његове молитве и није ни-спослао дажд на земљу. „А сада, – говораху, – на тебе је указало епископово виђење и ти не смеш одбити, већ си дужан да се истог часа и помолиш.“

Старац се чак ни тада није одлучио, а потом, како би савладали снебивање овог дрвосече, „принудно“ га спустише на колена код његовог грања и примораше га да се моли.

Старац се више није одупирао и, како је умео, тако је и почео да се моли, а с неба је истог часа заросило, а онда је почела да пада благодатна киша...

Нико није знао како да се радује због ове благодати, нису знали како да заблагодаре Богу за његовог угодног молитвеника, на којег је указао „глас са неба“ као на *најбољег богомолитеља*.

А када је дуго очекивана киша обилно наквасила и истински напојила жедну земљу и освежила сва поља и воћњаке, онда су се обрадовала и људска срца и одмах кренуше окрепљујући разговори са ближњима. Тада дође време да и епископ поприча са дрвосечом; хтео је да дозна како проводи живот овај човек који је Богу тако угодан и пријатан.

Епископ га о томе упита, али старац није умео да му каже ништа занимљиво о себи и епископу се учинило да постоји нешто што он крије.

– Укажи ми љубав, *оче*, – стаде га молити епископ. – Не зарад моје знатижеље, него *ради користи* многих људи молим те: откриј нам, чиме си тако угодни Богу, те Он више од свих слуша твоју молитву и пружа оно што је твојим молитвама тражено.

А старац одговори:

– Молитву не осећам, *оче*.

– Испричај нам онда како живиш – да бисмо се на тебе угледали и постали такви као што си ти, да би и наше молитве ишле право пред Бога. Не криј ништа – брзо говори!

Тада старац исприча епископу:

– Веруј ми, господине, све бих вам драге воље испричао да је у томе ствар, али у ономе што имам да вам кажем за вас нема ничега. Ја сам само обичан грешник и проводим живот у свакодневной животной сујети и подлости. Мени је запао такав удес да немам кад ни да размишљај о богоугодним делима. За цео свој живот до старости ништа себи нисам стекао и сада, иако већ слаб и немоћан, немам предаха ни спокоја.

– Ипак, у чему пролази твој живот?

– Па, ево у чему он пролази: рано се будим и идем из града са секиром у шуму. Тамо насечем добар нарамак оборених дрва, која су свакоме доступна да их сакупља, и теглим мој свежањ у град, као што сте сви ви данас видели када сте ме срели код врата.

– Добро, а даље?

– А даље у граду продајем своје грање за огрев, а од тог новца који примим за грање купим себи хлеба и поједем га.

– Зар се ничим другим не бавиш?

– Не, *оче*.

– А где живиш?

– Па, станиште такође немам никакво, и никада га нисам ни имао. А када се уморим и треба ми одмор или преноћиште, онда одлазим до цркве и тамо се под стубовима замотам и заспим.

Било је то давно, а у то време цркве су биле мале, старе и градили су их на „одмориштима“ или, простије речено, на стубовима, и под те стубове тако малих цркви било је могуће, сагнувши се, ући и склонити се од хладноће и кише. Таквих цркава било је и у Русији, па чак и у овим временима срећу се понегде у сиромашним местима на северу. Под њиховим стубовима налазиле су склониште овце, телад и сиротиња.

– А када је хладно или ако се покрене каква непогода да не можеш сакупљати дрва, – упита епископ, – шта онда радиш?

– Тада чекам седећи испод црквеног пода, понекад и дан-два.

– А шта онда једеш?

– Што да се трудим да једем? Тада гладујем, док Господ опет не да ведрину. А када дође лепо време, заблагодарим Господу, устанем и опет идем по грање. Ето, то је цео мој живот.

О овој простој причи Пролог каже: „Велику корист примио је епископ са својим клиром. Тако сви прославише Бога због труда старчевог: заиста се испунило Писмо које говори: туђинац сам ја на земљи.“

Епископ узео овог скупљача грања к себи „хранећи га и пружајући му дом докле се не представи Богу“.

Превео са руског Горан Дабетић

ОПЛЕНАЧКИ ДАНИ ДУХОВНЕ МУЗИКЕ

Топола је у петак и суботу, 17. и 18. маја, била домаћин првом фестивалу хорова који интерпретирају композиције духовног садржаја. У храму светог Георгија на Опленцу, публици су се представили Женски хор „Благовести“ из Рајковца код Младеновца, Градски хор „Златиборска вила“ из Ужица, Панчевачко српско црквено певачко друштво и Црквени хор „Опленац“ из Тополе. Фестивал хорова „Опленачки дани духовне музике“ организовао је Културни центар Топола уз благослов Његовог Преосвештенства владике Шумадијског и администратора Жичког Господина Јована, а на иницијативу Црквеног Хора „Опленац“. Покровитељ целокупне манифестације је Општина Топола.

Већ овај први фестивал показао је оправданим претензије организатора да Опленачки дани духовне музике прерасту у трајну манифестацију.

Женски хор Благовести поје при храму Благовести у Рајковцу код Младеновца. Основан је у августу месецу 2008. године на иницијативу парохијског свештеника Александра Марковића који је и духовни отац и председник хора. На репертоару хора, пре свега, налази се духовна музика српске и руске традиције, а радо певају и народне и духовне песме српског народа. Осим на Литургијама у матичном храму, често певају и у храмовима младеновачког и орашачког намесништва. Хором диригује професорка Љиљана Миловић-Савковић. Учешће на овом фестивалу је њихов први озбиљнији концертни наступ. У петак увече представили су се композицијама: Свети Георгије, Тебе појем, Ниње отпушчајеш, Везак је везла Дјева Марија, Полијелеј, Достојно јест, Француска коледарска песма и Црвен цвете.

Градски хор „Златиборска вила“ из Ужица је основан 1910. године. Постојао је под овим именом између два рата, а после другог светског рата хорско певање се гајило кроз хорове који су имали другачије име. 1993. године „Златиборској вили“ се враћа старо име. „Златиборска вила“ је имала диригенте који су уложили велики труд и оставили велик траг у протеклим деценијама, а од 2003. године хором диригује професорка Гордана Лазић. Композиције које су у петак интерпретирани биле су: Господи и Владико, Свјати Боже, Воскресеније твоје, Оро се вије.

У суботу се публици представило Панчевачко српско црквено певачко друштво под диригентском управом мр Вере Царине која са хором ради од 2000. године. Друштво је основано 1838. године и заузима једно од најзначајнијих места у музичкој историји српског народа. Није прекидало са радом до данашњег

дана. Најсветлији су периоди рада великих личности: Проте Васе Живковића, Николе Ђурковића, Даворина Јенка, Корнелија Станковића и други. Доктор Миховил Томандл написао је „Споменицу Панчевачког српског црквеног певачког друштва 1838-1938“, један од најзначајнијих историјских докумената о почецима српске музичке културе. Поводом 175 година

постојања Друштво обележава јубилеј како музичким и нотним издањима тако и изложбама и концертима. Тополској публици интерпретирани су: Воскресеније твоје, Христос Воскресе, Во царстви твојем, Богородице Дјево, Свјати Боже.

Обе концертне вечери публици се својим интерпретацијама представио домаћин, Црквени хор „Опленац“. Основан је 1999. године са благословом блаженопочившег владике Саве. Врло брзо савладана је Литургија и хор је почео редовно да пева на богослужењима у све три парохијске цркве. До сада је забележено учешће на преко 150 Архијерејских Литургија као и учешће на многим важним културним манифестацијама са више од педесет концертних наступа у земљи и иностранству. Хором диригује професорка Марија Ракоњац. Публици су се представили песмама: Тропар Вакрса, Херувимска песма, Достојно, Тебе појем, Свилен конач.

СЛУЖБЕНИ ДЕО - ПРОМЕНЕ У ЕПАРХИЈИ ШУМАДИЈСКОЈ

Његово преосвештенство епископ шумадијски Господин Јован благоизволео је у периоду од 1. априла 2012. до 31. маја 2012. године:

Осветити:

Темеље храма Светог пророка Илије у Брајиновцу, Архијерејско намесништво левачко, 30. марта 2013. године.

Рукопроизвести у чин чтеца:

Милоша Коцића из Крагујевца;
Растка Крстића из Крагујевца.

Одликовати

Правом ношења напрсног крста:

Протојереја Милуна Алексића, пензионисаног пароха парохије у Јунковцу, Архијерејско намесништво опленачко.

Достојанством протонамесника:

Јереја Веселина Селенића, привременог пароха парохије у Брзану, Архијерејско намесништво лепеничко.

Ореденом Светог Саве:

Николу и Драгицу Тодоровић из Лос Анђелеса.

Ореденом Светог Симеона Мироточивог:

Др Ивка Марића.

Орденом Војска Карађорђа:

Ратка Стевановића из Јагодине;
Драгицу Дамњановића из Барајева.

Поделити благослов за искушеништво:

Наташи Кораћевић у обитељи Петропавловског манастира Ралетинца.

Замонашити по чину расе и камилавке:

Тамару Митровић, искушеницу Ваведењског манастира Каленића, давши јој монашко име Јелисавета;

Виду Смољан, искушеницу манастира Светог Симона Монаха – Прерадовца, давши јој монашко име Гаврила.

Извршити регулацију:

Између Прве, Друге, Треће и Четврте парохије у Лапову при храму Свете Петке.

Поверити у опслуживање:

Јереју Зорану Ивановићу, привременом пароку у Миросавцима и јереју Мирку Тешићу, привременом пароку Друге парохије у Вреоцима, упражњену парохију у Јунковцу, Архијерејско намесништво колубарско-посавско;

Протојереју Ивану Јовановићу, бившем пароку јагодинском, упражњену парохију у Дубоки, Архијерејско намесништво беличко;

Јереју Далибору Сентићу, привременом пароку Друге парохије у Рибарима, упражњену Прву парохију у Рибарима, Архијерејско намесништво беличко;

Протонамеснику Владану Јовановићу, привременом пароку у Рабровцу, упражњену парохију у Белосавцима, Архијерејско намесништво младеновачко;

Братству храма Светих Јоакима и Ане у Међулужју, упражњену парохију у Великој Иванчи, Архијерејско намесништво младеновачко.

Разрешити:

Јереја Слободана Радивојевића, привременог пароха у Глоговцу, даље дужности опслуживања упражњене парохије у Дубокој, Архијерејско намесништво беличко;

Протојереја ставрофора Митра Топаловића даље дужности привременог пароха у Јунковцу, Архијерејско намесништво колубарско-посавско;

Протонамесника Живорада Срећковића, пензионисаног пароха Прве парохије у Рибарима, даље дужности опслуживања Прве парохије у Рибарима, Архијерејско намесништво беличко;

Јереја Милорада Живковића даље дужности привременог пароха у Белосавцима, Архијерејско намесништво младеновачко;

Јереја Дејана Милановића даље дужности привременог пароха у Великој Иванчи, Архијерејско намесништво младеновачко.

Окончати црквеносудски поступак у првом степену:

Против протосинђела Јустина (Годића), коме је пресудом Црквеног суда Епархије шумадијске (ЦС број 56/13) изречена казна лишавања свештеничког чина, монаштва и монашког имена;

Против протојереја Драгослава Милована, коме је пресудом Црквеног суда Епархије шумадијске (ЦС број 57/13) изречена казна доживотне забране свештенослужења.

СЛУЖЕЊА ПРИЈЕМИ И ПОСЕТЕ ЕПИСКОПА ШУМАДНЈСКОГ ГОСПОДИНА ЈОВАНА

Од 1. априла 2013. године до 31. маја 2013. године

АПРИЛ 2013. ГОДИНЕ:

1. април 2013:

Служио у манастиру Драчи Литургију и четрдесетодневни парастос монахињи Марини;

Присуствовао у Скупштини града свечаности поводом тридесетогодишњице оснивања службе *Хитне помоћи*.

3. април 2013:

Служио Литургију пређеосвећених дарова у храму Свете Тројице у Рогачи; исповест свештенства Архијерејског намесништва космајског; на братском састанку свештенства јереј Марко Стевановић прочитао је богословски реферат *Подвиг и пост*;

Присуствовао традиционалном васкршњем програму ученика Основне школе *Јелица Миловановић* у Сопоту.

4. април 2013:

Рад у Епархијској канцеларији у Краљеву.

5. април 2013:

Служио Литургију пређеосвећених дарова у храму Светог Николе у Драгоцвету; исповест свештенства Архијерејског намесништва беличког; на братском састанку свештенства јереј Немања Стефановић прочитао је богословски реферат *Благодат и слобода*.

6. април 2013:

Служио Литургију у Саборној крагујевачкој цркви;
Служио бденије у манастиру Дивостину.

7. април 2013 – Благовести:

Служио Литургију у манастиру Благовештењу Рудничком и пререзао славски колач поводом славе манастирског храма.

8. април 2013:

Учествовао у Патријаршији СПЦ, као члан Светог архијерејског синода, у разговору Патријарха Господина Иринеја и чланова Синода, са званичницима Републике Србије Томиславом Николићем, Ивицом Дачићем и Александром Вучићем.

9. април 2013:

Рад у Епархијској канцеларији у Краљеву.

10. април 2013:

Служио Литургију пређеосвећених дарова у храму Светог Јована Богослова у Влашком Долу; исповест свештенства Архијерејског намесништва јасеничког; на братском састанку свештенства јереј Милан Кецић прочитао је богословски реферат *Победа над Максенцијем, победа хришћанства*.

11. април 2013:

Учествовао у раду Светог архијерејског синода СПЦ.

12. април 2013:

Служио Литургију пређеосвећених дарова у храму Рођења Пресвете Богородице у Малим Крмарима; исповест свештенства Архијерејског намесништва рачанског; на

братском састанку свештенства јереј Миломир Васиљевић прочитао је богословски реферат *Евхаристија и саборност*;
Служио опело трагично пострадалим мештанима Велике Иванче.

13. април 2013:

Служио Литургију у храму Светог великомученика Лазара Косовског у Крагујевцу – Белошевац;

Одредио место за подизање нове цркве у селу Надрље.

14. април 2013:

Служио Литургију у храму Светог Саве Српског у Крагујевцу – Аеродром;

15. април 2013:

Рад у Епархијској канцеларији.

16. април 2013:

Служио Литургију пређеосвећених дарова у храму Светог Григорија Богослова у Грошници; исповест свештенства Архијерејског намесништва лепеничког; на братском састанку свештенства јереј Мирко Шиликовић прочитао је богословски реферат *Цар Константин и Црква*.

17. април 2013:

Служио Литургију пређеосвећених дарова у храму Светог великомученика Димитрија у Крагујевцу – Сушица и рукоположио у чин ђакон Слободана Глишовића из Краљева; исповест свештенства Архијерејског намесништва крагујевачког; на братском састанку свештенства јереј Александар Мирковић прочитао је богословски реферат *Милански едикт и његове последице по Цркву*;

Учествовао на Првом великопосном бденију у Саборној крагујевачкој цркви.

18. април 2013:

Посетио, ради договора о реконструкцији, резиденцију Патријаршије СПЦ у Врњачкој Бањи;

Рад у Епархијској канцеларији у Краљеву;

Одредио место за изградњу нове цркве на Копаонику.

19. април 2013:

Служио Литургију пређеосвећених дарова у храму Светог пророка Илије у Трнави; исповест свештенства Архијерејског намесништва опленачког; на братском састанку свештенства протојереј Милан Савић прочитао је богословски реферат *Литургијска свест данас*;

Учествовао на Другом великопосном бденију у Саборној крагујевачкој цркви.

20. април 2013:

Служио Литургију у храму Покрова Пресвете Богородице у Вреоцима и у чин презвитера рукоположио ђакон Слободана Глишовића; уручио архијерејску грамату прознања Драгану Поповићу, председнику Месне заједнице у Вреоцима.

21. април 2013:

Служио Литургију у храму Светог пророка Јеремије у Милошеву;

Рад у Патријаршији СПЦ.

22. април 2013:

Учествовао у раду Патријаршијског управног одбора и Светог архијерејског синода СПЦ.

23. април 2013:

Рад у Епархијској канцеларији;
Пренео став Цркве на скупу у Ректорату Универзитета у Крагујевцу о донирању органа;
Посетио археолошки локалитет у селу Каменици.

24. април 2013:

Служио Литургију пређеосвећених дарова у храму Светог архангела Гаврила у Аранђеловцу; исповест свештенства Архијерејског намесништва орашачког; на братском састанку свештенства јереј Милош Митровић прочитао је богословски реферат *Православни подвиг*.

25. април 2013:

Служио Литургију пређеосвећених дарова у храму Светог Теодора Тирона у Великим Пчелицама; исповест свештенства Архијерејског намесништва левачког; на братском састанку свештенства јереј Милош Антонијевић прочитао је богословски реферат *Богословски смисао мисије Цркве*.

26. април 2013:

Служио Литургију пређеосвећених дарова у храму Светог великомученика Георгија у Рабровцу; исповест свештенства Архијерејског намесништва младеначког; на братском састанку свештенства ђакон Марко Јефтић прочитао је богословски реферат *Литургијски живот*.

27. април 2013 – Лазарева субота:

Служио Литургију у храму Чудотворне иконе Богородице Тројеручице у Малим Пчелицама;
Предводио литију у Чачку поводом прослављања Врбике.

28. април 2013 – Цвети:

Служио Литургију у храму Свете Тројице у Горњем Милановцу и у чин презвитера рукоположио ђакон Марка Денића; чином протојереја ставрофора одликовао протојереје Михаила Даниловића и Адама Чарапића, а достојанством протонамесника јереја Драгана Ђорема.

29. април 2013:

Служио Литургију пређеосвећених дарова у храму Светог великомученика Лазара Косовског у Крагујевцу – Белошевац.

30. април 2013:

Служио Литургију пређеосвећених дарова у храму Светог Саве Српског у Крагујевцу – Аеродором;
Примио адвоката Жичке епархије.
МАЈ 2013:

1. мај 2013:

Служио Литургију пређеосвећених дарова у храму Свете Петке у Виноградима.

2. мај 2013 – Велики четвртак:

Служио Литургију у Саборној крагујевачкој цркви;
Прочитао Васкршњу посланицу представницима локалних медија;

3. мај 2013 – Велики петак:

Служио богослужења Великог петка у Саборној крагујевачкој цркви.

4. мај 2013 – Велика субота:

Служио Литургију у храму Светог великомученика Пантелејмона у Крагујевцу – Станово.

5. мај 2013 – Васкрс:

Служио Васкршње јутрење и Литургију у Саборној крагујевачкој цркви;
Служио Пасхално вечерње у Петропавловском храму у Јагодини; градоначелника Јагодине Ратка Стевановића одликовао орденом Војда Карађорђа.

6. мај 2013 – Ђурђевдан:

Служио Литургију у храму Светог великомученика Георгија на Опленцу и током Литургије крстио малу Ђурђу, кћерку Бранислава и Љубице Поповић; пререзао славски колач поводом храмовне славе.

7. мај 2013:

Служио Литургију у храму Светог Саве Српског у Крагујевцу – Аеродором и у чин чтеца рукопроизвео старијег водника Милоша Коцића – помоћника војног свештеника;
Примио делегацију града Јерихона;
Крстио у Чачку малог Богдана, сина свештеника Владе Капларевића.

8. мај 2013:

Служио Литургију у храму Светог апостола и јеванђелисте Марка у Великим Црљенима и у чин презвитера рукоположио ђакон Стевана Стевановића, војног свештеника Друге копнене бригаде у Краљеву; пререзао славски колач поводом храмовне славе.

9. мај 2013:

Учествовао у раду пленарне седнице Патријаршијског управног одбора;
Служио бденије, поводом храмовне славе, у цркви Светог Саве Српског у Крагујевцу – Аеродором.

10. мај 2013 – Спаљивање моштију Светог Саве Српског; Источни петак:

Служио Литургију у храму Светог Саве Српског у Барајеву поводом храмовне славе и поводом славе Шумадијске епархије; ореденом Војда Карађорђа одликовао професора Драгишу Дамњановића, председника Црквене општине у Барајеву.

11. мај 2013:

Служио Литургију у Саборном храму Свете Тројице у Краљеву и у чин презвитера рукоположио протођакон Ђорђа Лазаревића; чином протојереја одликовао јереја Ивана Радовановића; крстио малу Ђурђу, кћерку ђакон Александра Ђуровића.

12. мај 2013 – Свети Василије Острошки:

Служио Литургију и Освећење јелеја у манастиру Каленићу.

13. мај 2013:

Служио Литургију у цркви у селу Цветкама код Краљева; уручио Орден Светог Саве другог степена Радојку Јанићу из Милочаја, власнику предузећа *Радијатор инжењеринг*;
Рад у Патријаршији СПЦ.

14. мај 2013:

Учествовао у раду Патријаршијског управног одбора и Светог архијерејског синода СПЦ.

15. мај 2013:

Служио Литургију у храму Светог великомученика Лазара Косовског у Крагујевцу – Белошевац;

Рад у Епархијској канцеларији;

Примио Милорада Грчића, генералног директора РЕИК-а *Колубара*.

16. мај 2013:

Служио Литургију у храму Рођења Пресвете Богородице у Тополи и крстио малу Милицу, кћерку свештеника Александра Петровића; чином протојереја ставрофора одликовао протојереја Милуна Алексића.

Председавао у Патријаршији СПЦ Комисији за полагања испита црквених службеника;

Састао се, уз учешће Патријарха Господина Иринеја, са Драганом Рељићем, управником Опленачке задужбине, ради договора о сахрани у цркви на Опленцу земних остатака чланова династије Карађорђевића.

17. мај 2013:

Служио Литургију у храму Свете Петке у Крагујевцу – Виногради;

Рад у Епархијској канцеларији у Краљеву;

Примио у Краљеву Господина Милутина, епископа ваљевског и игумана манастира Каоне Арсенија.

18. мај 2013:

Саслуживао Господину Иринеју, патријарху српском, на Литургији и на освешћењу новог храма Рођења Пресвете Богородице у Качулицама;

Служио бденије, поводом храмовне славе, у цркви Светих жена Мироносица на варошком гробљу у Крагујевцу.

19. мај 2013:

Служио Литургију у храму Светих жена Миронисица у Винчи код Тополе и у чин ђакона рукоположио Александра Бојовића из Чачка; пререзао славски колач поводом храмовне славе;

Крстио у Бадњевцу близанце Јанка и Јану.

20. мај 2013:

Служио Литургију у храму Светог Саве Српског у Крагујевцу – Аеродором;

Учествовао у раду Светог архијерејског синода СПЦ.

21. мај 2013. године:

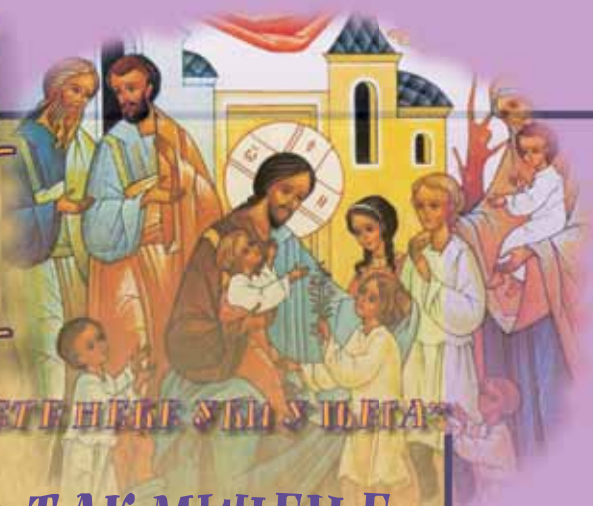
Саслуживао у Саборној београдској цркви Господину Иринеју, патријарху српском и архијерејима поводом почетка редовног заседања Светог архијерејског сабора СПЦ.

22. мај – 3. јун 2013. године:

Учествовао у раду Светог архијерејског сабора СПЦ.

ДЕЧИЈА СТРАНА

“КО НЕ ПРИМЉИ ЦАРСТВА БОЖИЈЕГА КАО ДЕТЕ НЕЋЕ УЊИЋИ”

ПОЛУФИНАЛНО И ФИНАЛНО ТАКМИЧЕЊЕ СРЕДЊИХ ШКОЛА ИЗ ВЕРОНАУКЕ

У недељу 19. маја у просторијама Духовно-образовног центра „Свети Јован Златоусти“ одржана су по други пут полуфинална и финална такмичења средњих школа из Веронауке.

Такмичење је поздравним говором отворио ректор крагујевачке Богословије професор др Зоран Крстић, протојереј-ставрофор, који је поред такмичења у знању ученицима пожелео да се у своме животу пре свега такмиче у врлинама и добрим делима. Водитељи полуфиналних такмичења били су Селена Јанковић, професорка математике у Првој крагујевачкој гимназији, и свештеник Дејан Шишковић, који су ученике провели кроз три игре: питалице, откривалице и асоцијације, где су такмичари одговарали на задата питања. У паузи између сваке од њих, ученици средње музичке школе „Др Милоје Милојевић“ из Крагујевца су својим музичким програмом подржали такмичаре.

У првом полуфиналу су учествовале Средња школа „Никола Тесла“ из Баточине, Гимазија „Светозар Марковић“ из Јагодине, Гимназија из Лазаревца и Прва крагујевачка гимназија из Крагујевца. У финале су се пласирале Гимназија „Светозар Марковић“ из Јагодине и Средња школа „Никола Тесла“ из Баточине.

У другом полуфиналу су учествовале Гимназија из Смедеревске Паланке, Техничка школа „Никола Милетић“ из Аранђеловца, Економска школа из Крагујевца и Гимназија из Младеновца. У финале су се пласирале Економска школа из Крагујевца и Гимназија из Младеновца.

После кратке паузе почело је финално такмичење, у којем су и овог пута ученици показали висок ниво знања из предвиђених области. Разлика у знању између екипа готово да није ни постојала. Иако су све екипе заслужиле да буду на првом месту, одлучиле су нијансе, асоцијације и такмичарска срећа, те је победник овогодишњег такмичења екипа Средње школе „Никола Тесла“ из Баточине, која је освојила 190 бодова. Они су успели да дају највише тачних одговора у веома тешкој и компликованој игри асоцијација, тако да су заслужено понели титулу првака на овогодишњем финалном такмичењу.

На крају квиза учесницима се обратио протонамесник Мирољуб Миладиновић, иницијатор квиза из Веронауке, који је рекао:

„Драга децо, ово знање које сте данас показали из веронауке је заиста велика радост за нас. Величанствена такмичарска атмосфера међу вама и у публици учинила је да победник буде неизвестан до самога краја. Свим екипама честитам јер сви су победници у овом богоугодном делу. Ове честитке су само делић честитки и благослова које нам упућује наш владика, са жељом да ово добро семе које у месецима припреме и данас у такмичењу посејасте, донесе добар род и да ово знање које сте данас показали у добра, хришћанска дела буде преточено. Хвала свима, а посебно вама који сте дошли из других градова прелепе шумадијске епархије и својим трудом учинили да и домаћини и Крагујевац заблистају. Желимо вам, драга децо, да животворност и светлост науке Христове, коју данас овде кроз такмичење откристе, понесете у своје домове, школе и градове да и сви они који вас буду сретали и са вама радили радост ову имају, јер то ће за све нас бити највећа радост и награда.“

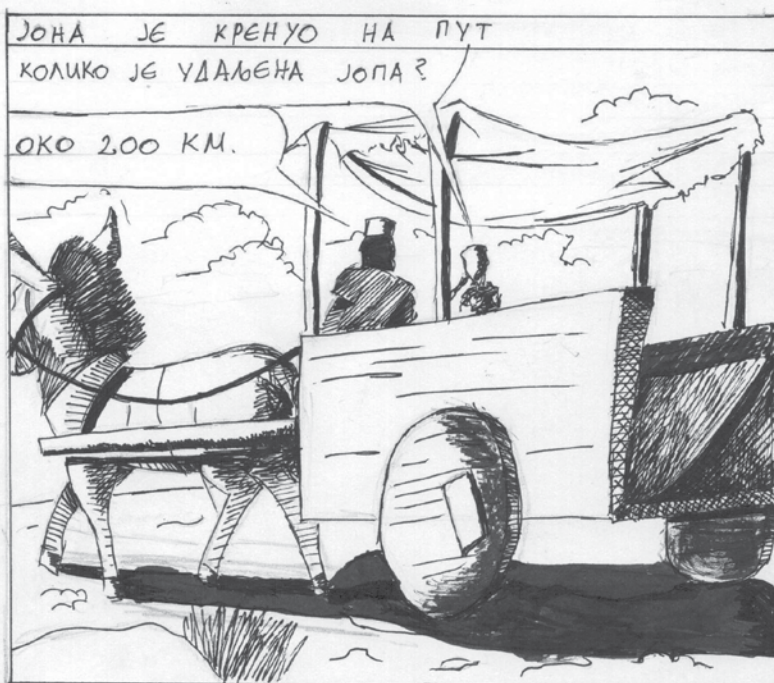
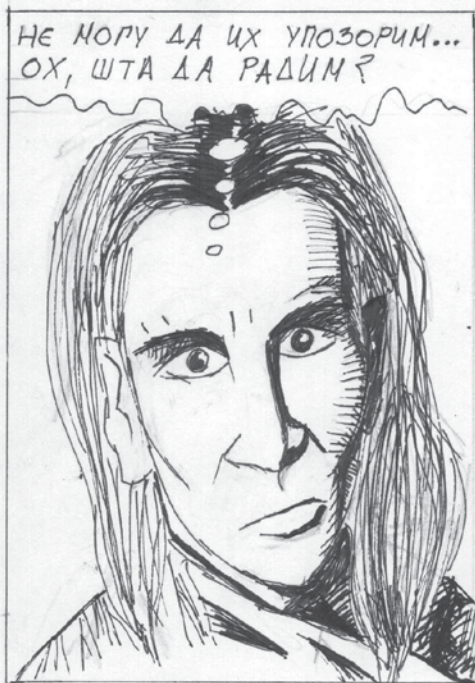
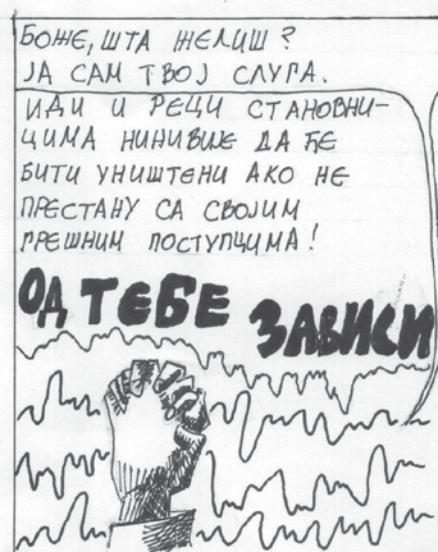
Потом се приступило додели пригодних награда које је ученицима поделио протонамесник Мирољуб Миладиновић. Првопласирани су добили наградно путовање у манастир Острог. Сви учесници су позвани на дружење уз свечани ручак у просторијама Богословије.

Душан Трифуновић, вероучитељ

ПРИЧА О ЈОНИ

Цртеж Милош Прокић П5 Паланачка гимназија
Сценарио Бранко Жикић 15 Паланачка гимназија.

наставиће се

ОГЛЕДНО-УГЛЕДНИ ЧАС ВЕРСКЕ НАСТАВЕ И БИОЛОГИЈЕ У ОШ „МИРКО ЈОВАНОВИЋ“

У среду 15. маја у просторијама Духовно-образовног центра „Свети Јован Златоусти“ одржано је предавање на тему „Волимо себе и своје ближње“.

Ово предавање је огледно-угледни час верске наставе и биологије, а главне теме су биле алкохолизам и наркоманија. Предавачи су били ђакон Иван Антонијевић и Бојана Миликић, професор биологије. Предавању су присуствовали директор ОШ „Мирко Јовановић“ Ненад Миловановић, као и стотинак ученика са својим наставницима. Циљ предавања је био да деца створе основна знања о болестима зависности, а рађене су и радионице на тему „Како избећи притисак и не узети дрогу“. Трећи део предавања је био превазилажење те кризе кроз Цркву и заједницу верних, о чему је говорио ђакон Иван Антонијевић. По завршетку часа, који је показао да су наша вера и наш живот у Цркви итекако повезани са свим што нас окружује, и остали наставници су показали велико интересовање да се и убудуће у сарадњи са верском наставом одржавају овакви часови.

Иван Антонијевић, ђакон

ВАСКРШЊЕ ЈУТРО

Недељно јутро кад заблиста
на дан Васкрсења Исуса Христа,
као празник животног почетка
препун среће и напретка.
Донеће мир и благостање,
срећу, љубав и поштовање.
Светлост што нас обасјава
штити све и испуњава.

Ту светлост да би смо осетили,
и ње се удостојили,
са вером у срцу тражимо спас
да Христос погледа на све нас.
Јер Он је победио своју смрт
и увео нас у рајски врт.

*Јована Божићевић, I₅
Паланачка гимназија*

ЗА ЊЕГА

У једног Бога
ја веру имам.
Њему, због тога,
свој живот дајем.

За њега живим,
њему се молим,
због Бога мога
ја данас трајем.

На службе идем,
молитве зборим,
учим у школи
и с вером растем.

Причешћем тако
ја славим живот
у бољег човека да
у Христу узрастем.

*Кристина Павловић, I₅
Паланачка гимназија*

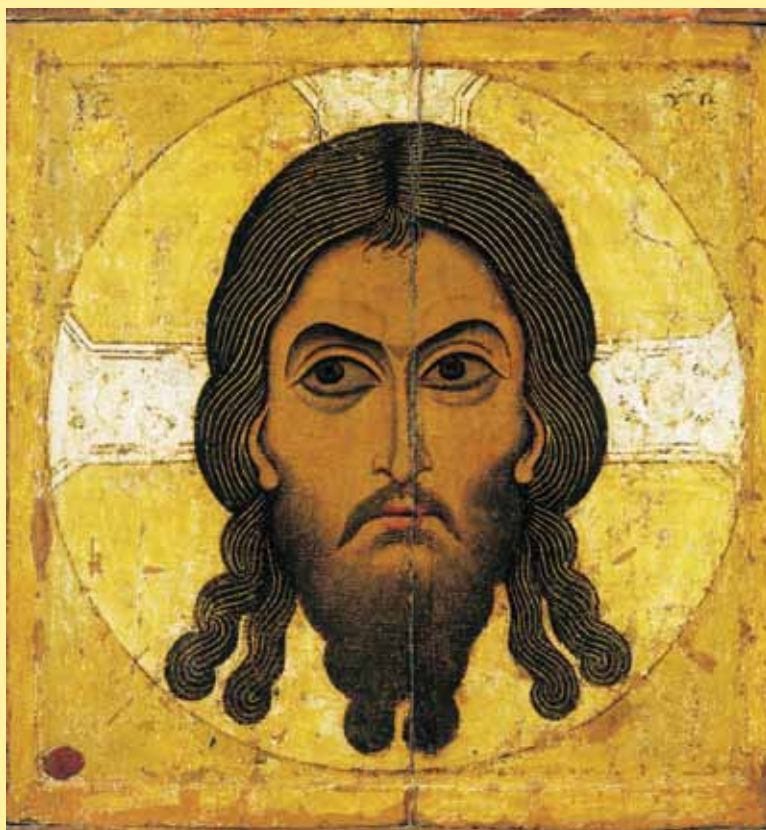

фото репортажа

Државна сахрана у краљевском маузолеју на Опленцу

Каленик

ИЗДАВАЧКА УСТАНОВА ЕПАРХИЈЕ ШУМАДИЈСКЕ *нова издања*

34000 Крагујевац,
Краља Александра I Карађорђевића
31а, п. ф. 54
телефони: +381 34 333 827;
+381 65 803 48 02
sum.eparhija@eunet.rs
http://www.crkveniartikli.org
http://www.eparhija-sumadijska.org.rs

